Het Confrérieboek (1631-1931)
van het Genootschap der Apostelen

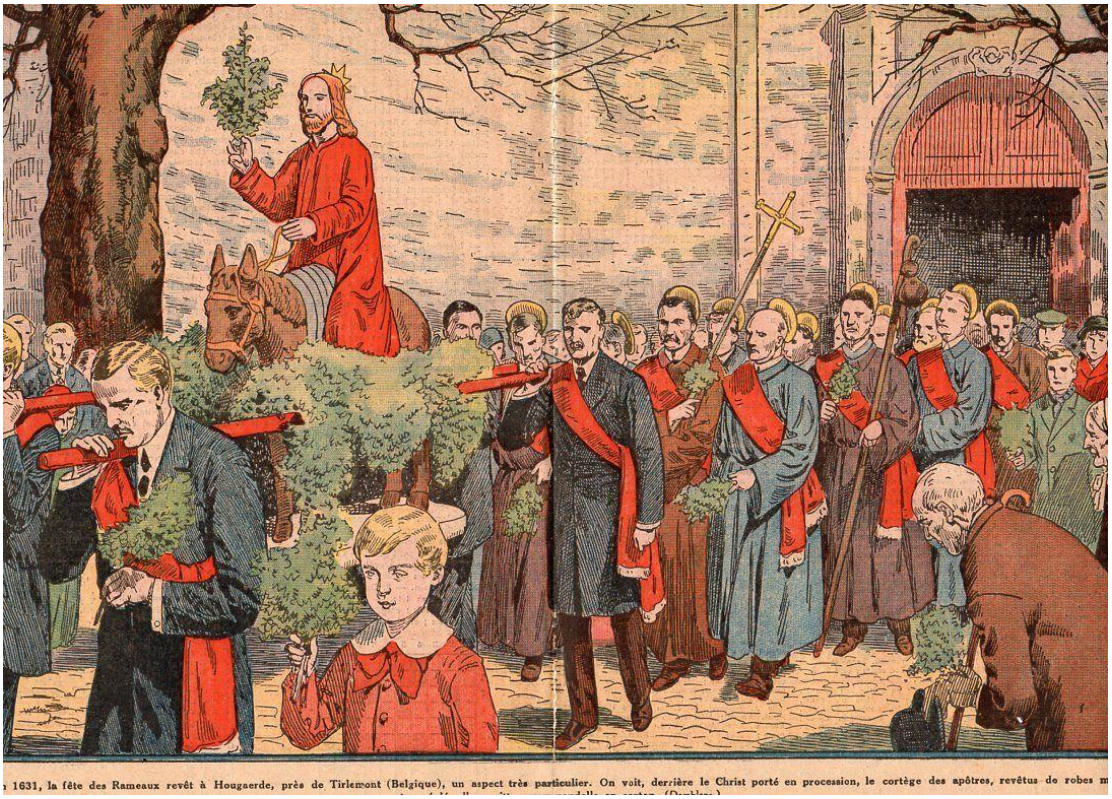

(Eugène Damblanc/Damblans (Montevideo1865-Bois-Colombes1945) in 'Le Pèlerin' van 1911, de Palmprocessie van Hoegaarden)

Inhoud

- Inleiding: Al is onze Hoegaardse 'ezel' niet de oudste, het confrérieboek van ons Genootschap der Apostelen begonnen in 1631 is wellicht het enige bewaarde in Europa. Over palmezels en de traditie, gevolgd door een inleiding op de transcriptie van het Confrérieboek (1631-1931) met taalkundige en sociolinguistische aantekeningen door Inge Callebaut, te raadplegen: p. 2
  https://www.dbnl.org/tekst/_ver016199001_01/_ver016199001_01_0012.php

- Het artikel van dokter Jozef Smeesters in 'De Toerist', 1931 p. 9

- Het artikel van Arnold Adams p 12

- Le Patriote *llustré van 1928* *p 15*

- *Bibliografie* *p 16*

- Het Confrérieboek (1931-1931) p 17

Al is onze Hoegaardse ‘ezel’ niet de oudste, het confrérieboek van ons Genootschap der Apostelen begonnen in 1631 is wellicht het enige bewaarde in Europa.

Palmzondag valt in 2025 op zondag 13 april.

In de Nederlanden zijn nog slechts drie palmezels bewaard: één van + / - 1600 in het museum *‘Catharijneconvent’* te Utrecht, één in het ‘*Rijksmuseum Twente’* te Enschede uit de 14de eeuw en tenslotte, één uit het eerste kwart van de 16de eeuw te Hoegaarden. De eerste en de laatstgenoemde ezel zijn in staande houding afgebeeld. De middelste in loopstand. Het gaat telkens om beelden op een draagbaar. Verder is er nog een exemplaar in de verzameling van de UCL in Louvain-la-Neuve en een in een privéverzameling bewaard.
Exemplaren op wieltjeszijn er o.a. te Bazel, Zürich (Landesmuseum) en Keulen *(Schnütgen-museum)*. Die ezels werden getrokken.[1]

Niet toevallig de opgetooide Palmezel in de ommegang aan café ‘*Swellen*’ (toen, 1950-60) met reclame voor de bieren van Hoegaarden, in de Doelstraat (naast het *Pastoorsstrekke*); het Apostelgenootschap verbruikte volgens de nagelaten rekeningen heel wat bier, de spotnaam voor de Hoegaardier **‘*potten zuiper*’** alle eer aandoend. Een andere spotnaam die aan de Hoegaardier gegeven werd was **‘*muggenblusser*’.**

[1] CALLEBAUT, Inge (1984), ***Het oude Confrérieboek van het Apostelengenootschap***. Uitgave met taalkundige en sociolinguistische aantekeningen. Eindverhandeling. Brussel, 1984. https://www.dbnl.org/tekst/_ver016199001_01/_ver016199001_01_0012.php (digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren.)

De gebeeldhouwde palmezel was zo maar geen folkloristisch fenomeen maar een liturgisch verschijnsel dat echt ingeburgerd was in het religieuze gebeuren tijdens de middelweeuwen. Nu blijven er in België alleen de palmezel van Hoegaarden, die van Louvain-la-Neuve en die in een privéverzameling over. Maar van deze drie bewaarde exemplaren zijn er twee afkomstig uit het buitenland! Dat alleen in Hoegaarden de processie met palmezel nog elk jaar plaatsvindt (sinds 1997 ook terug in Tienen) weten de Hoegaardiers maar al te goed.

In de loop van die zestiende eeuw was de Palmzondagplechtigheid uitgegroeid tot een gebeurtenis waarbij alle inwoners betrokken waren. Het rondtrekken van de palmezelfiguur was vaak de taak die voorbehouden was aan raadslieden of edelen maar ook broederschappen deelden in deze eer. Het gebruik ontstond om 12 mannen gekleed als apostelen in de processie te laten meestappen. En zo werd **in 1631**, samen met de heropleving van de Rooms katholieke kerk, de **Broederschap van de XII Apostelen** in Hoegaarden opgericht ofwel heringericht.

Deze gebruiken wijzen erop dat de viering van Palmzondag min of meer los kwam te staan van de eigenlijke liturgie. De intrinsieke betekenis verwaterde, volkse gebruiken namen toe … Zodat vanaf de zeventiende eeuw de devotie voor de palmezel naar mineur ging. De meeste palmezelprocessies verdwenen, maar niet in Hoegaarden, Tienen en Antwerpen.
De traditie dat de paasstoet vergezeld werd door de Twaalf Apostelen werd een constante in Antwerpen, Hoegaarden, Tienen. De handelaars organiseerden jaarmarkten en kermissen. Kinderen konden voor een centje een ritje op de palmezel maken en na de middag hield de jeugd dikwijls een tweede rondgang met de palmezel. Ze gingen van huis tot huis en kregen geld of snoep.

Het waardevol register van het Genootschap der XII Apostelen (1631).
Vanaf 1931 tot en met 1947 berustte het oude register in de pastorij. Daarvoor werd het bewaard in het huis van de *'Cronickschrijver'*. vaak kon men het in de lade van de keukentafel aantreffen waardoor het verwonderlijk is dat het confrérieboek niet nog meer beschadigd is. Alfons Homblé die voor ons die weetjes bewaard heeft voegt er filosofisch aan toe: *'Het is opvallend dat geen enkel huis waar het boek bewaard werd ooit door brand werd geteisterd.'*
Naast dit oude handschrift is er een tweede register waarin de recente belevenissen sinds 1932 van jaar tot jaar zorgvuldig opgenomen worden. Dit boekdeel berustte na de ommegang van 1947[2] bij de toen benoemde kroniekschrijver-secretaris en penningmeester Hubert Lambrechts[3]. De kroniekschrijver is altijd een lid van het Genootschap der Apostelen en wordt met een geheime, schriftelijke stemming verkozen.

De inhoud van het oudste register in 1631 begonnen.
1.**De statuten**, dit zijn de voorschriften in verband met de opluistering van de Palmzondagviering evenals de verplichtingen die de leden van het Apostelgenootschap daarbij en in hun levenswandel in het algemeen moeten nakomen. Die statuten werden, zeker tot 1698 jaarlijks en tot 1706 in elk geval bij toetreding van een nieuwe verkozene, aan de leden van de broederschap voorgelezen.

[2] Voor het jaar 1947 heeft pastoor Heuysdens her verslag geschreven, de vorige schrijver Henri Debroek, sedert 1900 lid en discipel van het genootschap overleed op 16 mei 1947
[3] Hubert Lambrechts zal overlijden op 16 november 1954
Albert Lambrechts, discipel sinds 1947, was opvolger van Hubert; reeds tijdens zijn aanslepende ziekte werd Hubert door Albert vervangen (op de foto p. 5, uiterst rechts draagt Albert discipel, mee de palmezel).

2.**Enkele schepenbrieven** met onder meer de zeer dubieuze geschilregeling bij overeenkomst tussen Goort Finoels (Finoulst) en Marie Dauwen en de schenking van Finoels, uit welke overeenkomst de aanwezigheid van deze stukken enigszins kan worden verklaard. Het is namelijk de grond geweest van het enige inkomen dat het genootschap als rechtspersoon ooit heeft verworven.[4]

3.**Het erg ongeordende ledenbestand** met data van toetreding, ontslag of overlijden. Ook het nakomen van de geldelijke verplichtingen en de kostenverdeling vindt daarbij een plaats.
In de zeventiende eeuw moet het wel de bedoeling zijn geweest de stof te ordenen per onderwerp. Vandaar een eerste deel met als opschrift '*catalogus der Aflijuighen'*, een tweede getiteld *'hyer naer volghen die ingescreuen zijn die den maeltijt gegeven hebben*' en tenslotte naar het einde van de codex toe, een derde afdeling onder de hoofding *'dach en datum vande ghene ingescreuven sijn …*' Maar die indeling werd in de loop der tijden klaarblijkelijk opgegeven. Omstreeks het midden van de negentiende eeuw wordt de willekeur zo groot, dat een schrijver de verwijzing invoerde: *'ziet tweelf blaederen agterwaers om te beginnen de naemen'* en daarbij niet naar achteren bedoelde te verwijzen, maar naar voren, waar hij nog een plaatsje voor zijn vervolg had gevonden. Het aantal bladen naar voren had hij daarbij ook nog verkeerd geteld. Zelden wordt bij de ledenopsomming vermeld welke apostel wordt uitgebeeld en met welke symbolen (alleen in latere tijd bij H.H. Nijs).

4.De **uitweidingsrelazen** van graag schrijvende pennenvoerders over tijdssituaties, beroerde tijden, oorlog en revolutie zelfs al eens met pittige details over weersomstandigheden. Zo over een uitzonderlijke harde winter, met een schilderachtig trekje over: '*de swelmen op de bogaerden vyver gevlogen met de kijkels aen hunnen stert'*/de zwaluwen vlogen over de vijver van Mariadal met ijspriemen aan hun staart.

5.Naast de codex zijn er nog **enkele losse stukken** die in het confrérieboek werden bewaard en nu in een afzonderlijke omslag bij het boek zijn gevoegd. Van de hand van Nijs zijn er twee rekeningen over de inkomsten van het genootschap; een derde rekening van de maaltijd van 1811 en enkele *'vermaeningen'*. Daarnaast twee dubbele bladen met kladteksten van de schepenbrieven uit de 17de eeuw (deze laatste werden niet getranscribeerd, daar ze slechts onbetekenende afwijkingen tegenover de overgeschreven teksten vertonen. Wat de codex niet inhoudt en wat er toch in verwacht had kunnen worden, zeker als men ziet tot wat een uitweidingen het er soms in komt, zijn b.v. gegevens over apostelgewaden of over de samenstelling of het traject van de processie of meer in het algemeen over Palmzondaggebruiken te Hoegaarden of over gewoonten van het genootschap (bij de Palmzondagmaaltijd b.v. wordt traditioneel een kelk wijn van apostel tot apostel voor een dronk doorgegeven). Evenmin horen we iets over de opberging van het Palmpasenbeeld of over de restauratie of beschildering van dat *'ezelke'*.

Datering en authenticiteit.
Het boek van het Apostelgenootschap werd sinds het op schrift stellen van de statuten vrij regelmatig aangevuld tot 1931. De oudste datering is te vinden in de statuutsverordeningen: *'Int iaer ons heeren alsmen schreeff duijsent ses hondert een en dertich …'*. De datering 1621 verder in het boek betreft een stuk dat later gekopieerd is: *'Copije'*.
De authenticiteit van de akte wordt gewaarborgd zowel door het watermerk van het papier en de schriftkenmerken als door de ontstentenis van enig belang bij vervalsing.

[4] Zie Familieschoon 79(NR), nr. 1 2022 (62ste jaargang), waarin de schenking van een weide in 1745 door de Confrérie der V Notabele Geslachten aan het genootschap der Apostelen.

Schrift

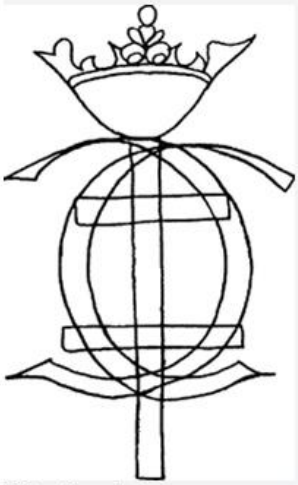

Het watermerk

Wat de soorten schrift betreft krijgen we het hele arsenaal van zeventiende-eeuwse gotische letters tot het moderne schrift van vandaag. Zonder erop in te gaan is het boek als studieobject op paleografisch-scriptologisch vlak interessant aangezien we te maken hebben met teksten die gespreid liggen over drie eeuwen, steeds in verband staan met hetzelfde onderwerp en geschreven zijn door iemand uit een beperkte maatschappelijk-functionele groep, die onder invloed van socio-culturele factoren uiteraard veranderde.[5]

***Watermerk en tegenmerk*.**
Het confrérieboek is bijgevolg geschreven op oud papier uit de Vogezen, van de molen van Epinal.

Een specifiek Hoegaards verschijnsel: de mombaar-vader.
In de middeleeuwse Palmzondagprocessie komt hij niet voor, ook niet in de best bekende Palmzondagprocessies uit Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. Mogelijk is zijn aanwezigheid te danken aan de vrij late reorganisatie van de Hoegaardse processie in 1631, zoals uit de statuten kan worden afgeleid. Niets wijst er immers op dat de figuur van de mombaar-vader er van te voren zou zijn geweest. Aanvankelijk stapte in de Palmprocessies nog een dertiende apostel, Judas, mee op, die overal in het middeleeuwse vertoon voor heel wat heibel zorgde. Misschien wilde men bij de reorganisatie die heibel en spanningen in Hoegaarden ondervangen door een neutraler figuur, de '*mombaer-vader'*, die ook een toezicht functie had. Dat heeft waarschijnlijk wel mede geleid tot het voortbestaan van de Hoegaardse Palmzondagprocessie, zoals ze sinds 1631 met zekerheid is uitgegaan, zij het met hier en daar wat onderbrekingen in '*kwade tijden'* (b.v. van 1795 tot 1805; zie handschrift H.N. Nijs).

Zeer merkwaardig is dat de Palmprocessie te Hoegaarden is blijven doorgaan na 1783, toen keizer-koster Jozef II een verbod had uitgevaardigd voor de meeste processies.
En even merkwaardig is het hernemen van de Palmprocessie vanaf 1806, terwijl het concordaat tussen Napoleon en de paus al was gesloten in juni 1801.

Mogelijks (verder onderzoek is nodig) valt het blijven uitgaan tot 1794 te verklaren door het feit dat Hoegaarden een vrijheid was binnen het Prinsdom Luik en geen deel uitmaakte van de Oostenrijkse Nederlanden.
De heropstart in 1806 hangt mogelijks samen met het overlijden van Jean Baptist van Autgaerden in 1804, de man die als directoire-commissaris erin slaagde van de '*Besloten Tijd'* in Hoegaarden te laten voortduren tot na zijn overlijden.[6]

[5] Uitgewerkt in de vermelde studie van Callebaut (1984).
[6] Over de macht van Van Autgaerden zie het artikel over 'Het kanton Hoegaarden' in Alpaidis nr. 226, 1/2022.

Discipelen Louis Mertens en Albert Lambrechts (1956)

HOEGAARDEN.

Zondag, 29 Maart

Het doel van dezen uitstap is vooral kennis te maken met de eigenaardige palmprocessie die te Hoegaarden buiten de kerk haar omgang doet, wat nergens in Vlaanderen geschiedt. Verkleede apostelen, een Christusbeeld op een houten ezel gezeten, jubelende kinderen met wuivende palmen geven aan heel de plechtigheid een vroom en tevens folkloristisch karakter.

Men komt samen ofwel voor het station te Tienen uiterlijk te 8,30 u. (te 8.43 u. vertrekt men uit Tienen naar Hoegaarden) ofwel voor het station te Hoegaarden te 9 u. 15. Op beide plaatsen zullen de vertegenwoordigers van den V.T.B. van Tienen en Hoegaarden de leden opwachten.

Te 9,30 u. bijwonen der processie. Daarna bezoek aan het dorp (gelegenheid tot mishooren).

Tegen den middag kan men per trein terug in de richting van Tienen, Leuven, Brussel, enz.

's Namiddags wordt een wandeling gemaakt in de omgeving (zeer schilderachtig!) van Hoegaarden onder de leiding der vertegenwoordigers uit Tienen en Hoegaarden.

Bondsreis van 'Toerisme', nu VAB (1931)[7] naar de Palmprocessie in Hoegaarden.

Volksgebruiken

In veel huisgezinnen werd de palm bewaard voor de zegening van het huis bij zwaar onweder of ander natuurgeweld. Bij de berechting of bij een sterfgeval vond men deze palm in een glas wijwater.

Landbouwers plantten een stukje palm in de namiddag op de vier hoeken van het veld om een rijke oogst te bekomen.

In Outgaarden werd de gewijde palm op de zolder gelegd om het ongedierte te verdrijven.

[7] 'Toerisme', orgaan van de Vlaamschen Toeristenbond vzwn verschijnt om de 14 dagen, hier uit X (1931), nr. 5.

Vierde artikel van de statuten, over de maaltijd

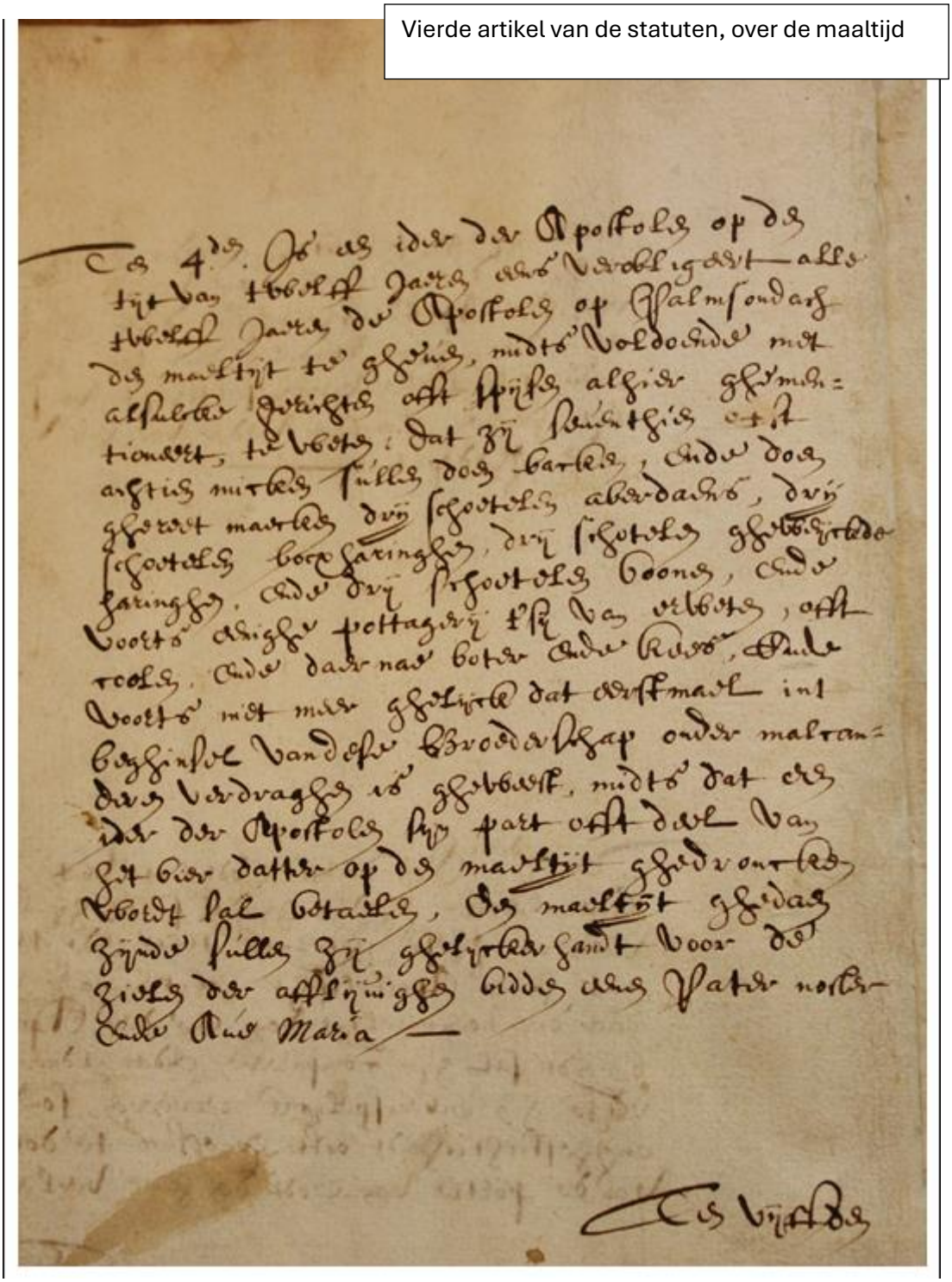

Transscriptie Inge Callebaut:

Ten 4[den]. Is een ider der Apostolen op den tijt van twelff Iaeren eens verobligeert alle twelff Iaeren de Apostolen op Palmsondach den maeltijt te gheuen, midts voldoende met alsulcke gerichten ofte spijsen alhier ghemen = tioneert, te weten: dat zij seuenthien off achtien **micken** sullen doen backen, ende doen ghereet maecken drij schoetelen **aberdaens,** drij schoetelen **bocxharinghen**, drij schotelen gheweijckde haringhen, ende drij schoetelen boonen, ende

(kan zowel grof als fijn brood zijn)
(zoute vis)
(niet gepekelde haring, verse)

voorts eenighe **pottagerij** t'sij van erweten, offt (groenten moes)
coolen, ende daer nae boter ende kees, Ende (waarschijnlijk groene kool)
voorts niet meer ghelijck dat eerstmael int
beghinsel van dese Broederschap onder malcan =
deren **verdraghen** is gheweest, midts dat een (overeengekomen is)
ider der Apostolen syn part offt deel van
het bier datter op den maeltijt ghedroncken
wordt sal betaelen, den maeltijt ghedaen
zijnde sullen zij **ghelycker handt** voor de (allen samen)
zielen der afflijuighen bidden eenen **Pater noster** (een Onze Vader)
ende **Aue Maria** ----- (een weesgegroetje)

Ten vijffden

HOEGAARDEN. - DE PROCESSIE DER APOSTELEN.

Dr. J. Smeesters, Toerisme, X, 1931

HOEGAARDEN EN ZIJNE "PROCESSIE DER APOSTELEN,,

HOUGAERDE — officiëele benaming, — Hoegaarden in de nieuwe spelling : 4550 inwoners, aan de taalgrens, halverwege Tienen en Geldenaken. Op tien minuten gaans naar het zuiden toe, is men reeds bij de Walen (Lummen of Zittert-Lummen, Zétrud-Lumay). ■

■ In alle aardrijkskundige handboeken staat Hoegaarden om zijn bier vermeld. 'n Frisch biertje bij zomertijd. Eilaas ! geen exportartikel. Te goedkoop wellicht voor de naoorlogsche mentaliteit. Vóór den oorlog schonk men er u drie groote pinten van, voor... tien cent ! Het beleeft thans een ernstige krisis. ■

■ Toeristisch is Hoegaarden niet zeer belangwekkend.(1) Het bewaart echter een eigenaardige folkloristische traditie : de Processie der Apostelen, telken jare, op Palmzondag. ■

■ Die processie — niemand noemt ze hier een « ommeganck » — dagteekent van het jaar 1631. Alsdan werd, op 12 Maart, *tot stichtinghe van meerdere devotie gheordineert ende inghestelt* de *broederschap ter memorie van die twelff Apostelen Christi.* Deze broederschap is tot op heden blijven bestaan. Slechts één hiaat, tijdens de Fransche Omwenteling, van 1794 tot 1806. ■

■ Het ledenaantal is beperkt, natuurlijk : 12 Apostelen, van wie éène, de St. Jan, verplicht jonggezel moet wezen, 4 discipelen, ongehuwd, en een *vader of mombaer* die zoowat als voorzitter fungeert, onder het beleid van den pastoor der parochie die de *gheestelijcke vader* is. ■

■ Voor hunne processie op Palmzondag, beschikken de « Apostelen » over « apostolische habijten » : 'n soort gekleurde soutane, met, dwarsloopend als een groot-lint, 'n breeden, rooden band waarop hun liturgische naam is geborduurd. Op 't hoofd, aan 't haar gevlochten, eene *umbracule* : 'n rond, blikken plaatje, ten teeken van waardigheid. In de hand draagt ieder zijn wapen. Volgens eene opteekening gedaan in 1806, bij de *vernieuwing der oude devotie,* draagt St. Pieter *den sleutel,* St. Jacobus de Mindere *eenen corten stock met een Back,* St. Jacobus de Meerdere *eenen langen stock met eene calbasse,* St. Mattheus *eenen Boek,* St. Jan *eenen Kelk,* St. Bartholomeus *een houte mes,* St. Andries *een cruysken,* St. Mathias *eene dobbele peyke,* St. Philippus *een grood cruys,* St. Thomas *eene peyke,* St. Simon *eene haute saeghe,* St. Thadeus *eenen winckelhaek.* ■

■ De discipelen hebben geen recht op een kleed. Ze krijgen alleen het roode dwarslint. Ook de « mombaer » loopt in 't gewoon pak.

(1) Toch is de kerk, begonnen in 1744, een bezoek waard. Buiten kenschetst haar vooral de zeer eigenaardige, ietwat zware bollespil ; binnen doet ze alleen 18e eeuwsch aan door de fraaie rococoversiering. Ze bevat echter een romaansche doopvont (± 1200), een 13e eeuwsch kruisbeeld, een geelkoperen koorlessenaar uit 1573 en een prachtig koorgestoelte (einde 17e eeuw) uit de voormalige Norbertijnerabdij van Heilissem. In het dorp staan verscheidene mooie achttiend' eeuwsche huizen, o.m. de pastorij en de Zwaluwenhoeve ; ook de kerk en de schuur van het klooster Mariëndaal zijn uit dien tijd (het overige is in de verledene eeuw herbouwd). Men vergete ten slotte de beetsuikerfabriek niet !

Hoegaarden was vroeger een Luiksche enclave in het hertogdom Brabant en behoort thans tot het kanton Tienen. — *V.*

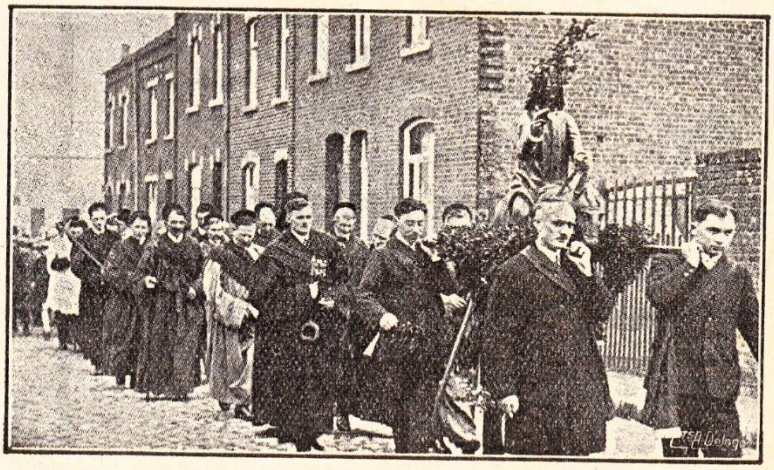

HOEGAARDEN. - DE PROCESSIE DER APOSTELEN.

■ De discipelen hebben tot functie binst de processie het beeld van den Zaligmaker te dragen : een massief houten, geschilderd Kristusbeeld, gezeten op den ezel, als bij de Blijde Inkomst te Jeruzalem. Heel de draagberrie wordt voor de plechtigheid, door de discipelen met palm (buks) bezet. ■

■ Telken jare nu, op Palmzondag, trekken de Apostelen hunne habijten aan en tiegen, vóór de hoogmis, ter kerke. Daar wonen zij, op het koor, langs beide kanten in rijen van twee, de palmwijding bij en trekken, na afloop, processiegewijs buiten de kerk. Voorop het Kruis met de misdienaars, dan het Kristibeeld gevolgd door de Apostelen op rij ; om te sluiten de priesters, en, last but not least,

HOEGAARDEN. - DE PROCESSIE DER APOSTELEN.

'n heele bent begeesterde, rumoerige kleuters, die aan een frisch gestroopten stok een palmtuil dragen. Heel de optocht keert terug ter kerke. De Apostelen gaan weer naar het koor en de kinders wonen met ongeduld de hoogmis bij, zwaaiend met hun palmstruik iedermaal dat de priester 'n « Dominus vobiscum » zingt. Bij het begin van het Passieverhaal, *is het die maniere ende geordineert dat di Apostelen alsdan uter Kerken gaen.* Zij trekken de sakristie binnen, *ende die Passie gesonghen zijnde, zullen sy wederom in come ende sy sijn dan ghehouden bervoets te gaen, ten waer datter iemandt deur ouderdom offt weekheydt der voeten verexcuseert waere.* Bij de nutting, houden allen, discipelen en vader incluis, hunnen paaschplicht. ■

■ Na de mis, kwam natuurlijk, volgens oud Vlaamsch gebruik, in vroegere tijden het noenmaal. In den beginne was *ieder der Apostelen op den tijt van twelff jaeren eens verobligeert alle twelph jaeren die apostelen, op Palmzondag den maeltyt te gheven.* 't Was nog strenge vasten toen, en de spijskaart was bepaald. Art. 4 van hun statuten schrijft toch voor *dat zij sieventhien offt achttien micken sullen doen backen, ende doen gheredt maecken drij schoetelen aberdaens, drij schoetelen bocxharinghen, drij schoetelen gewheyckede haringhen, ende drij schoetelen boonen, ende voorts eenige pottagerij 't sij van erwten, offt coolen, ende daer nae boter ende kaes.* In 1811 gebruikten onze mannen, volgens een *staet van verschot, 5 roggen, 1 cabliau, 15 pont aberdaen en acht haringen, 4 stockvisschen en dessert,* en dronken daarbij *110 potten bier.* ■

■ Thans is het noenmaal afgeschaft en door een avondmaal, met vleesch natuurlijk, vervangen. Het heeft plaats ten lokale der maatschappij. ■

■ Op 15 Juli, dag der *scheydinge der Apostelen,* vergaderden vroeger onze confreeren een tweede maal aan tafel, na afloop eener hoogmis te 10 uur gezongen en waarvoor de *knaep of knecht* reeds van daags te voren de groote klok moest luiden. De kerkplechtigheid is bewaard gebleven : het diner is jammer genoeg afgeschaft geworden. ■

■ In 1931 zal Hoegaarden de 300e verjaring van de Broederschap der Apostelen vieren. Waarom niet ? Er worden zoowat overal feiten van minder belang met luister herdacht. Wellicht komen ook enkele V.T.B.-ërs naar die eigenaardige processie 'ns kijken !(1) ■

TIENEN, DR JOZEF SMEESTERS.

(1) Stellig ! We richten een algemeenen bondsuitstap naar Hoegaarden in. Verdere inlichtingen in dit nummer onder « Bondsreizen ».

BONDSREIZEN

HOEGAARDEN.

Zondag, 29 Maart

Het doel van dezen uitstap is vooral kennis te maken met de eigenaardige palmprocessie die te Hoegaarden buiten de kerk haar omgang doet, wat nergens in Vlaanderen geschiedt. Verkleede apostelen, een Christusbeeld op een houten ezel gezeten, jubelende kinderen met wuivende palmen geven aan heel de plechtigheid een vroom en tevens folkloristisch karakter.

Men komt samen ofwel voor het station te Tienen uiterlijk te 8,30 u. (te 8.43 u. vertrekt men uit Tienen naar Hoegaarden) ofwel voor het station te Hoegaarden te 9 u. 15. Op beide plaatsen zullen de vertegenwoordigers van den V.T.B. van Tienen en Hoegaarden de leden opwachten.

Te 9,30 u. bijwonen der processie. Daarna bezoek aan het dorp (gelegenheid tot mishooren).

Tegen den middag kan men per trein terug in de richting van Tienen, Leuven, Brussel, enz.

's Namiddags wordt een wandeling gemaakt in de omgeving (zeer schilderachtig !) van Hoegaarden onder de leiding der vertegenwoordigers uit Tienen en Hoegaarden.

NOG OVER PALMZONDAG TE HOEGAARDEN

1631-1931

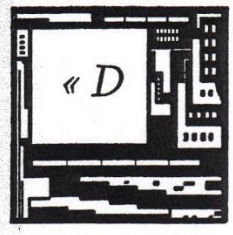

« De eenige plaats op Nederlandschen bodem waar nog heden op Palmzondag de geschilderde eikenhouten palmezel, die in Noord-Nederland zijn bestaan slechts tot in de 17de eeuw vermocht te rekken, door de twaalf Apostelen wordt rondgedragen, is het Zuidbrabantsche Hoegaarden. » (Dr C .Catharina Van de Graft.)

Deze is echter niet de eenige reden waarom wij hier aandacht vragen voor onze processie.

Op Palmzondag, 12 Maart, van 't jaar 1631 zijn de Apostelen voor de eerste maal door de straten der gemeente getrokken.

Op Palmzondag, 29 Maart, van dit jaar, 1931, zal dat dus juist 300 jaar geleden zijn.

Deze beide feiten loonen wel de moeite, ons dunkens, hier een woordje meer over te zeggen.

I. - EEN DRIEHONDERDJARIG BESTAAN.

« *In den naem ons Heeren. Amen. Int jaer ons Heeren als men schreef duysent ses hondert een en dertich, den twaelfsten Martii, binnen deser Vrijheidt van Hoegaerden, werdt ingestelt een broederschap ter memorie van die twelff Apostelen Christi ende ter eere Godts ende tot stichtinghe van meerdere devotie.* »

Alzoo luidt het begin van het boek, het fameuze boek, dat feitelijk het eenig bewijs en overblijfsel is, de éénige getuige van drie eeuwen bestaan.

« *Catalogus der Aflijvighen-Anno 1632* » staat op 't voorblad geschreven. Het formaat is omtrent 25 cm. × 30 cm. en de dikte omtrent 2 vinger.

Het boek bevat de statuten alsmede de lotgevallen en al de namen van de Apostelen, die in dit lange tijdsverloop elkander zijn opgevolgd. Er is enkel geschreven tekst in te vinden.

Het zeventiend'eeuwsch geschrift is moeilijk om ontcijferen. Van op 't einde der achttiende eeuw wordt het beter leesbaar.

Volgens de regels van het Genootschap moest het boek steeds berusten in het huis van den mombaer-vader, 't is te zeggen het oudste lid (de Apostel Petrus).

Dat het niet bizonder verzorgd werd blijkt wel uit het volgende.

De mombaer moest het bewaren in zijn huis. Was hij « geletterd » zoo vulde hij aan, kon hij lezen noch schrijven, zoo moest hij maar iemand zien te vinden, die « van goede wille was ».

Alzoo komt het dat er soms in jaren geen woord werd toegevoegd. (Uitgezonderd de naamlijst der leden, met jaartal van aannemen, uittreden of afsterven).

Integendeel staan er prachtige bladzijden in. Zoo onder andere deze waar Norbert Nijs « die droevige tijden van die revolutie » : 1793-1810 beschrijft.

De mombaar schreef over het koude jaar 1837, dat het toen Palmzondag nog zoo koud was, dat dien eigensten nacht zijn « patatten » bevroren en dit terwijl ze gedekt waren en beschut achter een dikken leemen muur. De zwaluwen, voegt hij toe, vlogen dien zelfden dag over Bogaarden's vijver (dat is de vijver van het huidige klooster) met ijskegels aan hun staart.

Het boek was verre van brandvrij noch brandvrij bewaard. Maar geen enkel huis,

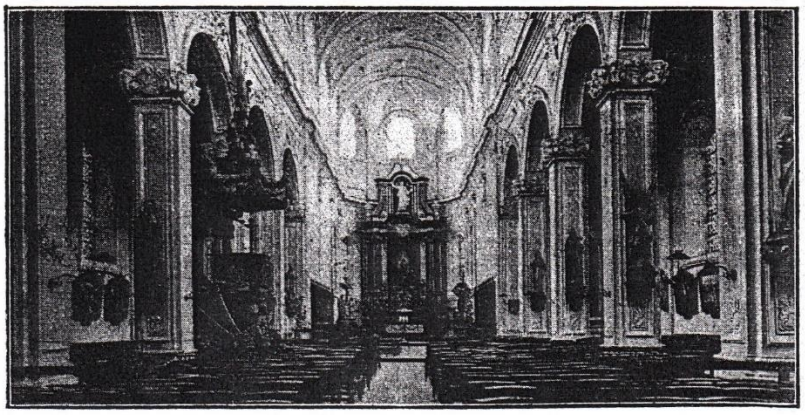

KERK VAN HOEGAARDEN: - INTERIEUR.

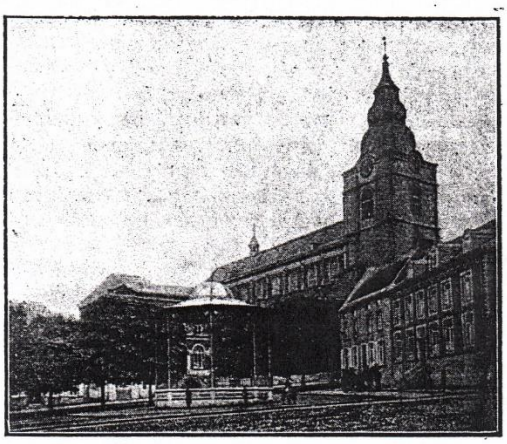

HOEGAARDEN. - MARKT EN KERK.

waar het in die drie eeuwen berustte, is ooit een brandramp overkomen.

Bij den jongsten mombaar lag het gewoonweg in de lade van de keukentafel. Dat het door zoo'n behandeling erg gehavend zijn driehonderdste levensjaar doormaakt, hoeft geen betoog.

II. - EEN UITTOCHT DER PROCESSIE.

Half tien. De dikke klok bromt met bronzen stemme. De kinderen komen met hunne palmen (een stok met er bovenop gebonden net als een ruiker, een handvol buksgroen), reeds naar de kerk toe.

Uit alle straten komen ze aanzetten: alleen, getwee, in luidruchtige groepen, de kleinen vergezeld van moeder, vader, tante, oom of een ander welwillend familielid.

De Apostelen zijn bijeengekomen in hun lokaal (enkele schreden verwijderd van de kerk). Hier verkleeden zij zich. Zij trekken hun blauwe, groene of bruine lakensche rokken (die thans waardevol zijn) aan. Zij leggen over hun schouder, schuin over de borst een roode sjerp met gouden franje afgeboord en waarop hun Apostelnaam staat vermeld. Op hun hoofd maken zij hun metalen aureool vast. (Dat kost hun telkens een bosje haren). Vroeger gingen zij daarbij blootsvoets maar sinds den strengen Palmzondag van 1837 hebben ze hun schoeisel behouden.

Daarna nemen zij in handen « de wapenen », die zij dragen in de processie (1)

De vier discipelen hebben alleen een sjerp over hun zwart pak.

Als allen gereed zijn, tillen de discipelen het palmezelken op hun schouders en begeeft de stoet zich naar de kerk.

Deze is reeds flink bezet door een ongeduldige kinderschaar.

De stoet der Apostelen trekt naar het koor. Hier grijpt de palmwijding plaats. Dan begint plots de groote klok te luiden. Plechtig galmen de trillende klanken over de daken en zinderen door de stille kerk.

Dan komt de uitgang. Buiten de kerk wordt de stoet gevormd.

Voorop, tusschen misdienaars, de subdiaken met het kruis, dan de geestelijkheid volgens haar rang, daarna komt de palmezel.

De berrie is omwonden met palm. Het Kristusbeeld, glimlachend en zwartgelokt, heeft ook een palmtak in de hand.

Nu volgen op twee rijen de Apostelen. Zij houden hun attributen en een palmtakje in de hand, de armen over de borst gekruist of soms met de vrije hand hun zakkende zware kleeren ophoudend.

Achteraan loopt Petrus de mombaer-vader.

Hierna komen al de kinderen met hun ontelbare palmbosjes. Steeds vullen achterblijvers en telaatkomers de kwetterende rijen aan.

't Is de feestdag der kinderen. De straat hoort hun toe dien dag. 't Is het feest der jeugd. Deze viert hoogtij. De blije tonen der klok verminderen hun geweld en sterven langzaam uit.

De processie gaat door vier straten. Langs den doortocht staan hier en daar gemoedelijk toekijkende personen. Steeds komen nieuwe kleuters bij. Andere gaan rechtstreeks naar de kerk om een goede plaats te vinden voor het bijwonen der hoogmis. Ook vele volwassenen begeven zich naar de kerk om de plechtige mis bij te wonen.

Zoo komt de processie weer in 't zicht der kerk. Opnieuw begint de klok te luiden. De processie wil binnen treden. De deur is toe. Dan zingt de geestelijkheid een dialoog tot het overwinnende kruis de deuren doet opengaan.

De Apostelen nemen plaats in het koor. In 't midden staat op een voetstuk, de palmezel met het aangezicht van het Kristusbeeld naar het volk gekeerd. De Hoogmis begint.

De kerk die zooeven nog ledige plaatsen vertoonde, is thans overvol.

Het is als een zee van wiegend groen, want al de kinderen houden onvermoeibaar, hoog opgestoken, hun buxus-takkebos. De doordringende geur van het hout vervult gansch de kerk.

Onder den zang van de Passie trekken de Apostelen zich terug in de sakristie, — dit om voor te stellen, dat Kristus, gedurende zijn lijden, door hen allen verlaten werd.

(1) Ze werden reeds in het vorig nummer, op bl. 130, opgesomd. De heer Adams vermeldt voor St. Jacobus Minor, een bijl. — *V.*

✠ Na hun wederkomst gaan zij ten offer en communiceeren ze. ✠

✠ Het geduld van vele kleinen raakt ten einde. Vele « pallemaaien » zakken. Andere beginnen sterk rechts of links te neigen. ✠

✠ Eindelijk ! De Hoogmis is afgeloopen. De ezel en het Kristusbeeld blijven tot in den namiddag in het koor staan. Dan worden ze weder voor een jaar weggeborgen. De Apostelen trekken naar hun lokaal waar zij hun kleederen afleggen. Deze worden in een grooten koffer in de pastorij bewaard. ✠

✠ De Apostelen nutten koffie met koeken. 's Namiddags wonen zij het lof bij (echter niet meer verkleed). ✠

✠ Bij het uitgaan der Hoogmis is 't een ruw dringen en duwen der bengels. Het komt er immers op aan de eerste hier aan 'n bel te trekken of daar op 'n deur te kloppen. Ze weten waar er gekocht wordt en ook waar men vriendelijk wordt afgescheept of met barsche woorden wordt verjaagd. Ze spreken van « hun klanten » en van « goede posten ». 't Wordt alzoo een draven tot op den middag. Vooral de familie wordt niet vergeten. Ooms en tantes worden het beste afzetgebied. ✠

✠ Sommigen trekken er 's namiddags nog eens op uit en bij al het vergaarde geld heeft ...de kramer kans. ✠

✠ Dat deze bijdrage onze V.T.B.-ërs moge aanzetten, dit jaar op Palmzondag Hoegaarden talrijk met een bezoek te vereeren! ✠

HOEGAARDEN A. ADAMS.

LA FETE DES RAMEAUX A HOUGAERDE. — Le Dimanche des Rameaux, une pittoresque procession parcourt les rues d'Hougaerde (Brabant); on y porte une statue du Christ monté sur un âne; les enfants suivent, arborant des bouquets de buis.

(Le Patriote Illustré, 1930)

Les traditions pittoresques en Hesbaye. - Le dimanche des Rameaux à Hougaerde

1. *LA SORTIE DE L'EGLISE.* — La Hesbaye, si riche en traditions folkloriques, voit se dérouler à Hougaerde, le jour des Rameaux, une procession dont l'institution remonte à plusieurs centaines d'années, et qui représente l'Entrée triomphale de Jésus à Jérusalem. — 2. *LE GROUPE DU CHRIST AVEC SES APOTRES.* — Par cette matinée d'avril, Hougaerde est devenu Jérusalem : le Christ, monté sur l'âne des récits évangéliques, fait son entrée solennelle dans le bourg, suivi du cortège des douze apôtres, personnifiés par des notables de la localité.

La Hesbaye a sa large part des souvenirs dont l'histoire et la légende poétisent tant de sites de notre pays. Non loin de Léau, qui, voici quelques années, organisa une exposition de folklore si réussie, le bourg d'Hougaerde étale sur la Gète, entre Tirlemont et Jodoigne, ses rues aux allures de petite ville cossue, que domine une remarquable église à clocheton et à double coupole.

Une tradition qui se transmet de génération en génération veut que les fondations de cet intéressant sanctuaire aient été jetées par Alpaïde, fille de Charles Martel, il y a plus de onze cents ans. Quoi qu'il en soit, les habitants de Hougaerde gardent une légitime fierté de la haute antiquité de leur cité, le culte des traditions fleurit chez eux de père en fils, et s'allie harmonieusement avec un bon sens pratique ouvert à tous les progrès modernes.

Hougaerde possède une confrérie des Douze Apôtres qui date de 1631, selon les uns, mais dont les origines remonteraient à 1.300, d'après les autres. L'époque qui suivit les Croisades vit se développer dans nos provinces nombre d'initiatives évoquant la Terre-Sainte. C'est alors qu'aux portes de Bruxelles une vallée prit le nom de Josaphat. La

LA FOULE AU PASSAGE DU CORTEGE. — Petits et grands, toute la population arbore des rameaux de buis, tenus à la main ou fixés à des hampes, pour saluer le passage du Roi de gloire. Dans la foule, on remarque d'admirables mouchoirs de tête, chales anciens et merveilleux, dont se coiffent encore quelques fermières.

LA PROCESSION DANS LES RUES DU BOURG. — Les buis des jardins ont été dépouillés de leurs plus belles branches; leur verdure sombre est l'unique décoration de cette glorieuse journée qui prélude aux austérités de la Semaine Sainte. On dirait presque une scène de Séville dans un bourg du Brabant.

confrérie des Douze Apôtres d'Hougaerde daterait-elle de cette période de notre histoire? Dimanche, en tout cas, elle était à l'honneur. Une des tâches qu'elle s'impose consiste à rehausser de son concours la traditionnelle procession des Rameaux.

L'église d'Hougaerde possède une statue polychromée de Jésus monté sur un âne, faisant son entrée triomphale à Jérusalem. Le Christ, drapé d'une robe rouge, porte une majestueuse barbe noire. Le dimanhce des Rameaux, ce groupe sculptural porté sur les épaules de quatre jeunes gens, fait une sortie solennelle, escorté de la Confrérie des Douze Apôtres. Ceux-ci sont représentés par douze personnages vêtus de robes vertes, bleues ou beiges que barre un large sautoir rouge portant, brodé en or, le nom de chaque apôtre. Une petite auréole en carton ingénieusement fixée aux cheveux leur orne la tête. Chacun d'eux tient en main l'attribut traditionnel : saint Pierre a ses clefs, saint Jean son calice, Thadée son épée,

La Confrérie des Douze Apôtres partage les honneurs de la journée avec les enfants de la paroisse.

Dès le grand matin, garçons et fillettes emplissent les rues, porteurs d'énormes bouquets de buis montés sur des bâtons naïvement ornés de papier d'étain, de nœuds tricolores.

Cette bruyante jeunesse prend le chemin de l'église, où déjà les douze membres de la Confrérie des Apôtres se sont installés dans le chœur, autour de la statue du Christ; après la bénédiction des rameaux, la procession se met en marche.

(Le Patriote Illustré, 1928)

Bibliografie

Alpaidis, jg. XI en XII, nrs. 38-45, 1975-1976; 1990 (XXVI, nr. 99), 1996 (XXXII, nr. 122), 1997 (XXXIII, nr. 127), 2006 (XLII, nr 162), 2011 (XLVII, nr. 182), 2014 (L, nr. 194), 2016 (LII, nr. 202), 2022 (LVIII, nr. 226).

Adams A., ***Nog over Palmzondag te Hoegaarden,*** -Toerisme, X, 15 maart 1931.

Brabants Palmpaasprofiel, -Brabant Toerisme,

Callebaut G., ***Palmprocessies van Hoegaarden en Tienen***, Brabant Toerisme, 1964

Cloet Michel, ***Broederschappen, de statuten,*** -Het kerkelijk leven in eeen landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIe eeuw, uitg. Universiteit Leuven, p. 339 e.v.

Debroeck/Debroek Fr. en Egide Van Gucht, ***Geschiedenis van Hougaerde***, handschrift, ca. 1900, AAM, Monografieën.

Familieschoon, 1995 (jg. XXXVI, nr. 196), 2022 (LXIII, nr. 79(NR)

Heyns Pol, ***Palmzondag, Een volkskundige studie***, De Nederlandsche Boekhandel, 1943

Homblé A., ***Palmzondag te Hoegaarden***, -Het Nieuws van de Dag, 25 maart 1947.

Homblé A., ***De Palmprocessie te Hoegaarden***, -Eigen Schoon en de Brabander, XXXI, 1948.

Homblé Alfons, ***Het Apostelgenootschap en zijn Palmprocessie te Hoegaarden***

Heuysdens Alfred, ***Geschiedenis van Hoegaarden***, Bijdragen in het St.-Gorgoniusklokje, vanaf 1945.

Knapen Luc & Valvekens Patrick, ***De palmezelprocessie, Een (on)bekend West-Europees fenomeen?,*** Uitg. Peeters, Leuven, 2006, xx + 378 p.

Le Soir, 03/04/1928

Marcus A., ***De Apostelenprocessie te Hoegaarden***, -Brabant Toerisme, 1961.

NIEDERER, J., ***Palmzondag te Hougaerde***, -*Volkskunde*, jg. XX (1909), p. 157-62 en 205-10.

Ruelens Charles, ***De processie van Palmen-Zondag te Hoegaerde***, -Brabantsche Folklore, VIII, 1928-1929.

Smeesters Dr. J., ***Hoegaarden en zijn processie der Apostelen***, -Toerisme, X, 1 maart 1931.

Tenenda, 1922-1975, 1931 en 1940.

Trizna Jäzeps, Le Christ des Rameaux de la collection Frans Van Hamme

Van Buyten, L., ***350 jaar Palmzondagtraditie te Hoegaarden,*** tentoonstellingscatalogus, 1981.

Van Campen J. W. C., ***De Utrechtse Jeruzalembroeders***, -Jaarboekje van Oud-Utrecht, 1935.

VAN DE GRAFT Cath., ***De Palmzondagprocessie van het Genootschap der twaalf Apostelen te Hoegaarden****, in: Tijdschrift voor Liturgie*, Hekelgem, jg. VIII, 1927, nr. 2, 1927.

VANDER VELPEN, J., ***Geschiedenis van Hoegaarden***, Hoegaarden, 1959 en1981[2]

VERHOEVEN, K., ***Palmzondag te Hougaerde***, Brussel.

K.C.P., ***De Palmprocessie te Hoegaarden***, -Zondagsvriend, XV, 27 maart 1947.

Wuyts Leontine, ***Hoegaarden en zijn Palmprocessie,*** -Vlaamse Toeristische Bibliotheek, 1975

Le Patriote Illustré***,*** in verschillende jaargangen: 1928, 1930, …

https://www.apostelen.be

Den dinst van eenen vader der apostelen
oft van eenen deijspel 7 schellingen
ieder 4 stuyvers
Den dinst van eenen apostel 6 schellingen
ieder elf orlens

Actum dorttijen den drij entwintigsten september is onder ons Broeder-
schap besloten en geaccordeert, dat de apostelen naer hunne
afgeschijde sallen hebben den selven dienst gelijk
de vaders, oft de selven, dat is eene misse met drij priesters, hier
voren hadden sij maer eene misse met eenen priester gesongen, dus ist
is gelijkgestelt geworden door vaders memoriet, en geestelijken
vaders een hare passeir geapprobeert, mits dij alle gelijk syn in
de betaelinge van enkelten, hier tegens een jder mag den
selven dienst genieten, ons houdende als gebruijck in een hare.
Attest: Norbertus Nijs ouder

Den dienst voor Bernard hament is gedaen den 23 september 1813
is betaelt den Eerw. H. paltair negen schellingen stuyvers voor alle
de beneficiers is 36 stuyvers meer als negen schellingen
om dieswille dat den Sieke en Superiak nu trekken eenen stuyver en
hier voren hadden sij ieder maer seven stuyvers, dus tusschen
geestelijken betaelt, jeder gegeven vijf stuyvers twee voren. was
twee en twintig stuyvers soo is daer drij stuyvers overschot

Catalogus
Der Afluijghen

Anno 1632 des oosten tsbinters
Octobris is gheboren Henrick Klaes
ghenaemt Hebbende Catheline Verspaerts.

Anno 1632 des 30sten tsbinters
Octobris is gheboren Meester Oswald
van Duijnhoven noch Jongman verschijnde
des soens van Mr Oswald van Duijnhoven.

Anno 1634 des vijfden tsbinters Octobris
is gheboren van die ganse Godts franche
Lachen Kot Adelt.

Anno 1691 den 27 Julius
is ghestorven Willem Bastiaens
Cuijpers des selfs ende Adolff Janssen
Verschaeijen Landtsaten tot

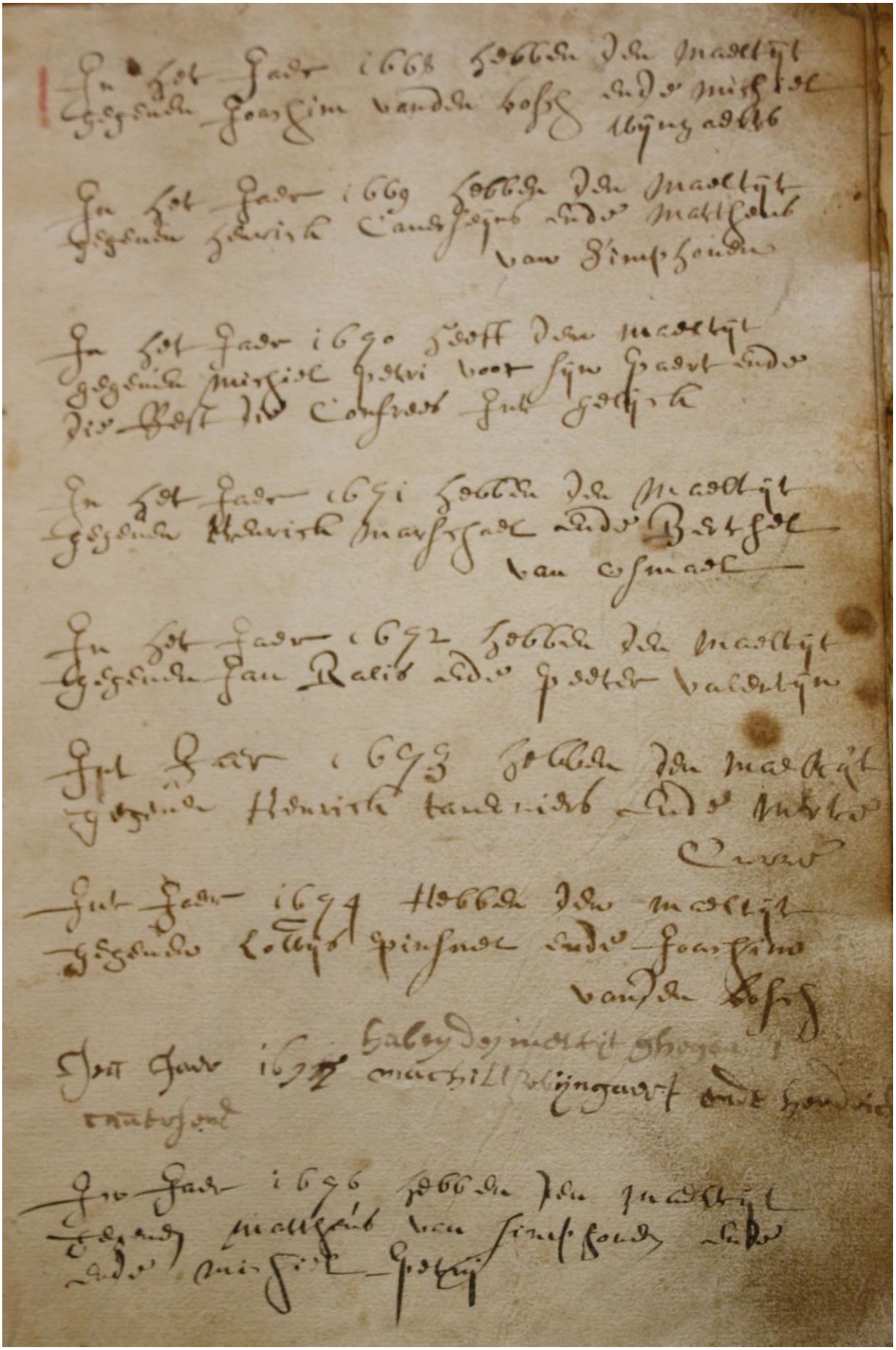

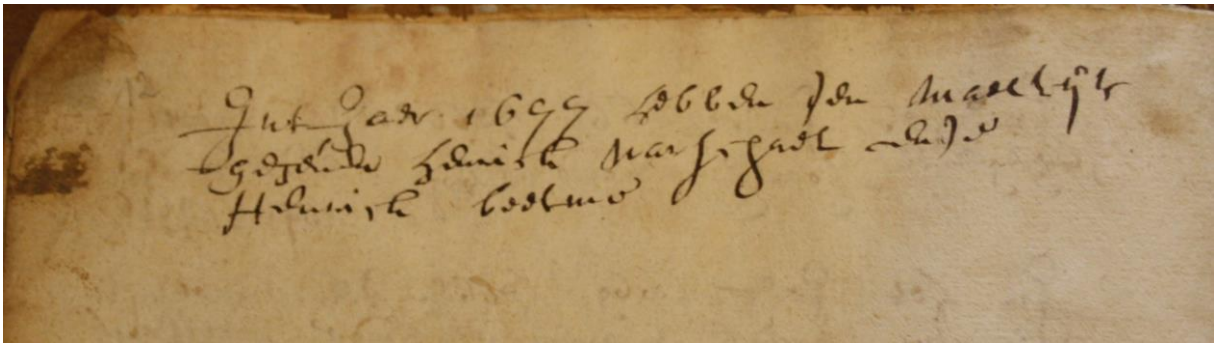

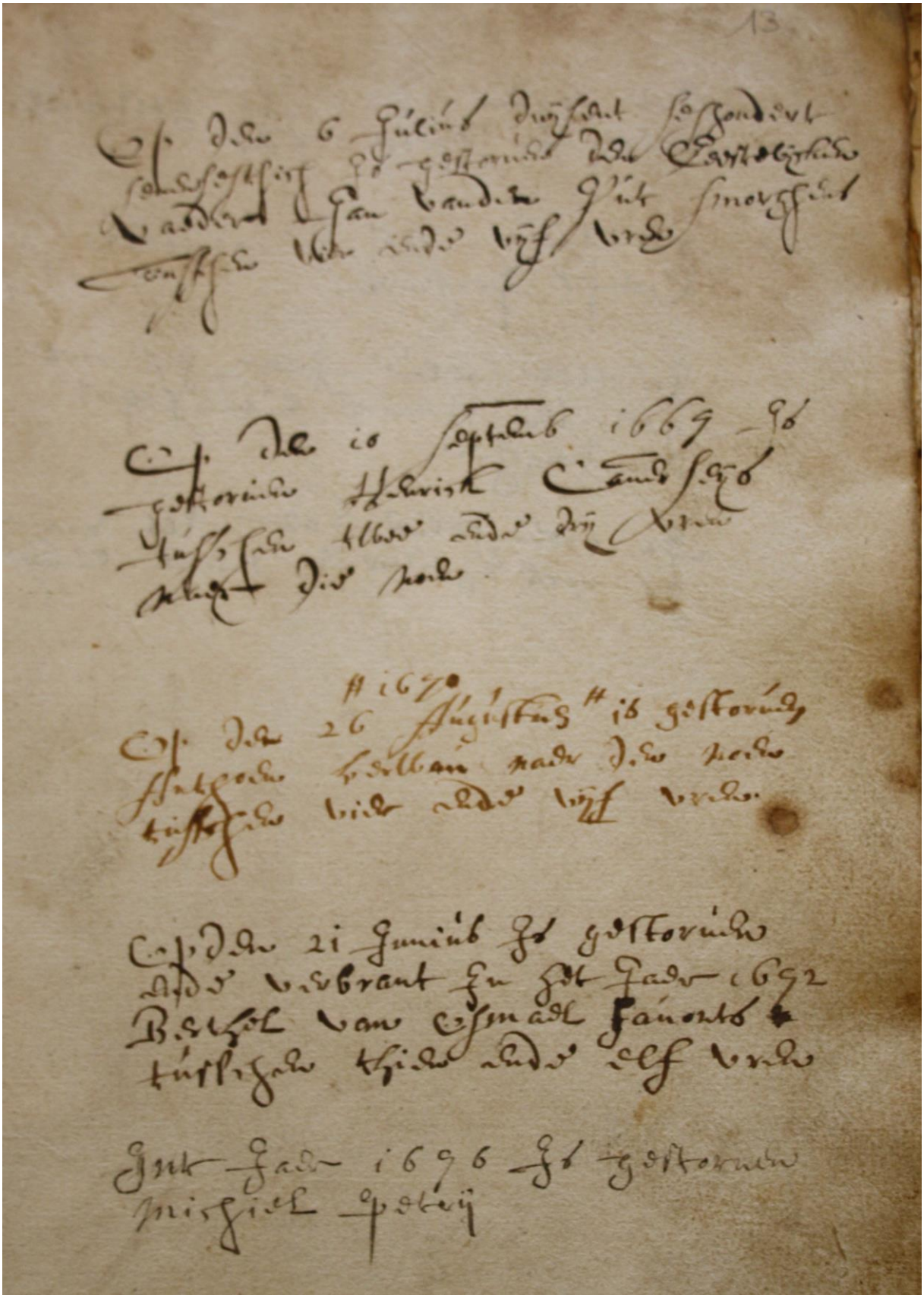

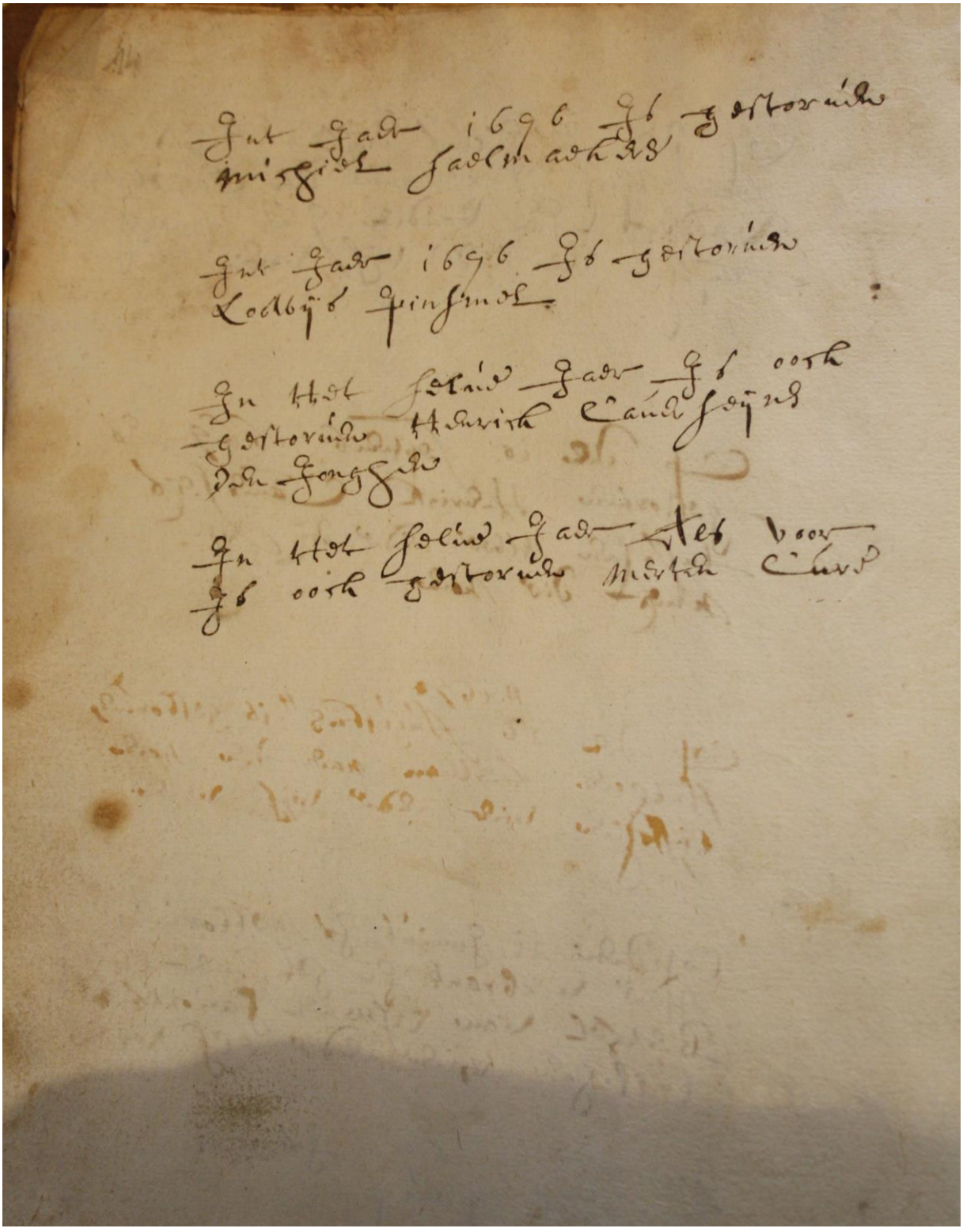

Int Jaar 1696 Is Gertruid
Jansdr Jacobs aet 28

Int Jaar 1696 Is Gertruid
Lodewijcks Jansdr

In het selve Jaar Is ook
Gertruid Henrick Claes Jans
Jan Jongste

In het selve Jaar Is voor
Is ook Gertruid Merten Claes

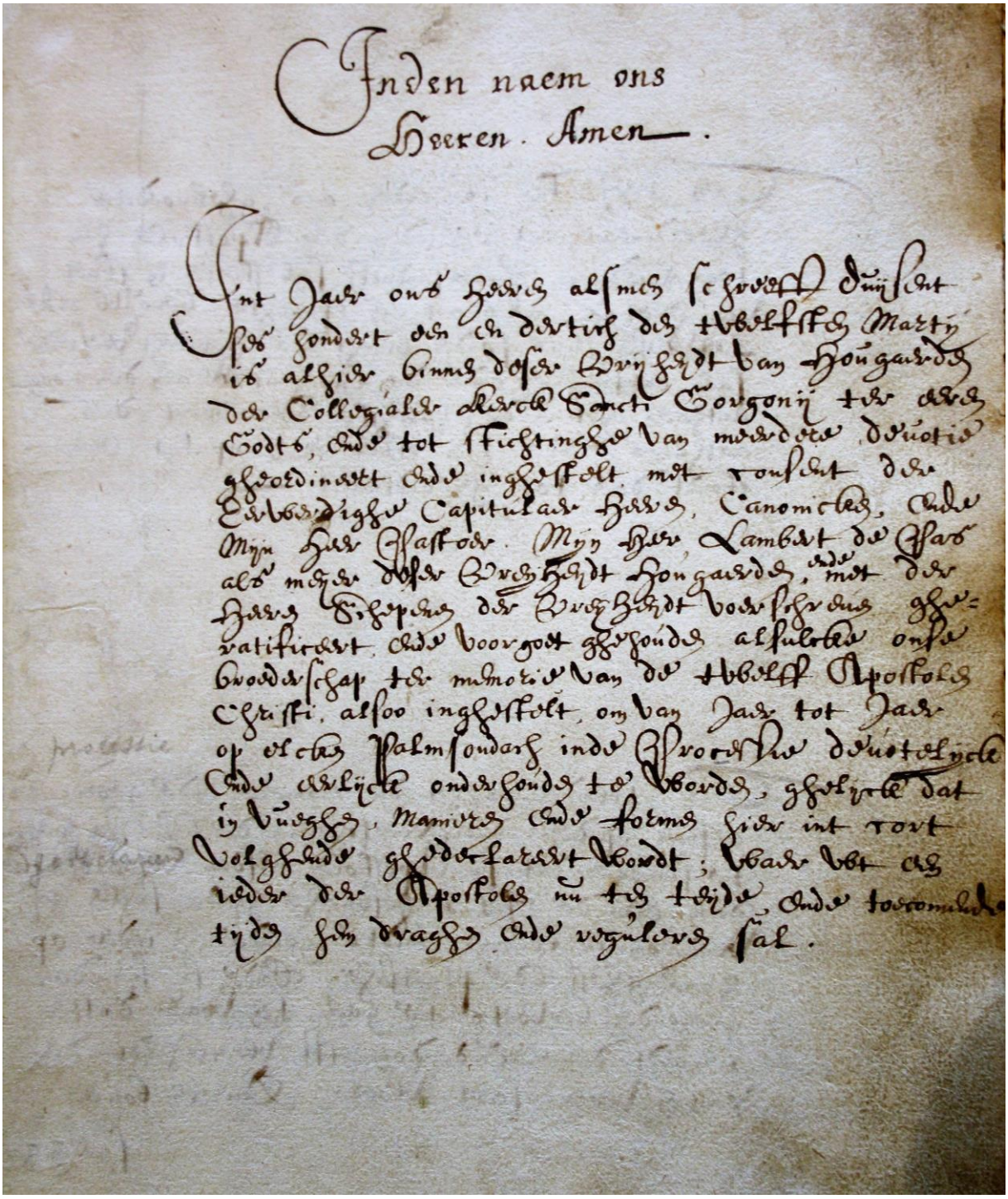

Inden naem ons
Heeren. Amen.

Int Jaer ons Heeren alsmen screef duijsent
vijf hondert ende achtentwintich Martij
is alhier binnen dese Vrijheydt van Hougaerde
de Collegiale Kercke Sancti Gorgonij tot eere
Godts, ende tot stichtinghe van meerdere devotie
gheordineert ende ingestelt met consent der
Eerbeerdighe Capitulaere Heeren, Canonicken, ende
Myn Heer Pastoor. Myn Heer Lambert de Haes
als mede deser Vrijheydt Hougaerde, ende met der
Heeren Erfgenaemen der Vrijheydt voorschreven ghe-
ratificeert, ende voorgaet ghestaedt alsulcken onse
broederschap ter memorie van de twaelff Apostelen
Christi, alsoo ingestelt, om van Jaer tot Jaer
op eenen Palmsondach inde Processie devotelijcke
ende eerlijcke ondersteunt te worden, ghelijck dat
in duechden, Manieren ende formen hier int cort
volghende ghedeclareert wordt; waer bet dat
ieder der Apostelen nu tot tijde, ende toecomende
tijden sijn dracht ende vergulden sal.

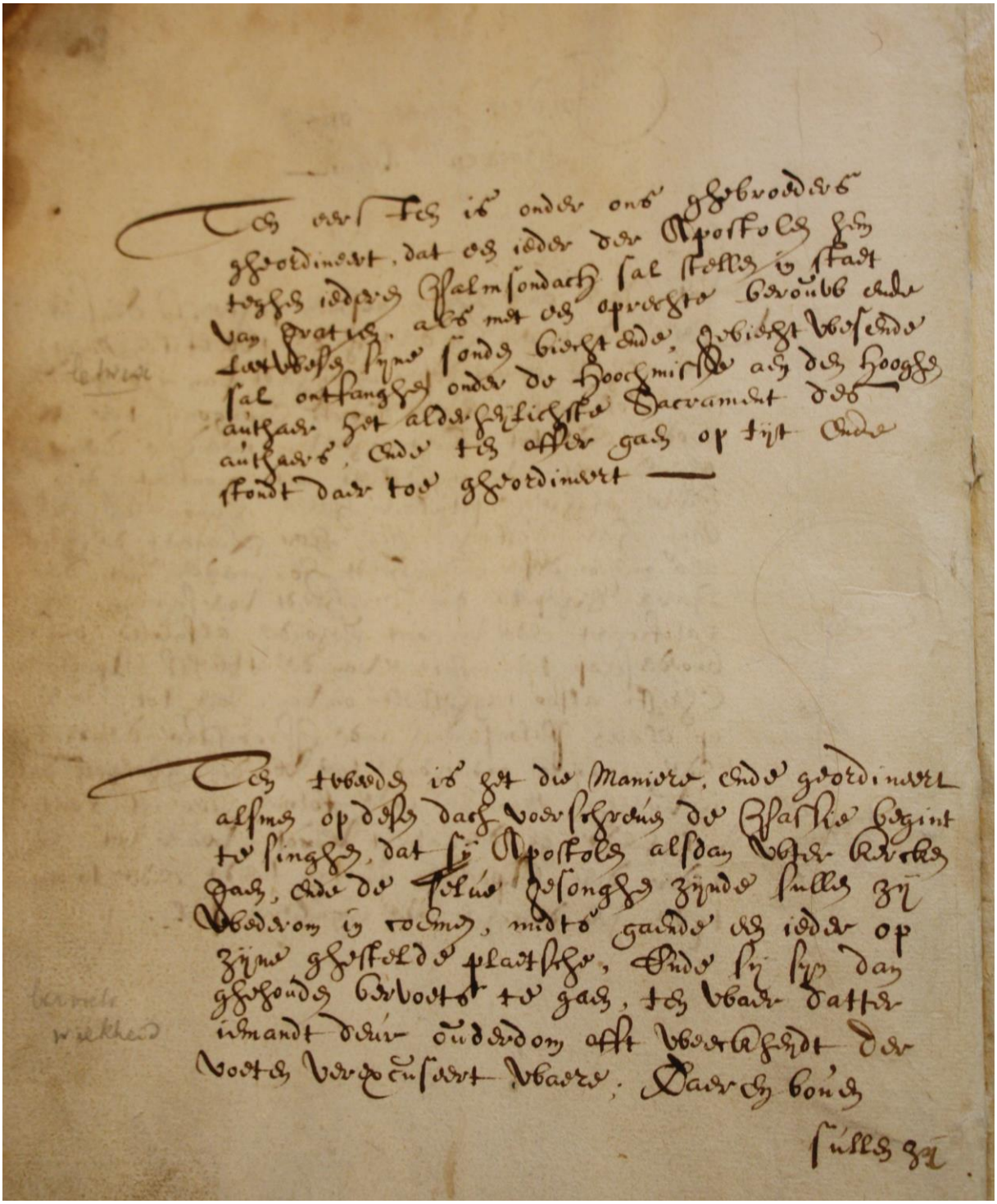

Ten erstē is onder ons gheordineert, dat oc ider der Apostolen heeren tijdē Psalmsondach sal stellē te staen vanden gratie, alsmen opē vroegē dach sal luyden ende synen sonder bierstadē, gebiedt verscheē sal ontfanghē onder de Hoochmisse ach den hooghē autaer het alderheijligste Sacrament des autaers, ende tē offer gaen op tijt ende stondt daer toe gheordineert —

Ten tweedē is dat die Maniere, ende gheordineert alsmen op desen dach voorschreē de Psalme beginnt te singhē, dat sē Apostolen alsdan vpten Kercke gaen, ende de Prelaten gesonghē zijnde sullen zē vanden choren in rochē, midts dien gaende ach ider op zijne gheestelijcke plaetsen, ende sij syn dan gheboudē vpwaert te gaen, ten waer dattē inmandt deur oūdeden offt verlofghē der voorē verschoē waere. Daer ē boē

sullē zē

sullen gh gheschicketlyck edder dornotlyck
gan, om die Processie te vervaren, gheluydt
vorsende Apostolische bulle, dar ick gebbende
an ieder synne vapenen dar toe gheordineert,
unde tho Lotte vorgheschapt vorschunde
met sodaner Mombar vader van gh vorrolle
unde gheduplicaert——.

Tho 3de Och dienst Godts, to vorhaten de misse
inde kercken gheduden synde, sullen gh Apostolen
vorsehen, ghescheidetolyck twee unde twee gande
met synne Apostolischen gabiten, nade gh hyr
dar de nochmaltyt van uns der Apostolen
bereydt sal zyn, comparere, unde aldar ter gemey-
nen bordt, gh onbesprokenlyck vervaren, sunder allerley
ongheschrichtigheydt ofte processen te doen, gemerkende
dat de portie van Godt dem heren verlaten——.

Tho 4de

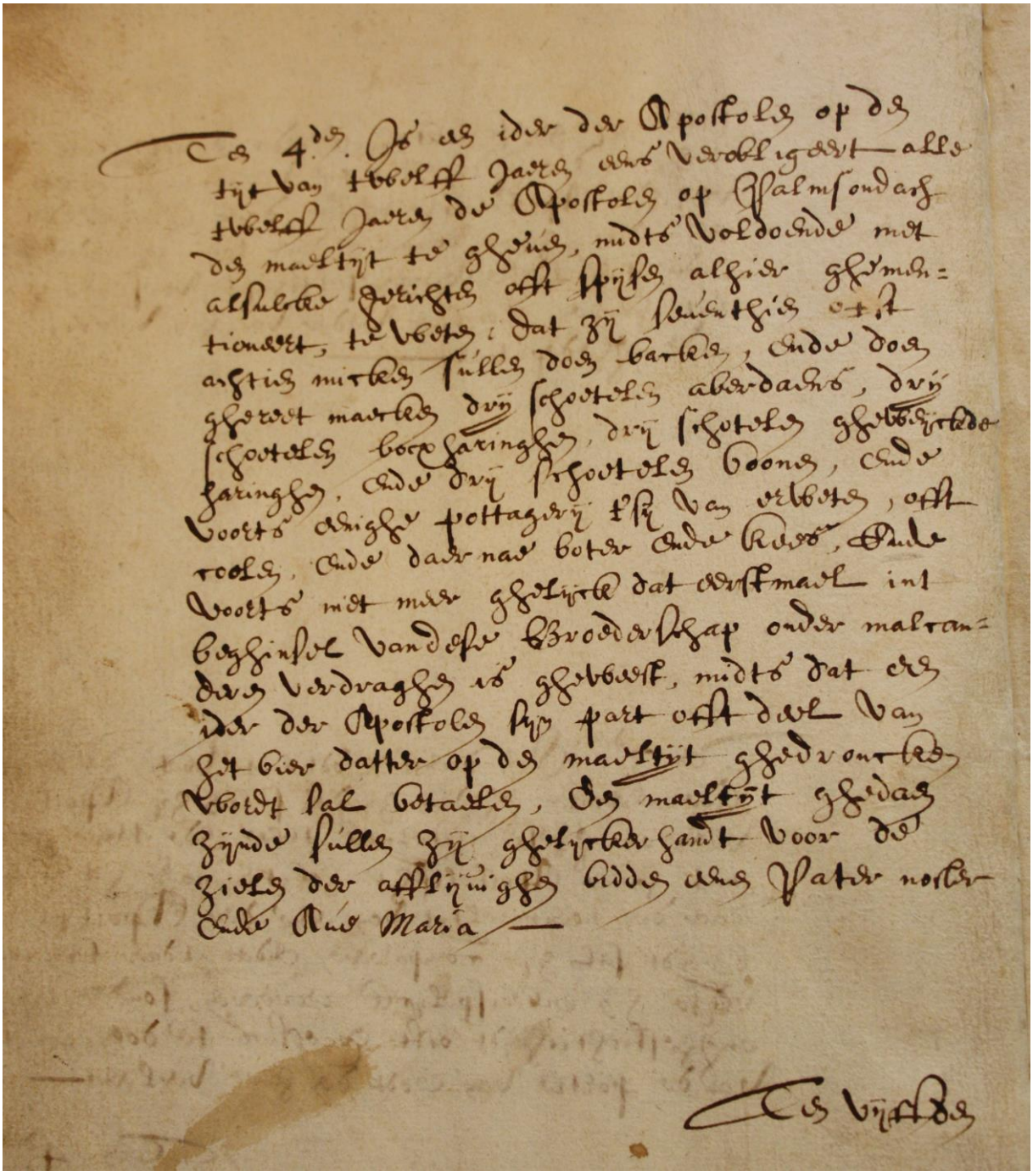

Es 4de. Oft als ider der Apostels op de
tijt van tbrecht Jaers des Verrijsenis — alle
tbrecht Jaers de Apostels op Palmsondag
des maeltijt te gheven, midts voldoende met
alsulker getuichte ofte stucke als ider ghemach-
tigt, te beste: dat zij jaerlicks ofte
anstins mirkel tullen doen barken, ende doen
ghevest maerten drij schotels aberdaens, drij
schotels boerjaringhs, drij schotels ghebrijsde
jaringhs, ende drij schotels boons, ende
voorts achte pottagien tsij van vlees, ofte
roots, ende dair nae boter ende kaes, ende
voorts met mee ghelijcke dat erstmael int
beginsel vandese Broederschap onder malcan-
ders verdraghs is ghebeurt, midts dat elck
der Apostels sijn part ofte deel van
sit hier dattet op de maeltijt ghedurende
Woort dal totaelen, de maeltijt ghedaen
zijnde sullen zij ghelijcker ganck voor de
Zielen der afflijnighe bidden een Vader noster
ende Ave Maria —

Es vijfde

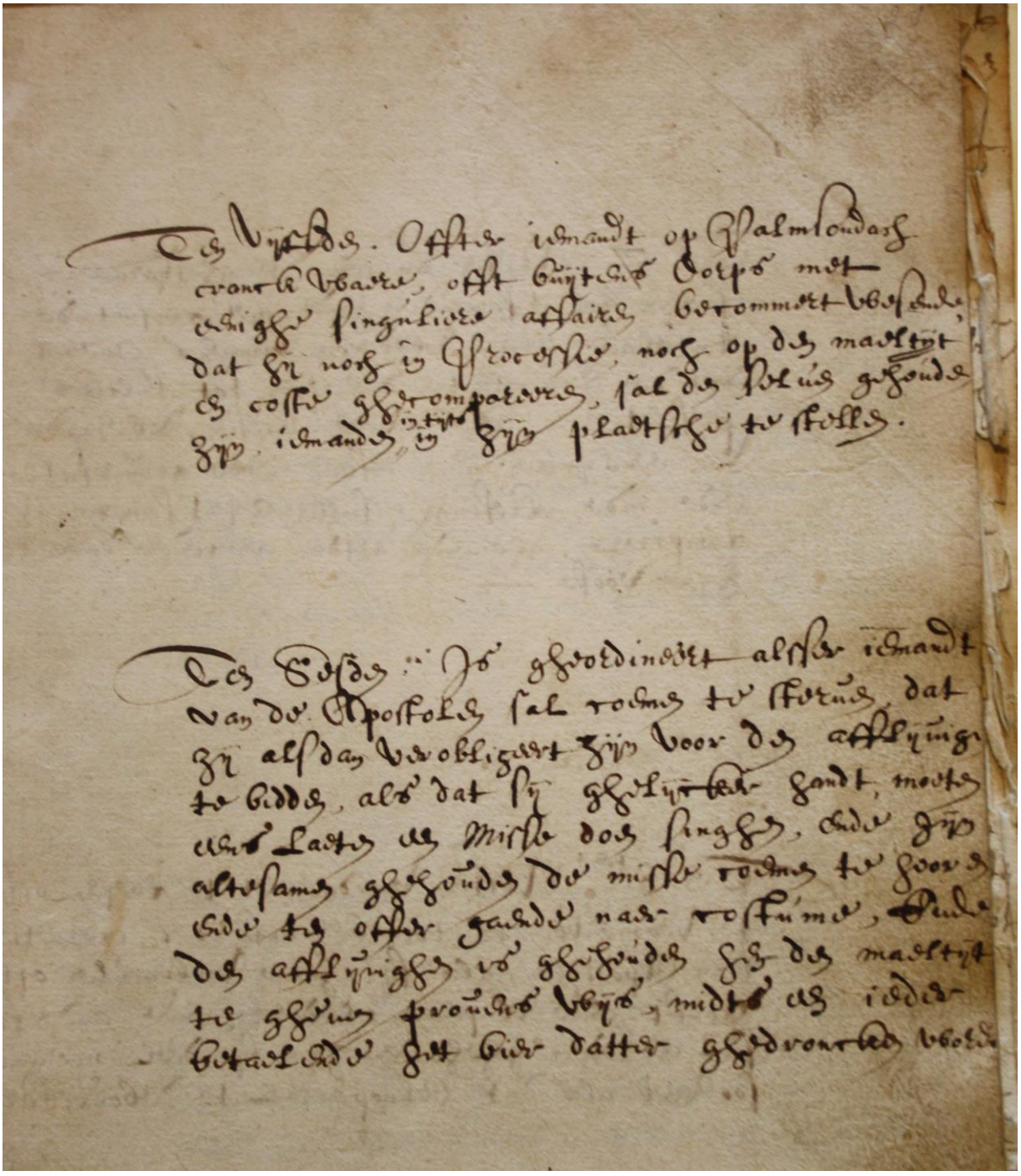

Des Vrydags. Offter iemandt op Palmsondach
vroech Vaste, offt Cuytsche Corpus met
eenighe singuliere affaiten beroummt bbesende,
dat sy noch in Processie, noch op den marckt
en cosse ghecompareren, sal den Heere gehoude
sijn iemandes in sijn plaetsche te stellen.

Des Saterdags. Soe ghedenckt alsser iemandt
van de Apostolen sal roepen te sterven, dat
sy alsdan verobligeert sijn voor den afflyvige
te bidden, als dat sy ghelooft gedt, moete
eene Lactre ende Misse doen singhen, ende sijn
altesamen ghehouden de misse roepen te hoore
ende te offer gaende nae costume, Ende
den afflyvighen te ghedencken sy den marckt
te ghenen proufijte bbijn, midts dat idder
betaelende sal hier dattet ghedroncken bbolde

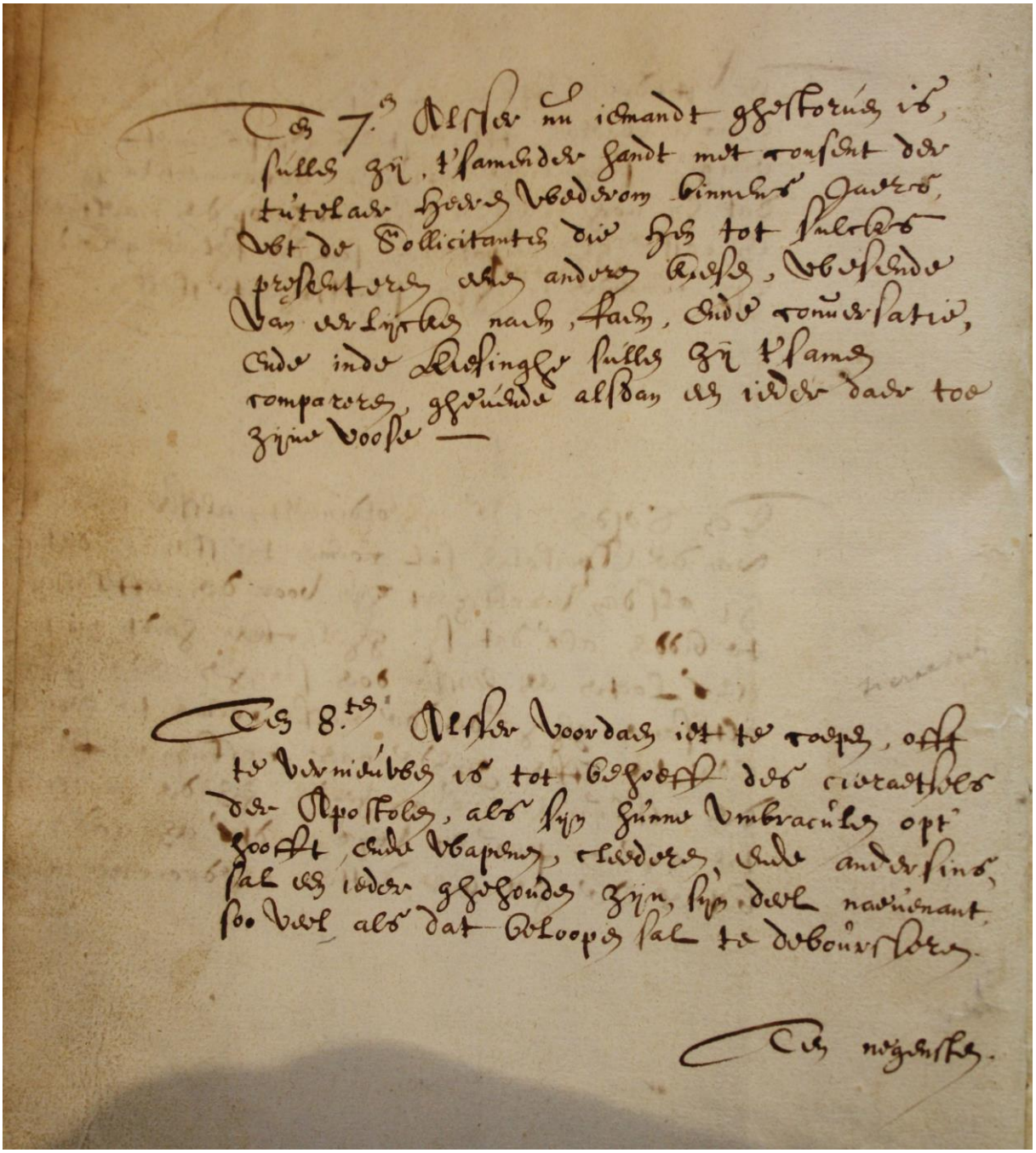

Item 7.e Alsser nu iemandt gheslorúen is, sullen gh. t'samender handt met consent der tútelaer heeren vaderen binnen jaers, oft de sollicitanten die hen tot sulcken prosecutie als andere saken, verstende van der lijcken nacht, stadt, ende commissarie, ende inden Raedinghe sullen gh t'samen comparoren, ghemaeckt alsdan als ider dair toe zijne voorse —

Item 8.te Alsser voordaer iet te raepen, oft te vermiden is tot beghoeft der curateuren der Apostelen, als hen ginne umbracúen opt goedt ende vaperen, cleederen, ende anderssins, sal als ider ghehouden zijn, hen dael nadienant so vel als dat bloops sal te deboúrderen.

Item nogmaels.

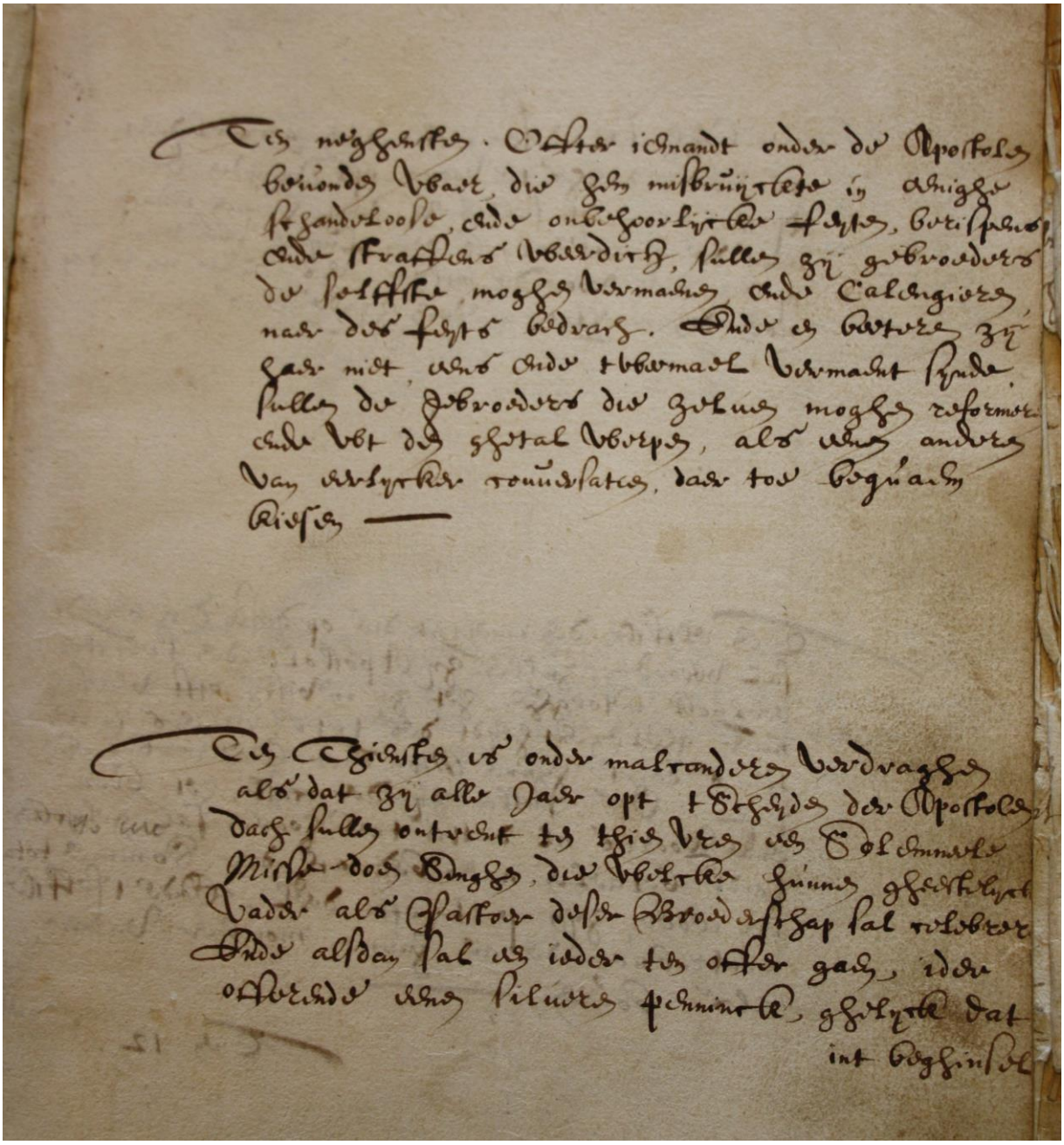

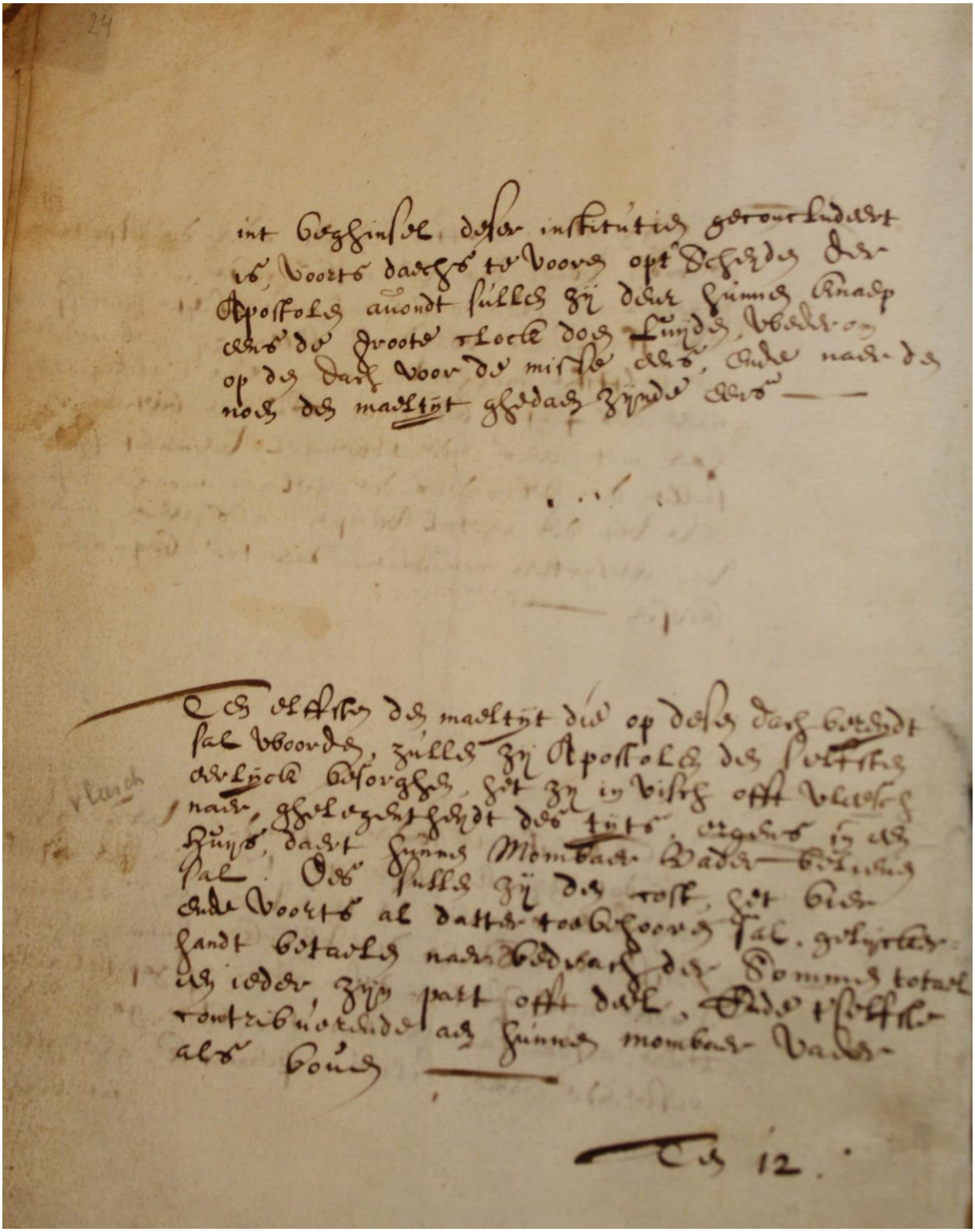

int beghinsel dessr institutie gebruyckt
is, voorts dat sy te voore opt besluyt der
Apostolen aendt sullen sy doen sonnen knaep
eens de groote clocke doen luyden, welcken
op den dach voor de missen eens, ende nade
noen des marcktdaechs gheduyrende eens — —

Ende alsdan den marcktdach die op desen dach behoort
sal voorden, zullen sy Apostolen des selfstens
den clock besorghen, dat sy in tijts offt clocken
naer, gheluyden hebben des — eyndes is als
dan, dat sonnen Mombaer Baden — betuchen
sal. Die sullen sy den rest, dat hier
ende voorts al datter toebehoren sal, gelyckelijck
aendt betaelen naer advenant der sommen totael
als ieder sy patt offt deel. Also t'selfste
contribuerende als sonnen mombaer vanden
also boven

Cap 12.

Des 12en. Ofte alsdan iemandt op dessen darag
vorschreven bolot bbaere, dat hi norg nde
Kercke, norg tgh marktyt ghestomen es rosse,
sal norgtans dien bbol vervobligeert zijn,
synen Ofter pennincke te gheven, Ende soo
bbol zijn part vande verteerde rosse des
marktyts alsdan ghedaen betaelt, als ons
ander, offt hi rompateert offt niet ——

Des 13. Indien datter dan eenighe saute
van betaelinghe ghevonden, en den Knaep altijt
vervobligeert, de selfste schulden op te maenen
ghevonden aen des Mombaer-Vaders als Coms
ghementioneert ——

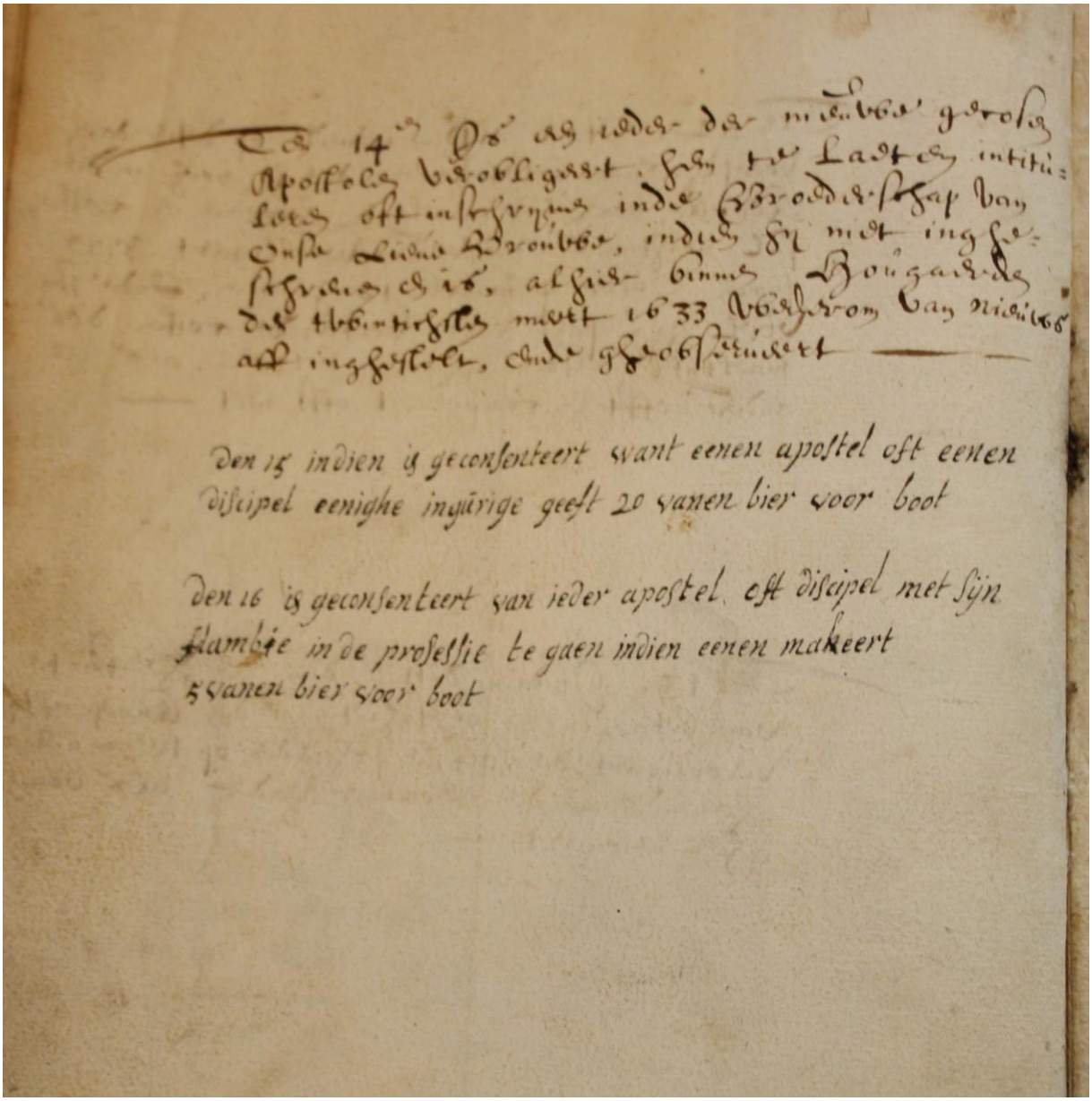

Den 14en Dito ag ioden de nieuwe gerosen
Apostele bij obligeert. Ghn te Lasten intitu-
leren oft inschrijven inde Broederschap van
onse Lieve Vrouwe, indien sij niet ingeschre-
ven sijn, alsoo binnen Rongarden
dit tweentichste meert 1633 verscheen van nieuws
aff ingestelt, ende gheobserveert

den 15 indien is geconsenteert want eenen apostel oft eenen
discipel eenighe ingerige geest 20 stuyvers hier voor boet

den 16 is geconsenteert van ieder apostel oft discipel met sijn
flambie in de processie te gaen indien eenen maketert
5 stuyvers hier voor boet

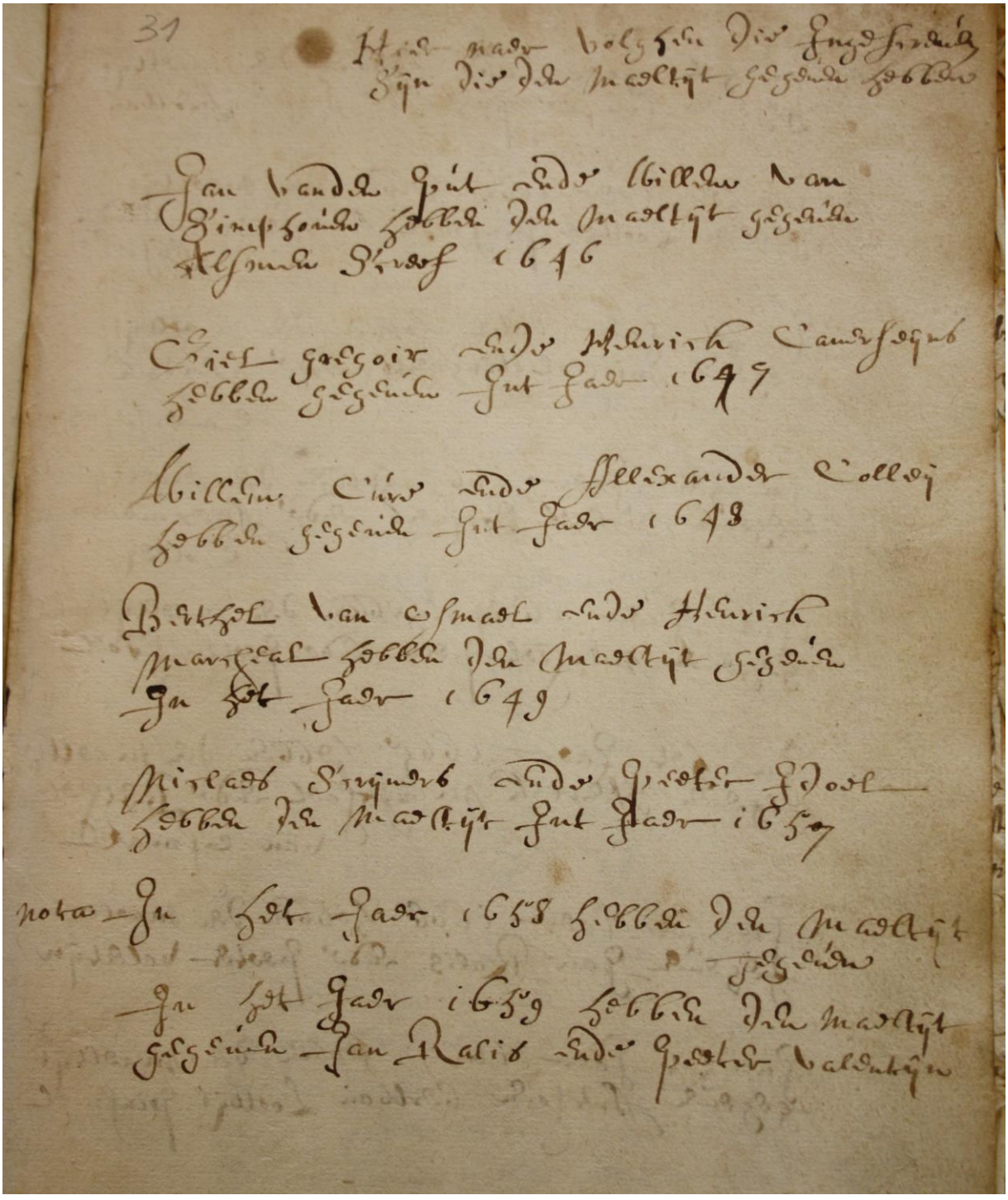

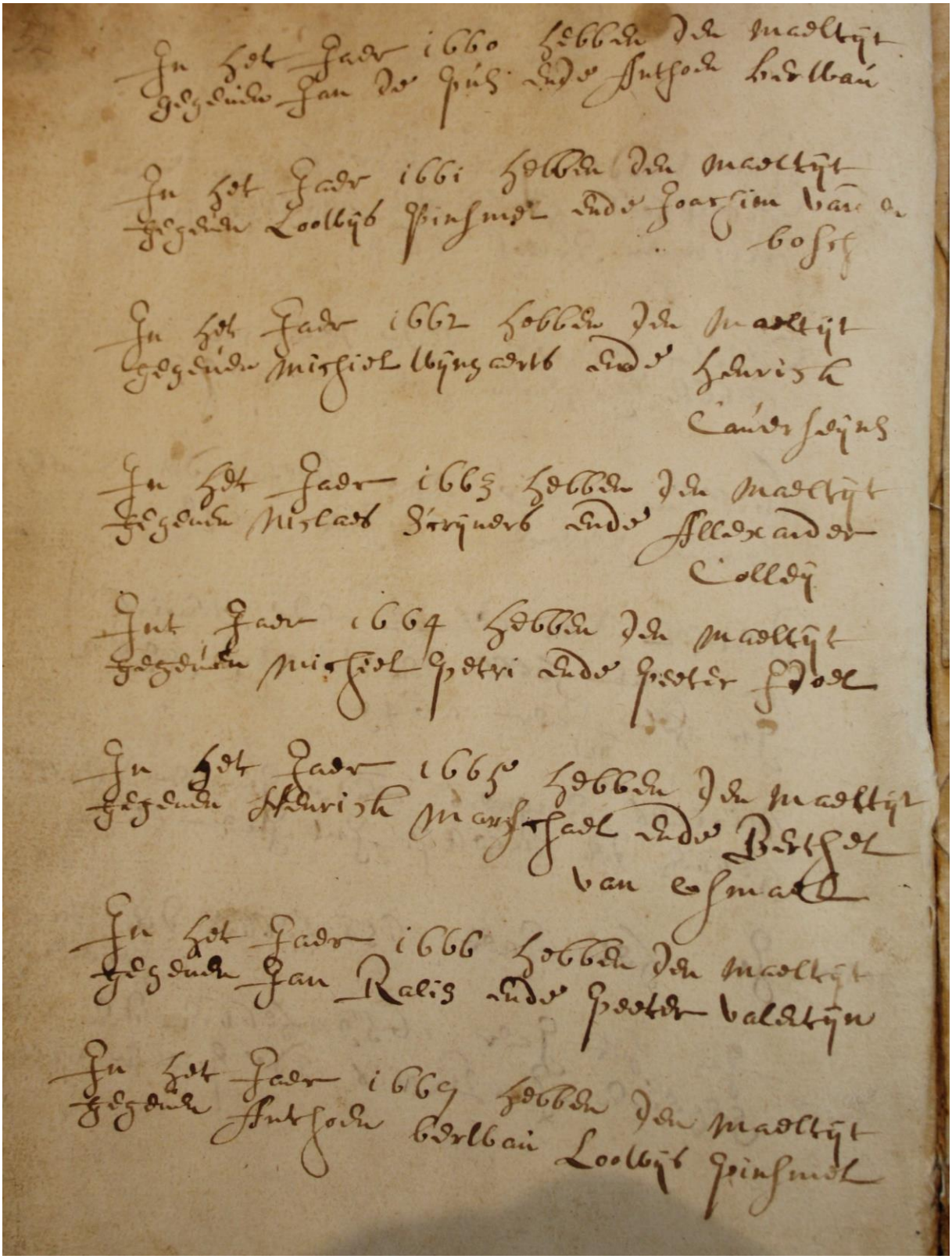

In het Jaer 1660 hebben de maeghden Jan de Grijs ende Antgen Verbaen

In het Jaer 1661 hebben de maeghden Loeltgen Pinsmet ende Joachim van de Bosch

In het Jaer 1662 hebben de maeghden Margriet Wijngaerts ende Henrick Cauderlijns

In het Jaer 1663 hebben de maeghden Niclaes Strijnens ende Alexander Colleij

In het Jaer 1664 hebben de maeghden Margriet Petri ende Peeter Fabel

In het Jaer 1665 hebben de maeghden Henrick Marschael ende Bastiaen van Esmael

In het Jaer 1666 hebben de maeghden Jan Raes ende Peeter Valckijn

In het Jaer 1667 hebben de maeghden Antgen Verbaen Loeltgen Pinsmet

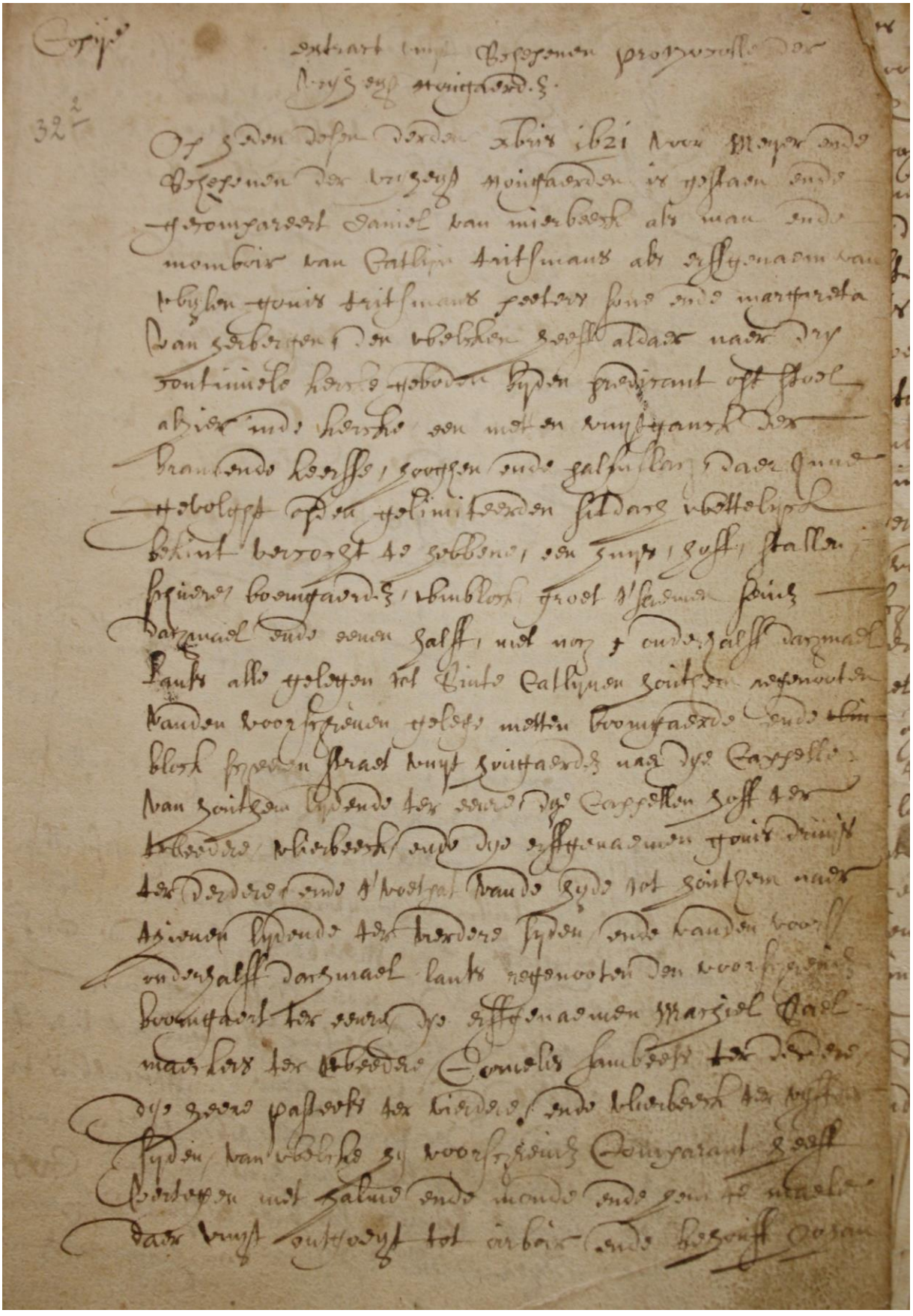

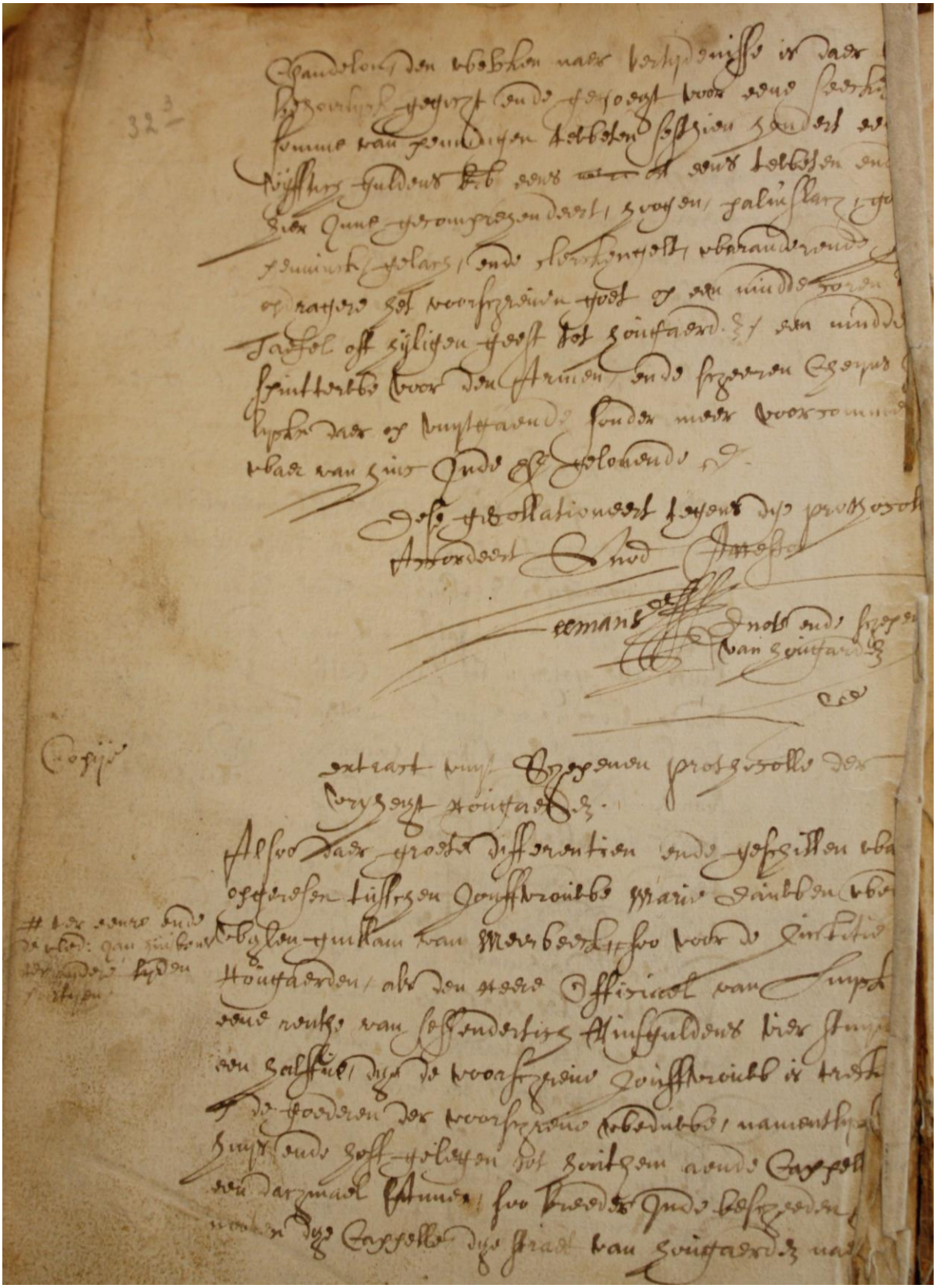

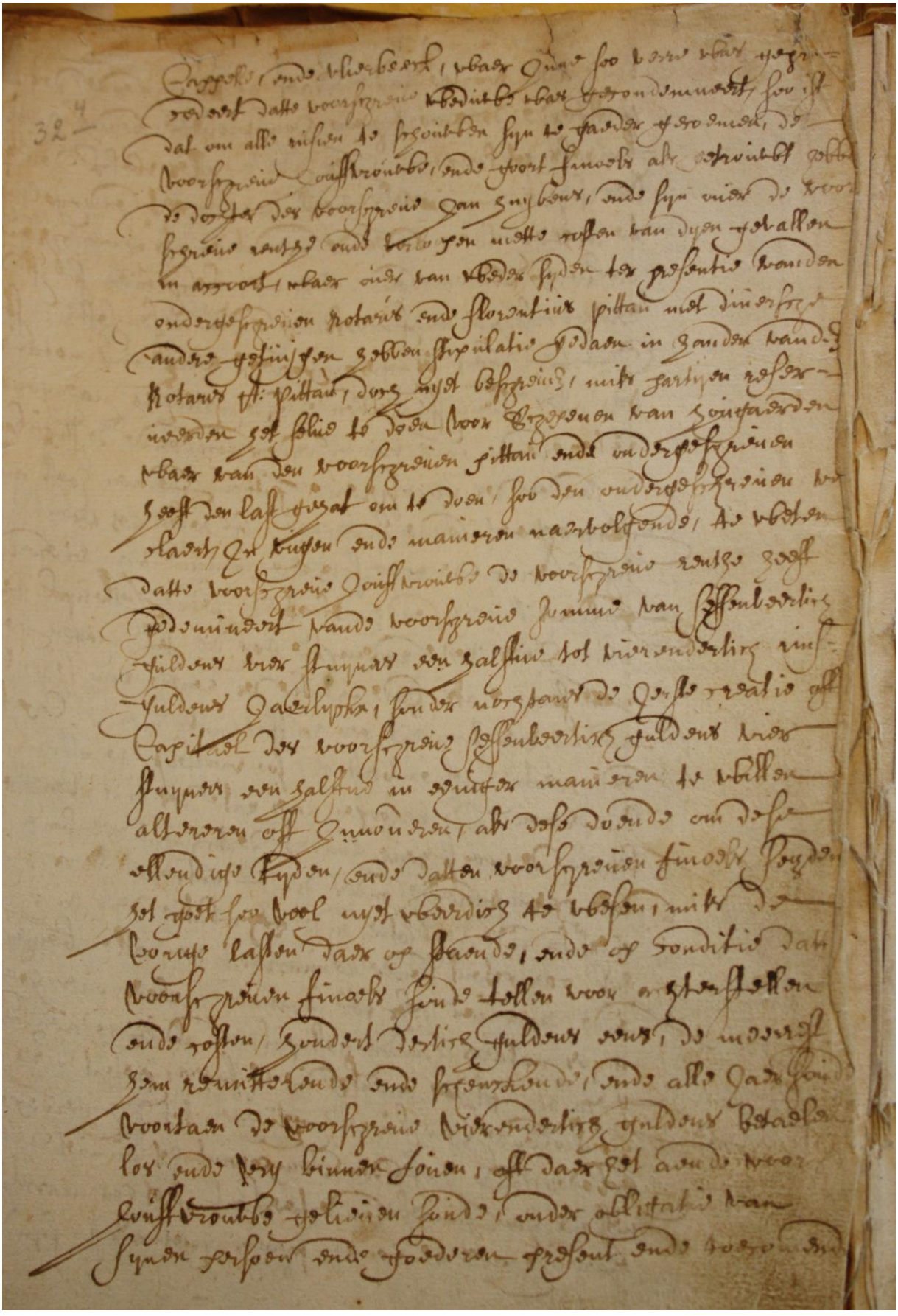

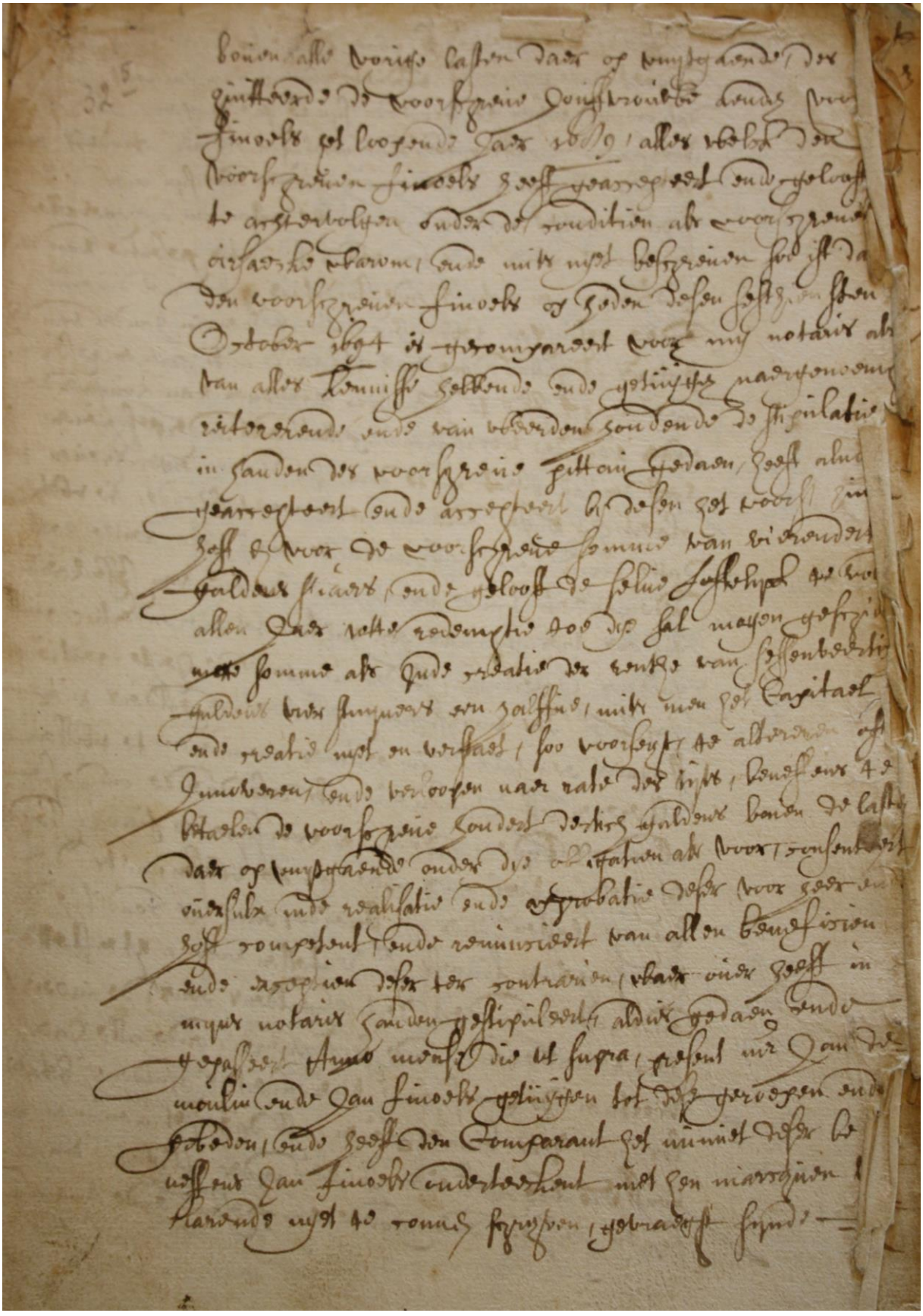

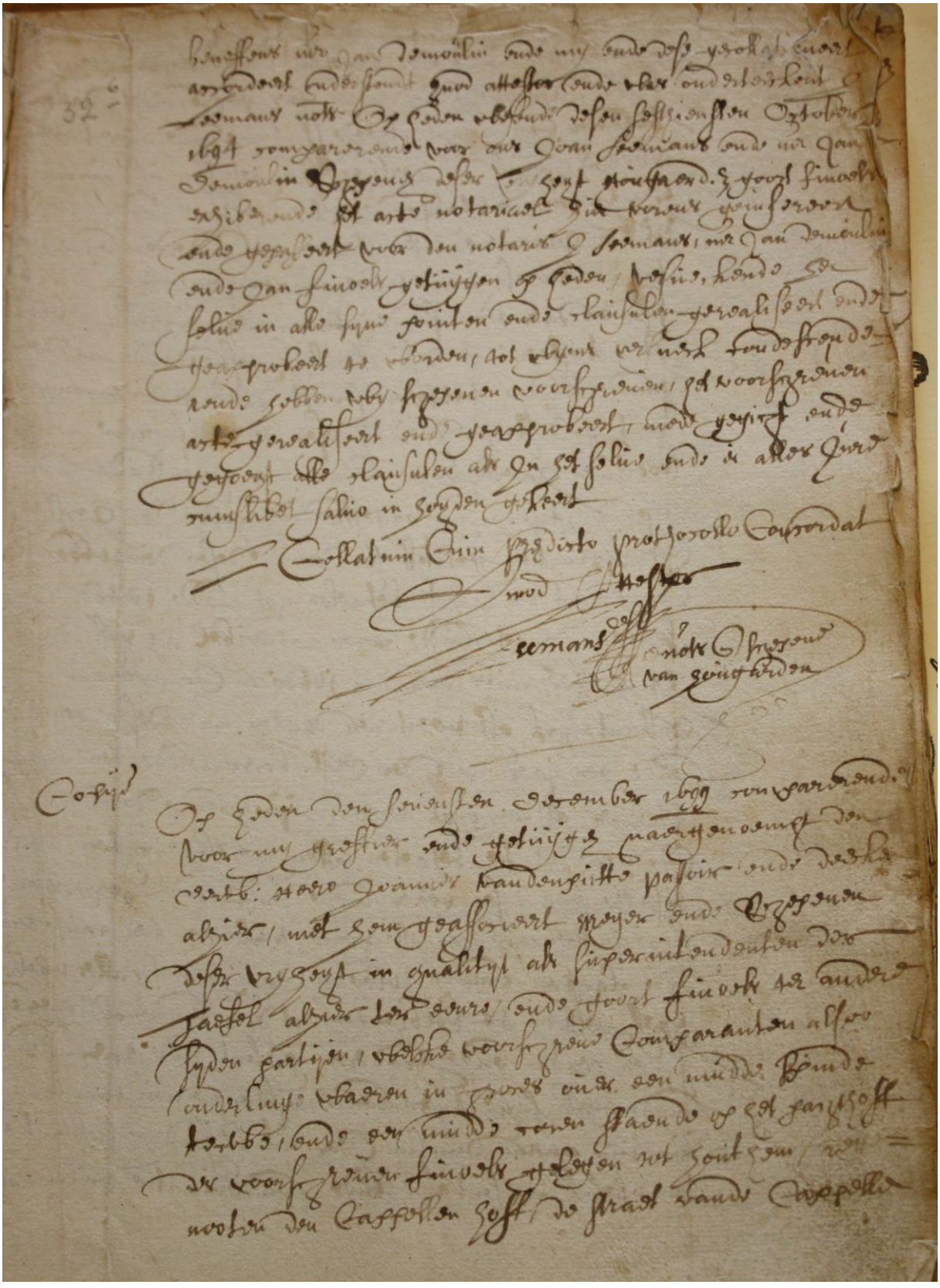

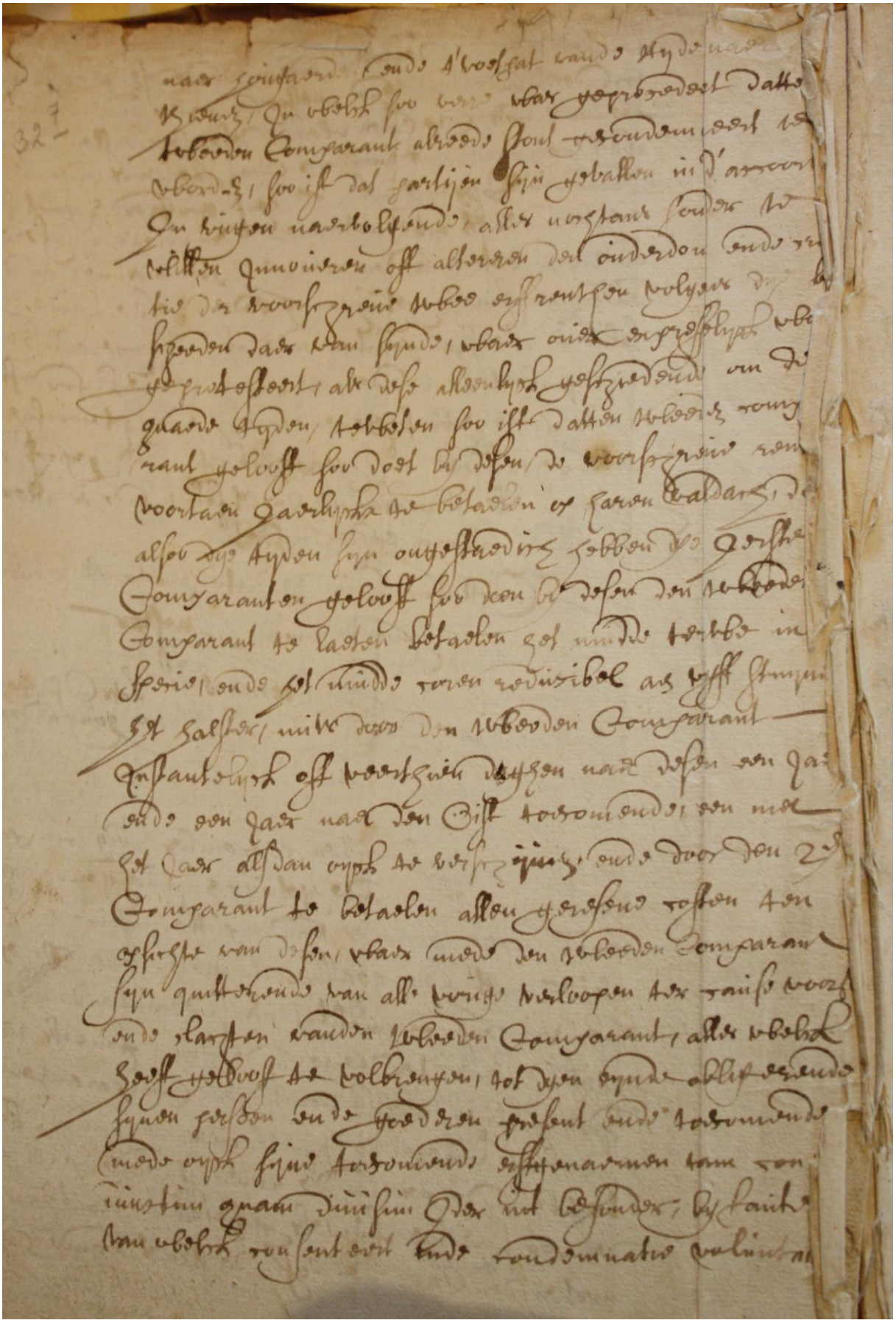

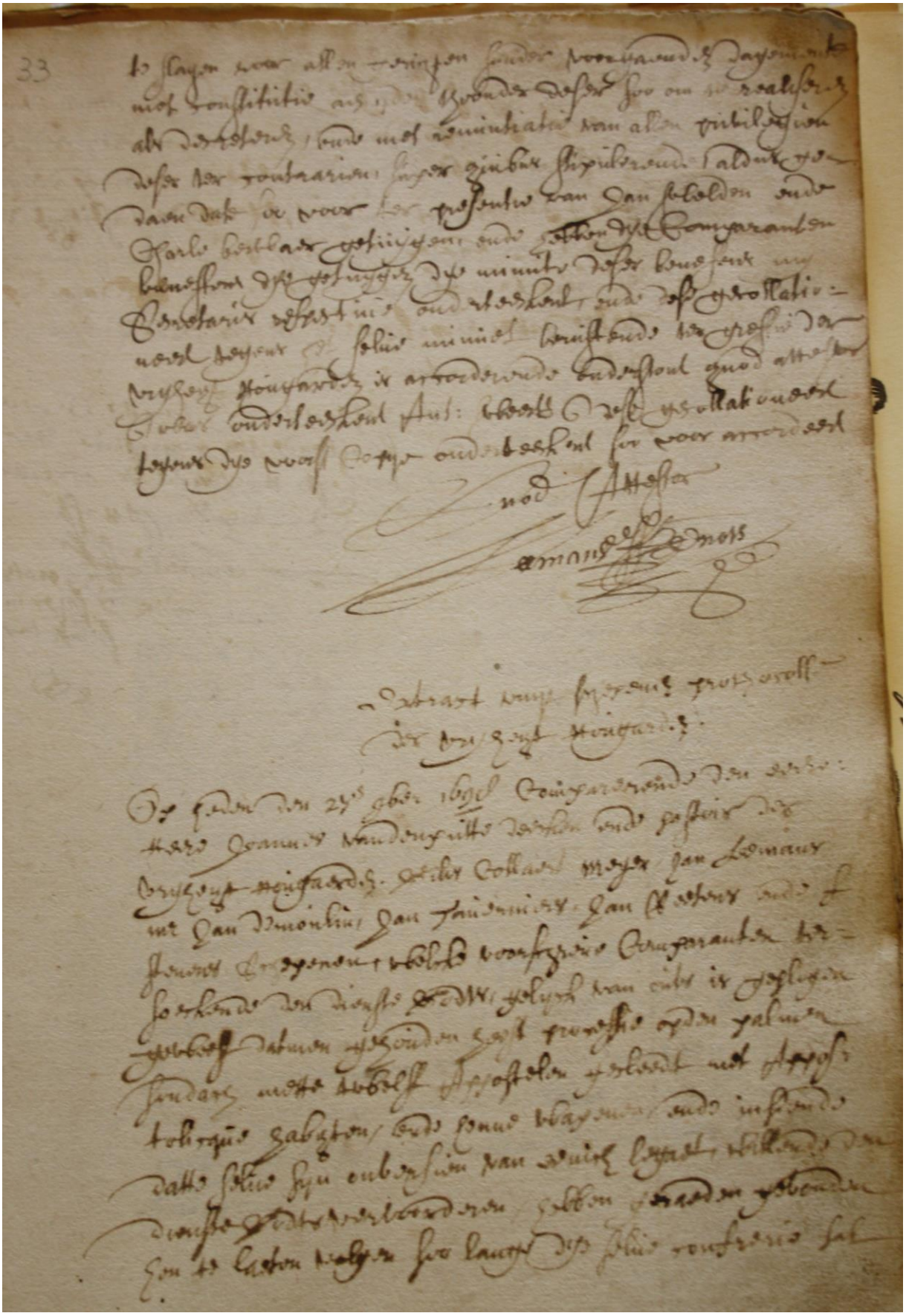

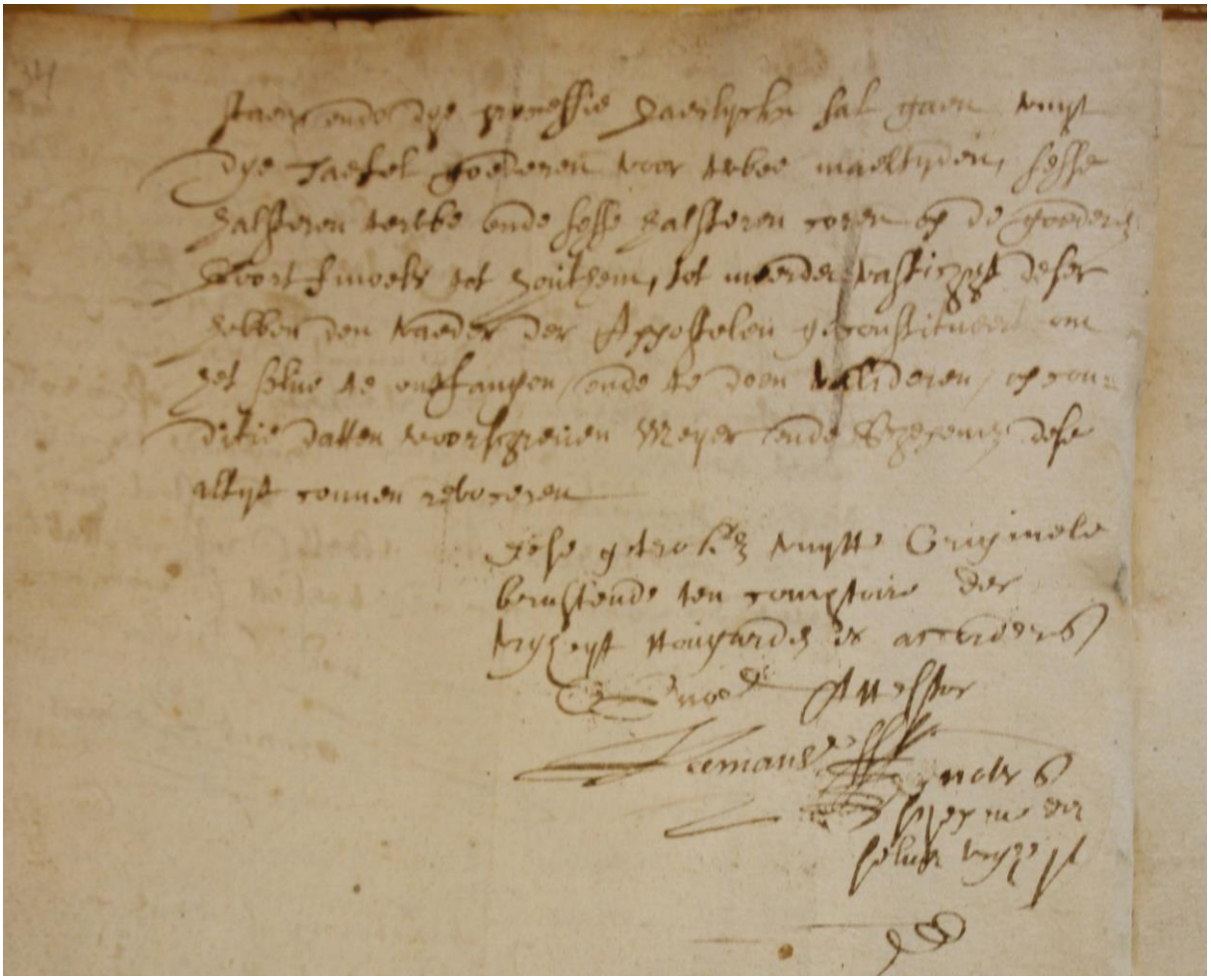

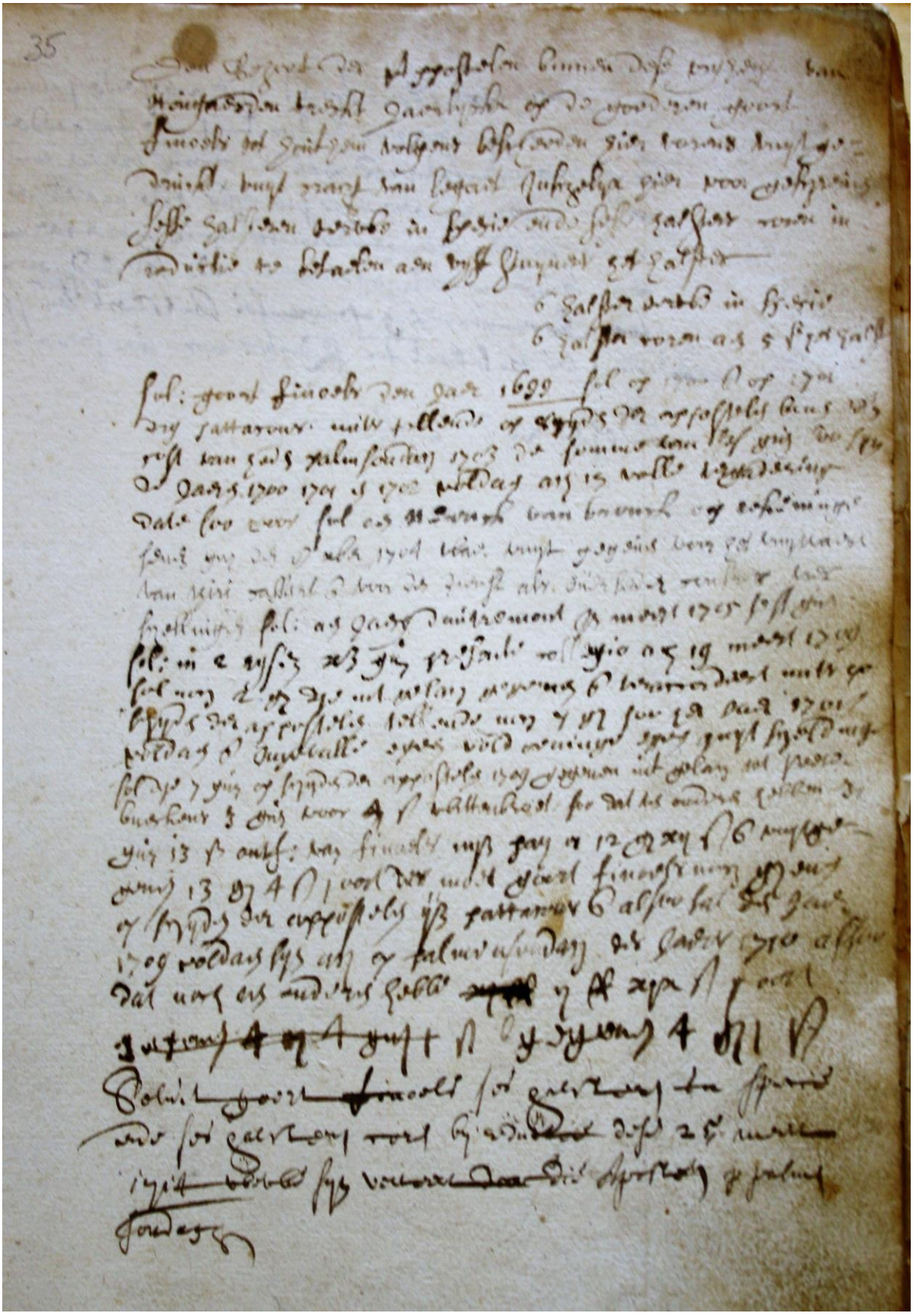

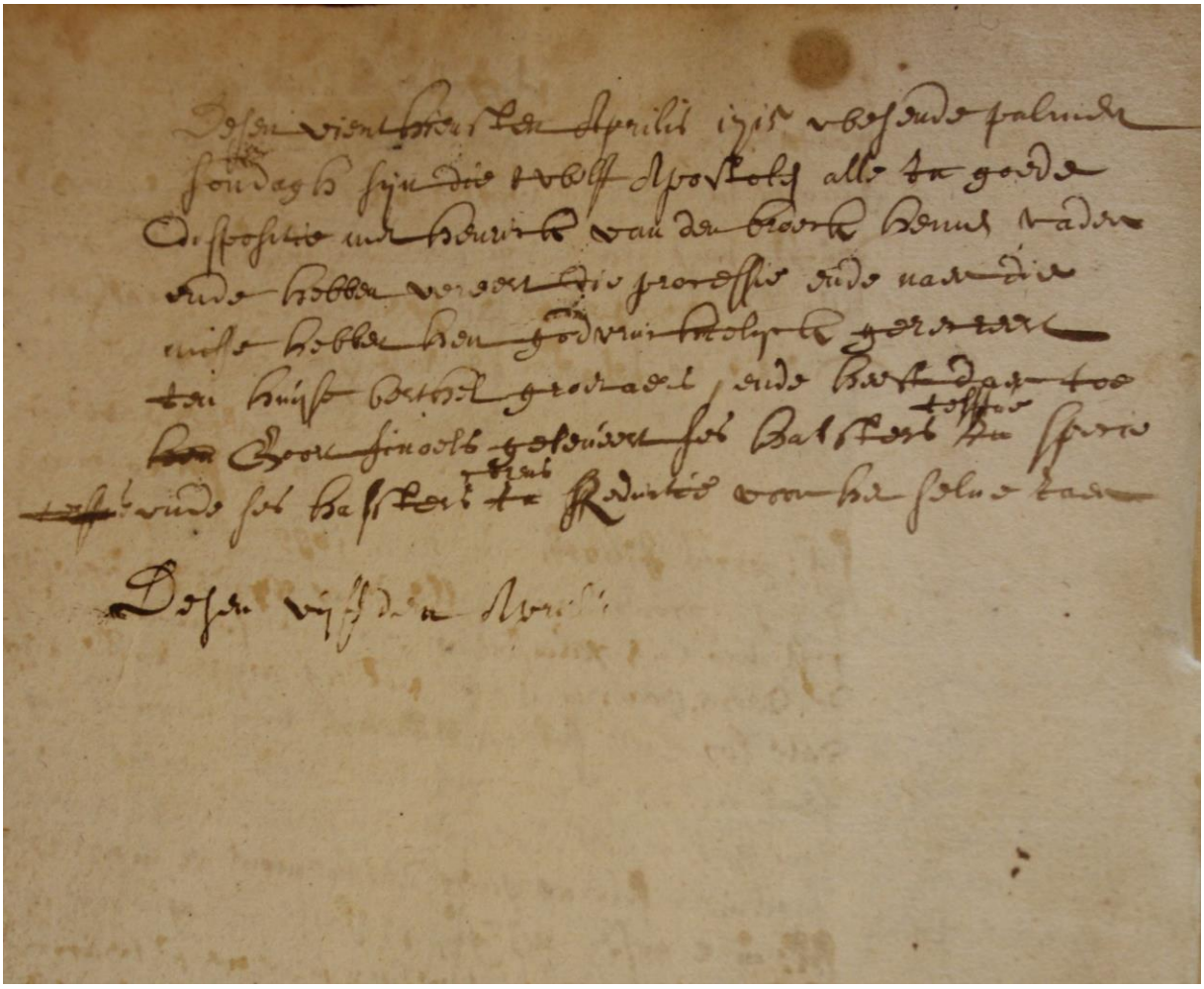

Jan Baptiste Stechmans is Apostel geworden
den 6 April 1834 en is Vader der
apostelen geworden den 5 juni 1873
En is overleden den 20 mai 1886
Henricus Brans apostel 1862
Andries Busloos apostel 1861 (is overleden in 1885)
En in zijne plaats in voorgesteld
Jan Brans in 1885
Jan Baptis Veneo apostel van 1864 (is overleden in 1889)
in zijne plaats is voorgesteld
Charel Morrow apostel 1882
Charel Morrow heeft zich afgedankt
in zijn plaats is voor gesteld
Clemaa Datermant apostel van 1883
Clemaa Datermont heeft zich afgedankt
in zijn plaats is voor gesteld als regent
Leopaul peeters discipel
Louis Sidinnen apostel 1870
Jean Louis Sherlie apostel 1873
Jacobus Taverniers apostel 1870
Peterus smets apostel 1870 overleden 18[illegible]
In zijn plaats is voor gesteld

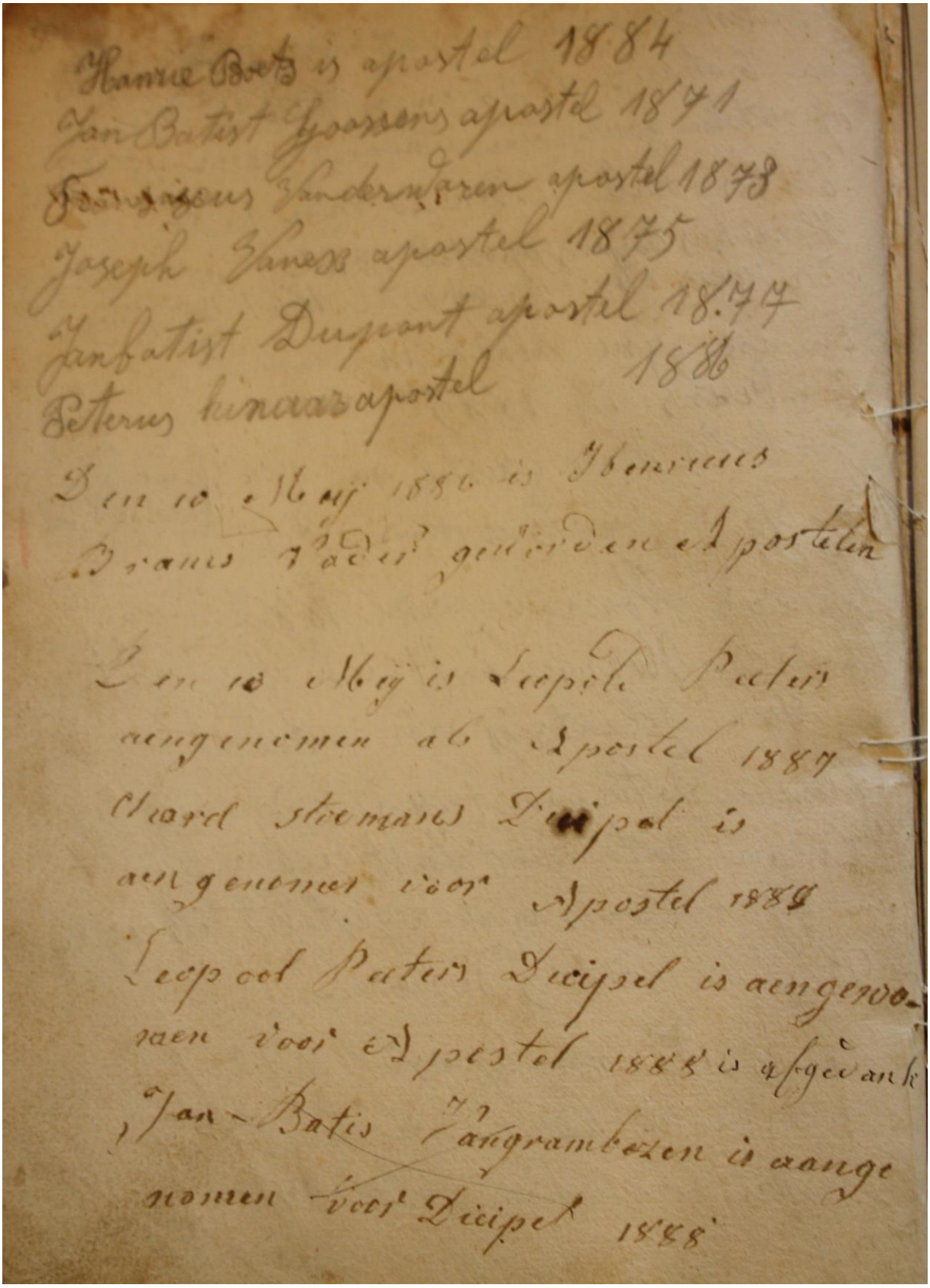
Hanrie Boets is apostel 1884
Jan Batist Goossens apostel 1871
Franciscus Vandersteren apostel 1873
Joseph Janssens apostel 1875
Janbatist Dupont apostel 18.77
Petrus hinnaas apostel 188[illegible]
Den 10 Mej 1886 is Henricus
Braus tot[illegible] geworden Apostelen
Den 10 Mej is Leopold Peters
aengenomen als Apostel 1887
Ward steemans Discipel is
aengenomen voor Apostel 1888
Leopold Peters Discipel is aengenomen voor Apostel 1888 is afgevanken
Jan-Batis Vangrambezen is aangenomen voor Discipel 1888

Napoleon Lysen's Duipel
geworden 1866 en heeft zijn afgedankt
Polder Gazia is aangenomen
door Duipelse.
Henri Beck is overleden als
Apostel 1890 in zijn plaats is
gekozen August Janex door
Apostel De zelfde week is overleden
Jan-Baptist Goossens als Apostel
is overleden in zijn plaats is gekozen
door Balast: Vandermolen door Apostel
gekozen in 1890 Arthur Janex door
Apostel gekozen 1890 Leopold Janex
is van de Handschapsij af. De Dame
in de plaats van Napoleon is gekozen
Emile Schleiness

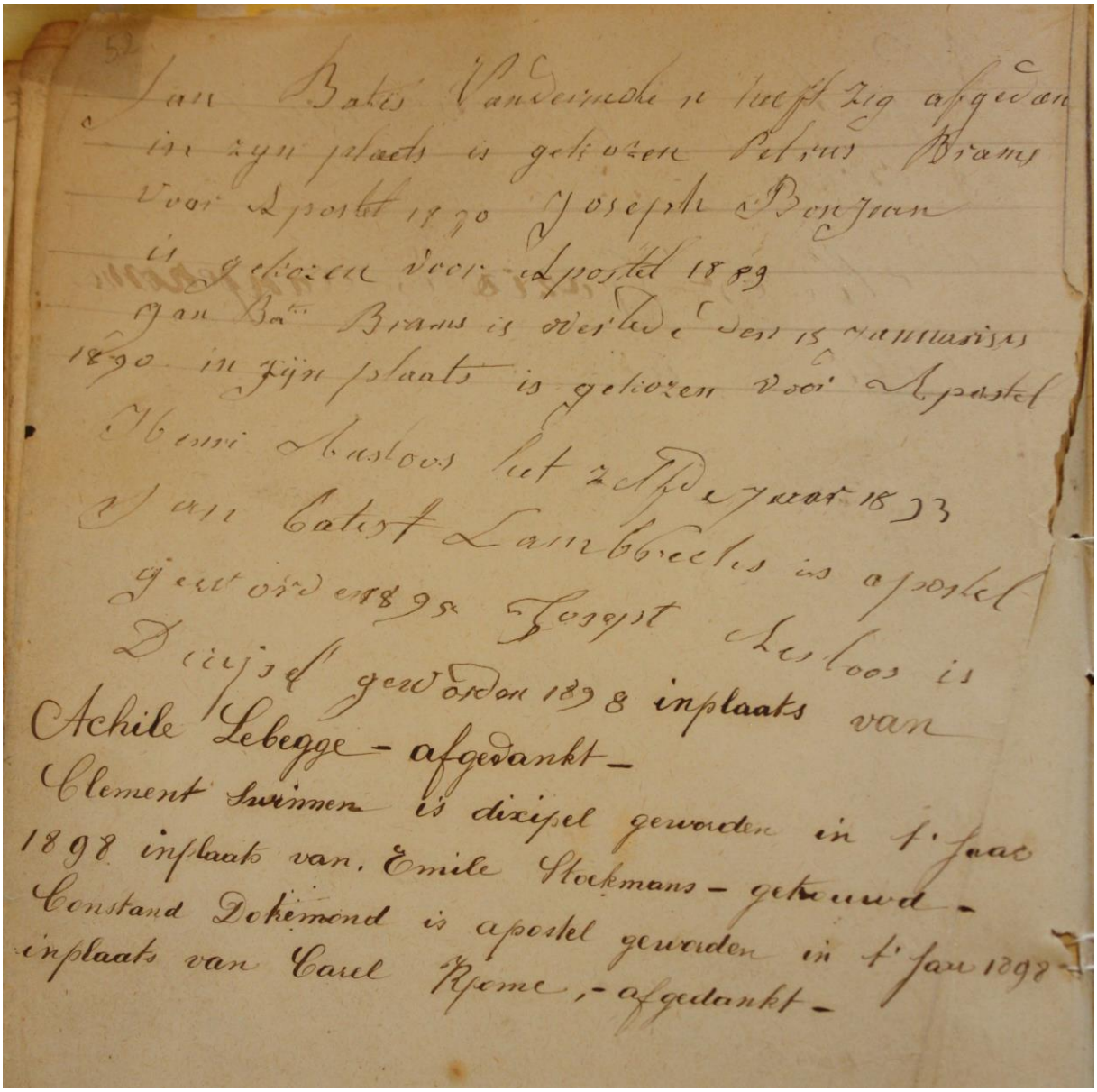
52
Jan Bats Vandermoke is heeft zig afgedaan
in zyn plaats is gekozen Petrus Brams
voor Apostel 1890 Joseph Bonjean
is gekozen voor Apostel 1889
Jan Bte Brams is overleden den 15 januarius
1890 in zijn plaats is gekozen voor Apostel
Henri Masloos het 2de jaar 1893
Jan Cath Lambrechts is apostel
geworden 1895 Joseph Masloos is
Discipel geworden 1898 inplaats van
Achile Lebegge - afgedankt -
Clement Swimmen is discipel geworden in t' jaar
1898 inplaats van Emile Stockmans - gestorven -
Constand Dekemond is apostel geworden in t' jaar 1898
inplaats van Carel Rome, - afgedankt -

Louis Charle overleden in 't jaar 1892 (53)
Henricus Brans overleden in 't jaar
Gaulenus Van Kelst is aangenomen voor apostel
in plaats van Louis Charle
Jan-Baptiste Dupont overleden in 't jaar 1903
Rosenele August aangenomen voor apostel in 1903
Gazia Hubert aangenomen voor apostel in 1903
Louis Boets aangenomen voor apostel in 1903
Alphonse Depuis aangenomen voor apostel in 1903
Joseph Van Ec afgedankt als apostel in plaats
Louis Boonen aangenomen Rosenelen August
Joseph Bonjean afgedankt als apostel in plaats
Hubert Gazia
is Louis Boets
Hubert Bone is aangenomen voor apostel
in plaats van Adolf Stockmans
Charel Stockmans afgedankt voor apostel in zijn
plaats is aangenomen Louis Collet
François Vanderwaren overleden als vader der apostelen
in 't jaar 1909
Emile Stockmans is afgedankt als apostel in
zijne plaats is aangenomen Edward Bottie
Petrus .... is aangenomen voor apostel
Alphonse Lambrechts is apostel afgedankt in zijne
plaats is aangenomen Hubert Vittebroek

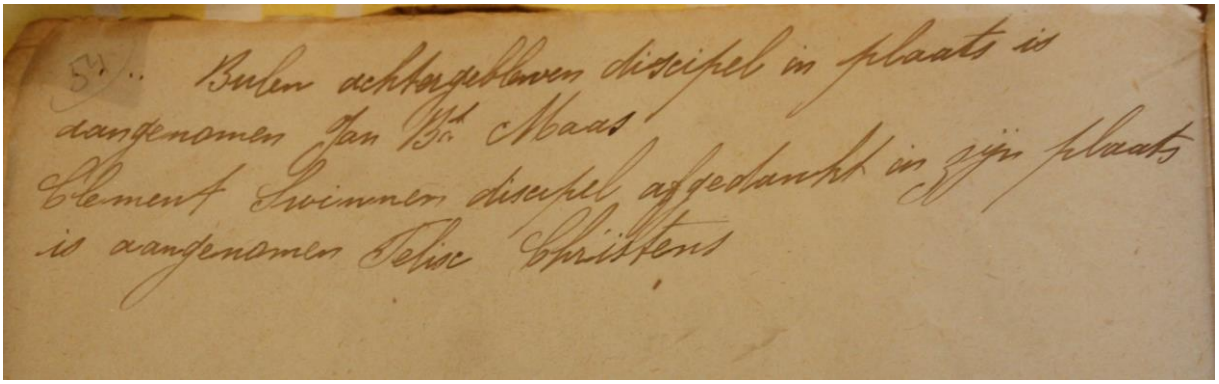
53 Buiten dezelfde vergaderen discipel in plaats is
aangenomen Jan Pz. Maas
Clement Zwemmer discipel afgedankt in zijn plaats
is aangenomen Felix Christens

Hongaarde Palmen Zondag 1 April 1917

Dat is nu voor het derde jaar dat de processie is uitgegaan sedert het begin van den oorlog; en nog niet men geen einde aan die vreede plaag. Meer kunnen wij van den oorlog niet schrijven; want den beheerder van ons Vaderland is streng op het geen hij geschreven hou vinden.

Bij den eersten roep des Koning hijnde 2 augustus 1914 is onze maker Discipel Theophiel Fourie moedig vertrokken; om ons Vaderland te gaan helpen verdedigen. Ik heb hem het laatste gezien den nacht voor hij vertrokken is; op de beek aan den uitgang van het dorp; waar de paarden van Hongaarde gereed stonden om te vertrekken. Daar op dat plechtig oogenblik beloofde hij; dat hij het niet hou vergeten dat hij Discipel was; en dat hij hou den hien voor wat een Discipel in staat is; en dat hij moedig staat hijn in strijden tot den laatste

Daar er een Discipel in het leger is; heeft de vader besloten van geen noenmaal te houden met Palmzondag 't past inderdaad niet dat wij houden festen terwijl onze soldaten aan het vechten hijn; in tonder tijd terwijl er een Discipel ten strijde is.

Des morgens na de mis hebben wij nochtans den koffie gedronken; met Koeken die geschonken wierden door den Heer hun pastoor Egide Van Gucht. Dat is ook nog al hard; want voor die Koeken te doen bakken moet hij helf bloem leveren; en die is nu niet te krijgen; vermits iedereen op hijne grammen staat is hij genoodzaakt dit van hijne grammen uit te sparen.

Keer om

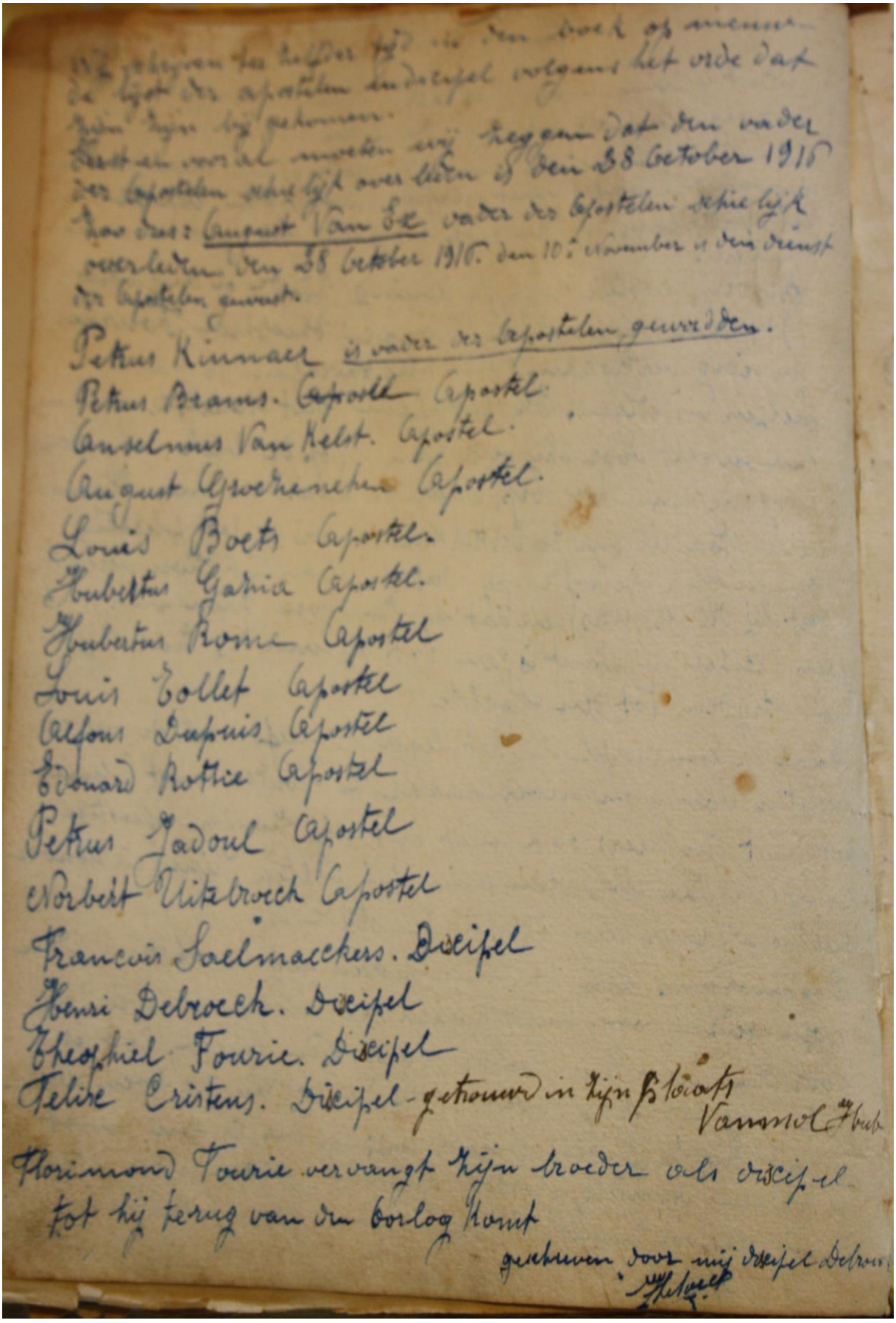

Ik gelezen het leven van den broek op nieuw
de lijst der apostelen en discipel volgens het orde dat
zijn hier gekomen.
Eerst en vooral moeten wij zeggen dat den vader
der apostelen schrijf overleden is den 28 October 1915
Hier dat: August Van Ee vader der apostelen schrijf
overleden den 28 October 1915. den 10e November is den dienst
der apostelen gewest.
Petrus Kinnaer is vader der apostelen gewerden.
Petrus Beaens. Eerste Apostel
Anselmus Van Helst. Apostel.
August Gweenaehen Apostel.
Louis Boets Apostel.
Hubertus Galma Apostel.
Hubertus Rome Apostel
Louis Tollet Apostel
Alfons Dupuis Apostel
Edouard Rottie Apostel
Petrus Jadoul Apostel
Norbert Ritzbroeck Apostel
Francois Laelmaekers. Discipel
Henri Debroeck. Discipel
Theophiel Fourie. Discipel
Felix Cristens. Discipel - gestorven in zijn Bisdom
Vanuvol Hubert
Florimond Fourie vervangt zijn broeder als discipel
tot hij terug van den oorlog komt
geschreven door mij discipel Debroeck

~~Pieter~~ Hattebuck is er uit ~~kandertrouw~~ van de ep.
in zijne plaas is haar genoemen Petrus Bakkebeen
Pieter Uittebroeck is afgedankt in zijn plaas is aan genoemen 1978
Petrus Bakkebaard
Hendi is haar genoemen als aposten (73)
1922
In het jaar negentien honderd twee en
twintig. Op Zondag 8 Januari is bijna
schielijk overleden den eerwaarde heer Van
Gucht pastoor der parochie.
Op 28 Februari vernamen wij dat de kerkelijke
overheid als pastoor benoemd had den eerwaarde
heer Karel Verhoeven.
Den nieuwen heere kwam den volgende dag naar
Hoogaarde; maar hij kon de pastorij niet zien
daar niemand hem den sleutel kon besorgen.
Was het gemeente bestuur beschaamd om de pastorij
te tonen zien, of wisten zij zelf niet weten
hoe de inhaling zoude geschieden; en zij iets
deden doen in de Pastorij! Het scheen wel zo
want dagen er na waren er schrijnwerker —
witter - ~~en~~ schilders - glazemaker; en
handwerkers aan het werk, evenwel het was noodig
daar het wel twintig jaar geleden was dat
de gemeente iets aan de pastorij gedaan had toen
zij het dak gemaakt; en een deel aan den
gebuur ~~d~~ gegeven om hem een gemak op
te zetten.
De inhaling van den nieuwen heere werd vast
gesteld op 28 Februari zonder plechtigheid; alle
de scholen werden uitgenoodigd. De vrije katholieke
scholen waren volallig daar. Geen enkel
gemeente onderwijzer - of onderwijzeres was er te
zien.

73

1922

den nieuwen Pastoor heeft even veel genegenheid voor de Apostelen. Van den eersten oogenblik heeft hij laten weten, dat alles moest zijn gelijk vroeger. Voor de Kapie waren de Kerken toe, heeft de Poorten waren niet vergeten.

Na de Kapie is Hr. Pastoor ook zelf komen betalen in ons lokaal. Hij had geen woorden genoeg om zijne voldoening uit te drukken, en ons toe volharding aan te sporen. Daarna overhandigde hij aan den vader nog een kiste fijne sigaren die wij dan ook smakelijk hebben gerookt.

De Gilde der apostelen is nog de helfte behalve Rothie Edouard die zijn eigen afgedankt heeft. Robert Vlitebroek heeft de parochie verlaten; in zijne plaats is aangenomen Karchel Koen Petrus.

Hazegarde tweede Paaschdag 1922, ondertek

Hubertus Garnier heeft zich ook afgedankt in zijne plaats is aangenomen Lodewijk De Wael

Palmen Sondag. vallen de op de
12 meert 1837 Wonder: heeft
de geheel goede week gerooken gelyk
Kersemis daegs
dat het in de Schuere heeft gerooken
= en dat de poteten in myn Schuer
Syn bedroken door eenen Leemen
muer
op den 3 April 1837 heeft het begin
= nen te Smieuren acht daegen een
een Stuk
en den Smieuw heeft blyven liggen
tot bynaer half mey
= Schreven door my hiebinnen apos
tel
en de Smielmen hebben op den
bogaerden dyken gedaegen met
de kyl als een binnen Stort
op den 8 april 1837

op den 31 mey is overleden jan
de Brouck apostel 1836 Subiet
in Syn plaets is aengestelt jan
baptist Saelemaekers als apostel
den 15 junius 1836 h: Saelemaekers
j: b: heeft zig afgedankt den
eersten junius 1836 ten oorzaek van
den huwelyken staet van Discipel
in Syn plaets is aengestelt jan van
der molen als Discipel op den
30 july 1836
judocus Maison heeft zig afgedankt
ten oorzaek van o.l.v. daegen te zyn
op den 30 augustus 1836
in Syn plaets is aengestelt voor
Discipel joseph gesouëlle op den
2 9ber 1836
j: b: capeten heeft zig afgedankt
op den 8 9ber 1836 van Discipel
in Syn plaets is aengestelt
jan baptist a Jubin als Discipel
op den 12 9bre 1836 van houten
St Catharina

(81)

op den 11 meert 1837 is overleden heer dik
van osmael apostel
in syn plaets is verkosen g: b: moens
door apostel op den 15 meert 1837

den dinst van h: van osmael is van wegens
de apostelen is gedaen op den 15 meert 1837
en den dinst bedragt vier gulden ses stuyvers
twee oorden
en de rekening is par mem aen 16 mem
49 Centime

15 meert 1837

g: b: moens is afgedankt van apostel de
14 july 1837
op den 2 febuary 1838 is verkosen martinus schoe
=uzetters in de plaets van den afgedankte door
apostel

g: van osmael is overleden den 17 july
1837 apostel
op den 5 meert 1838 is verkosen joanes jaquë door
apostel in de plaets van den overledenen

den dinst van g: van osmael is van
wegens de apostelen is gedaen de 25
july 1837

op den 18 januari 1838 is overleden h: gebaen
apostel den dinst is gevieert wegens de apostele
op den 26 deser maendt de rekening is aen 14
mem 56 Centime

in syn plaets is aengestelt door apostel hedrik
Robaer op den 5 april 1838

op den 10 juins juinis 1838 is overleden Laurentius
Lmons apostel den dinst voor hem op 22 dito ider 64 Centime
op den 22 juny 1838 is verkosen petrus smoldt voor de rek
als apostel in de plaets van syne vader

Jan van der Molen als Discipel heeft
zich afgedankt op den 15 8ber 1838
in Zyne plaats is aengestelt Henricus
Falla als Discipel op den 25 meert 1839
Joseph Gesonlle heeft Sich afgedankt
van Discipel op den 15 8ber 1838
in Zyne plaats is aengestelt als Discipel
Joannes van der Molen Soon van Bernardus
van der molen van St Catharina houten op
den 25 meert 1839

Den 6 April 1842 is overleden Henricus Hans Apostel.
in Zyne plaets is verkozen als Apostel J B^ta Hoornaert
Den 6 Julius is overleden Henricus Falla in
Zyne plaets is verkozen Franciscus Falla
Zynen Broeder Discipel
in 1 Jaer 1844 heeft Zyne Demissie van Discipel
gekregen Joannes Baptista Jobin en in Zyne plaets
is gekozen Henricus Medaerts.

Den 3 Meert 1846 is overleden Henricus Medaerts als Discipel
en in Zyne plaets is verkozen Isidorus Dequin.
Franciscus Falla is getrouwt in April 1846 met de
weduwe van Henricus Hans als Apostel overleden 1842 6 April
en in Zyne plaets is als Discipel verkozen J B^ta
Peeters.
Isidorus Dequin heeft Zyne Demissie gegeven in 1847 in Zyne
plaets is gekozen godgaf Schandelaere

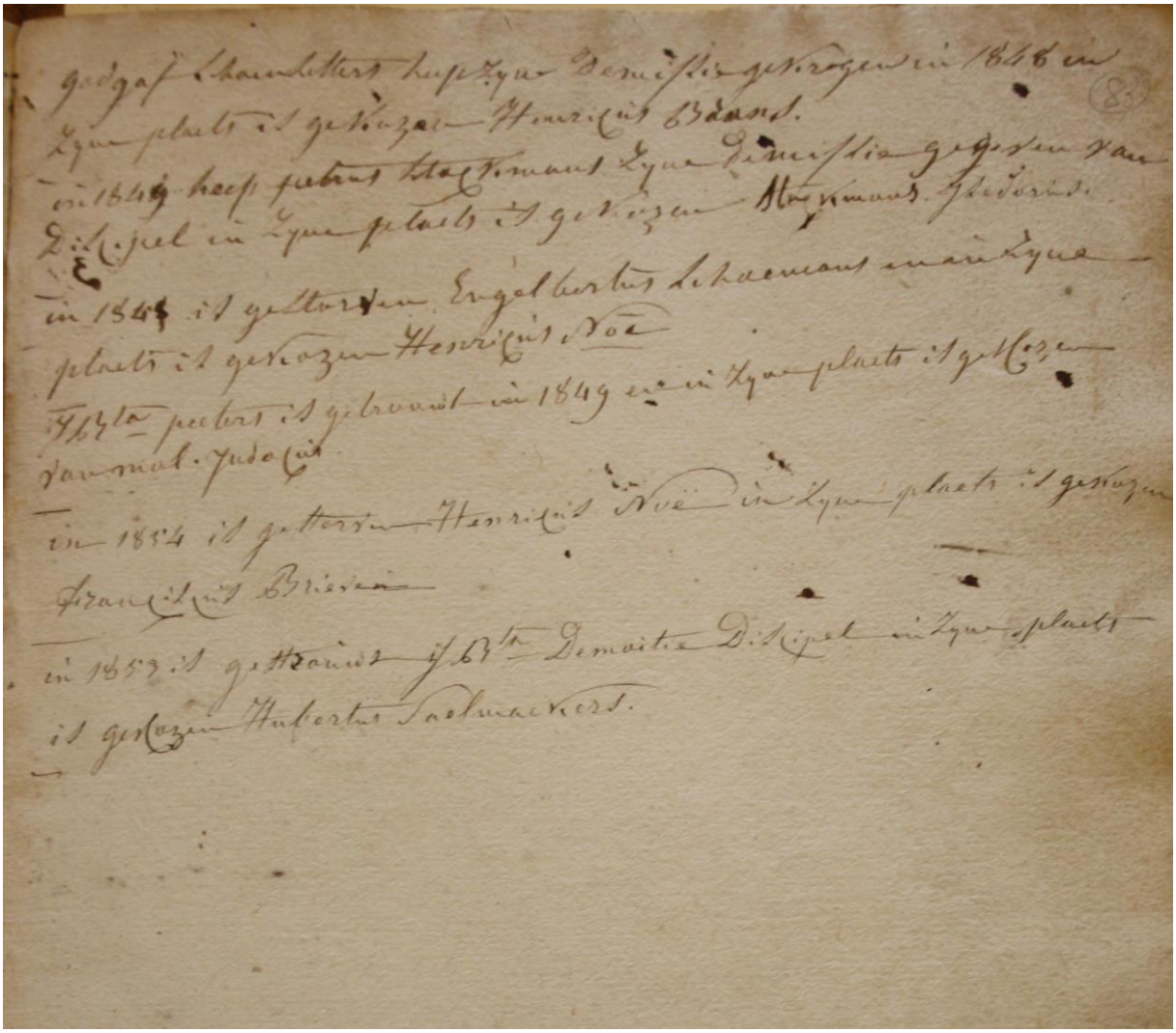

geb. Schaumbergh huijs Lyon Domicilie getrouwen in 1846 in
Lyon geboren is getrouwd Henricus Bland.
in 1849 heeft gebaren Stephanus Lyon Domicilie gegeven van
Dijkel in Lyon geboren is getrouwen Hermanus Theodorus
in 1849 is getrouwen Engelbertus Schaemans van Lyon
geboren is getrouwen Henricus Noë
Hebbe gebaren is getrouwd in 1849 en in Lyon geboren is getrouwen
Jacobus Judocus
in 1854 is getrouwen Henricus Noë in Lyon geboren is getrouwen
Francisca Briers
in 1853 is getrouwd Isabella Domicilie Dijkel in Lyon geboren
is getrouwen Hubertus Laetmaekers.

Gemerckt die ler memorie van den hier voor leesenden vermelden
Catholycken menschen in den schoot van de heylige kerk ten eeuwigen
daghen sal connecteren beschreven uyt jaer 1572 door Henr. Norb. nyt
ofte ook dit zelve jaer verkosen onder de apostelen, geestelyken vaders zy van den
zyn pastoor

een jeder zeyt kennelyk dat wy drievierde steyden beleeft hebben nu seventhien
jaeren vervolgens te weten van het jaer 1572 negen en achtig tot nu nog niet
volcomt, als in dit schryven; maer schynt de religie beginnen te herleven
sonder zoo severe achtervolging als voorgaens is geschiet, wy gesien en onder-
vonde hebben ten tyde van die bedroefde jaeren. Resolutien schier in alle
steden, dorpen, ia ganse het nederlant den souverein misagt, de weesen
tegen ongenomen, yeder in besonder had Bynaer verschillende sentement, de vrouwe
contraire sentement tegen den man, den man tegen de vrouwe, de kinderen tegen
de ouders, de guders tegen hunne kinderen, suster tegen broeders, en broeders
tegen susters, de borgher teegen de magistraeten, de magistraeten tegen de
staeten, de staeten tegen den souverein, en den weerelyschen menschen Het
overigsten nog van al) tegen hunne geestelyke overhyd, even een als een
vervuldert volk, mallanderen ter doodt te brengen. het zy met veraederye ofte
wapenen over te leveren in vyants handen; alles geschiede met de aldergrootste
achtervolging zonder ontfag van persoonen, men eximeerden niet meeder eenen
pastoor als eenen simpelen persoon. dier niet nodig is tot groote bedieninge;
dese moordadige sieckte heeft zoo veere gepenetreert in de volckeren, door die
resolutie vermengt met oorlogen, dat het lant is opgebrogt geworden van
soldateryen zoo wel resolutionaire als geregulierde troppen, oorlogende, nemende
requisitie van leevens middelen, zoo van leevrantien van peerden, als hoy en
van alle soorten van graeven, hoy en stroyt, mede alle soorten van drinkbaer
leder, met een woord over alles dat men heeft in commertie, zoo dienig dat
men voor zyn waere moesten penningere. Geld ontfangen, waer door wy een ieder
tyd hebben gesien. int jaer 1572 vier en negentig de tonne aen vier franse croonen
klinkende geld per halster het coren een drij franse croonen per halster, en noch niet
om te vinden. zoo dat de menschen ses a seven huren moesten leegen. gaen. hielen. op
hun hooft den. Bal-sack, om het leven te kennen onderhouden; andere graenen
alle never ad veneant, waer door eene armoede onuytsprekelyk is geresult, menschen
die dickwils goede Bete Broot over hunne lippen hadden genoten ten tyden
van drij weken, levende alleenelyk met potaeten, deer naer met salade, ofte
andere potagerye die seer slegt was sonder vet ofte Boter alleenelyk met een
weynig saut: wy als dan syn gecomen onder het franse regiem, soldaeten die
ook hueren gerevolteert hunnen keninck gedood, als daer naer syne coninginne
benevens de zyne, ofterende ten dien tyde een revolutionair regiem, ia cobins
tegen strydig een ons Romsche Catholycke religie; waer uyt is gevolgt den aen-
slag van alle geestelyke corpora. zoo van Cloosters als abdyen, hunne goederen
renten en revenuen naemen zy in hun pouvoir sonder exceptie als dan

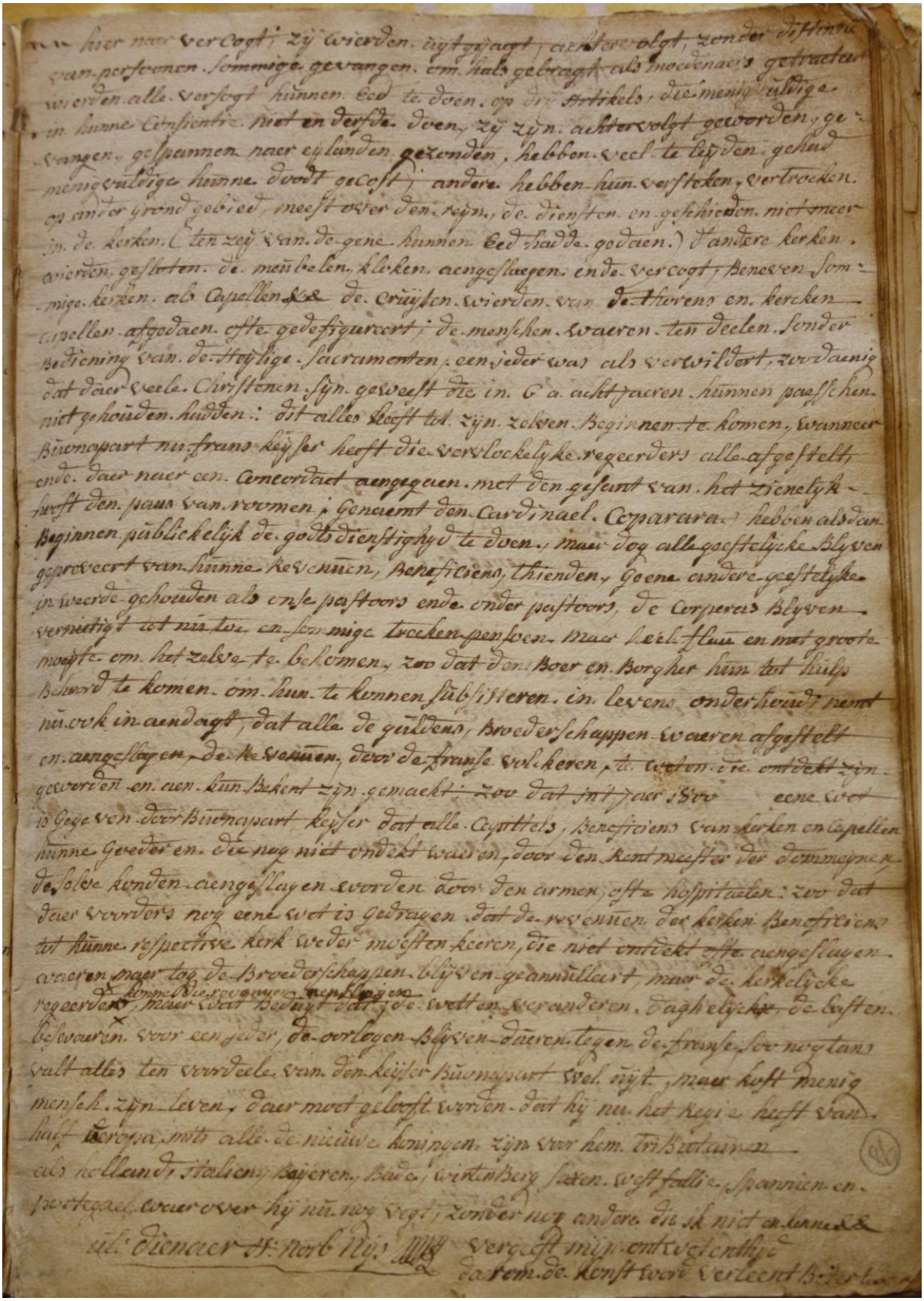

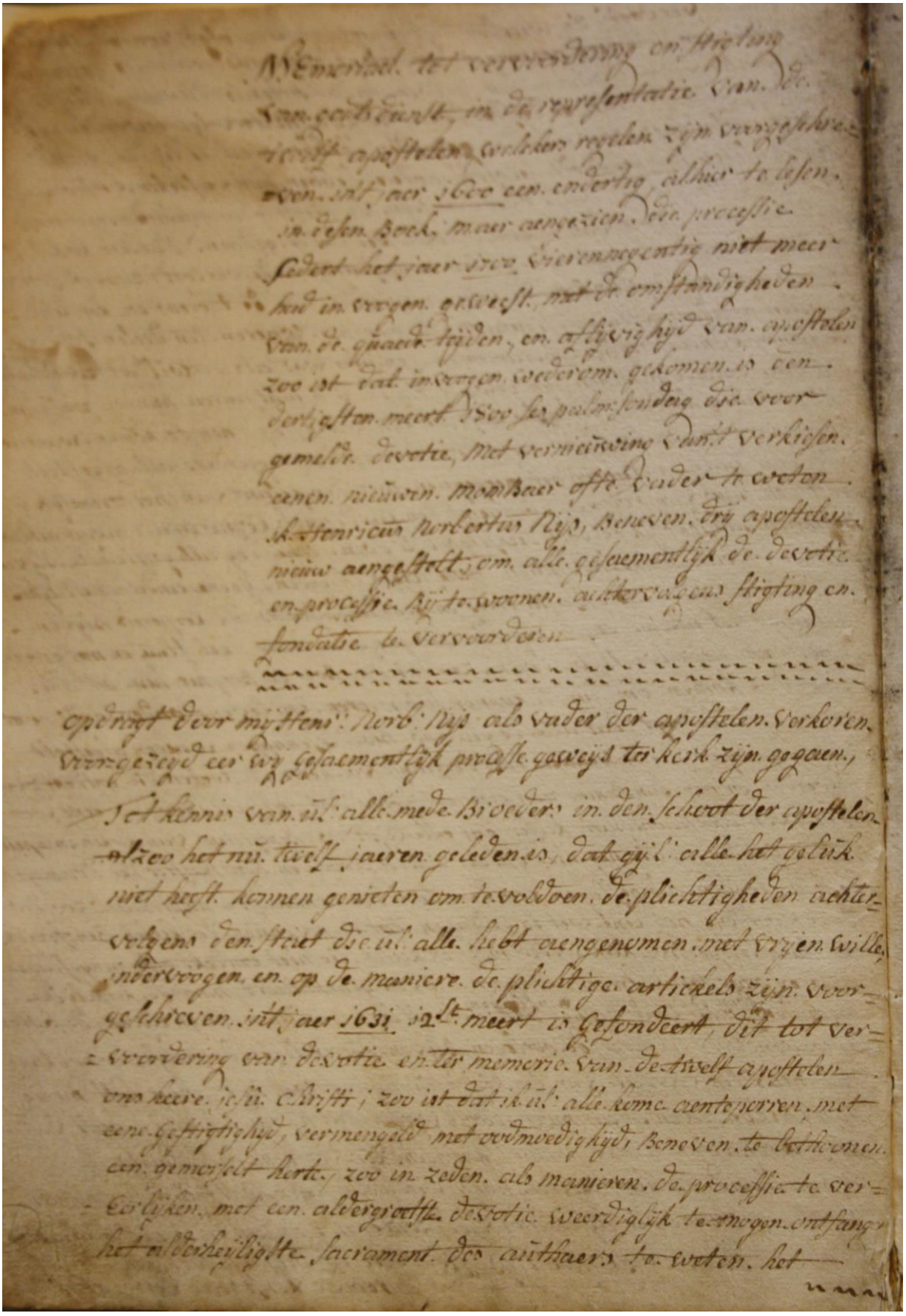

1 Emerdael. tot verrresdering en stichting
van. een. Cabinet, in de representatie van. de.
twelf apostelen, welkers regelen zijn voorgeschre-
ven. int. jaer 1600 een. en veertig, alhier te lesen.
in. desen. Boek. maer aengezien. deze processie
sedert. het. jaer 1700 vier en veertig niet meer
het in. wesen. geweest. met de omstandigheden
van. de. gnade tijden, en. oftewijghijt van. apostelen
zoo ist. dat. in. voegen. wederom. gekomen. is een.
dertigsten. meert 1800 ses en dertigh. die voor
gemelde. devotie, met vermeerdering van. twee verkiesen.
eenen. nieuwen. moetbaer offte vader te weten.
d. Henricus Norbertus Nijs, Benevens. drie apostelen
nieuw aengestelt, om. alle. gesamentlijk de. devotie
en. processie. Nijs te. vermeren. ende voegen stichting en.
fondatie te. verveerderen.

openigt. deer mijttens. Norb. Nijs als vader der apostelen. verkoren.
vorengezegt een. wij gesamentlijk proffe. gewijs ter kerk zijn. gegaen.,
Tot kennis van. ul. alle. mede. Broeders. in. den. schoot der apostelen
alzoo het nu. twelf jaeren. geleden is, dat gij. alle. het geluk.
niet hebt. konnen genieten om. te voldoen. de. plichtigheden. achter-
volgens den. stuet die ul. alle. hebt aengenomen. met vrijen. wille,
inderdoogen. en. op de. maniere. de. plichtige. artickels zijn. voor-
geschreven. int. jaer 1631 12st. meert is Gefondeert, dit tot ver-
vreerdering van. devotie. en. tot memorie. van. de twelf apostelen
ons heere. Jesu. Christi; zoo ist dat ik ul. alle. kome. aenteeren, met
eene. Godtsvruchtigheyt, vermengelt met eerbiedigheyt, Benevens. te betoonen.
een. gemoedelt. hert. zoo in zeden. als manieren. de. processie te ver-
volgen, met een. alderstatte. devotie. weerdiglijk te. mogen. ontfangen
het allerheijligste. Sacrament. des. autaers. te. weten. het

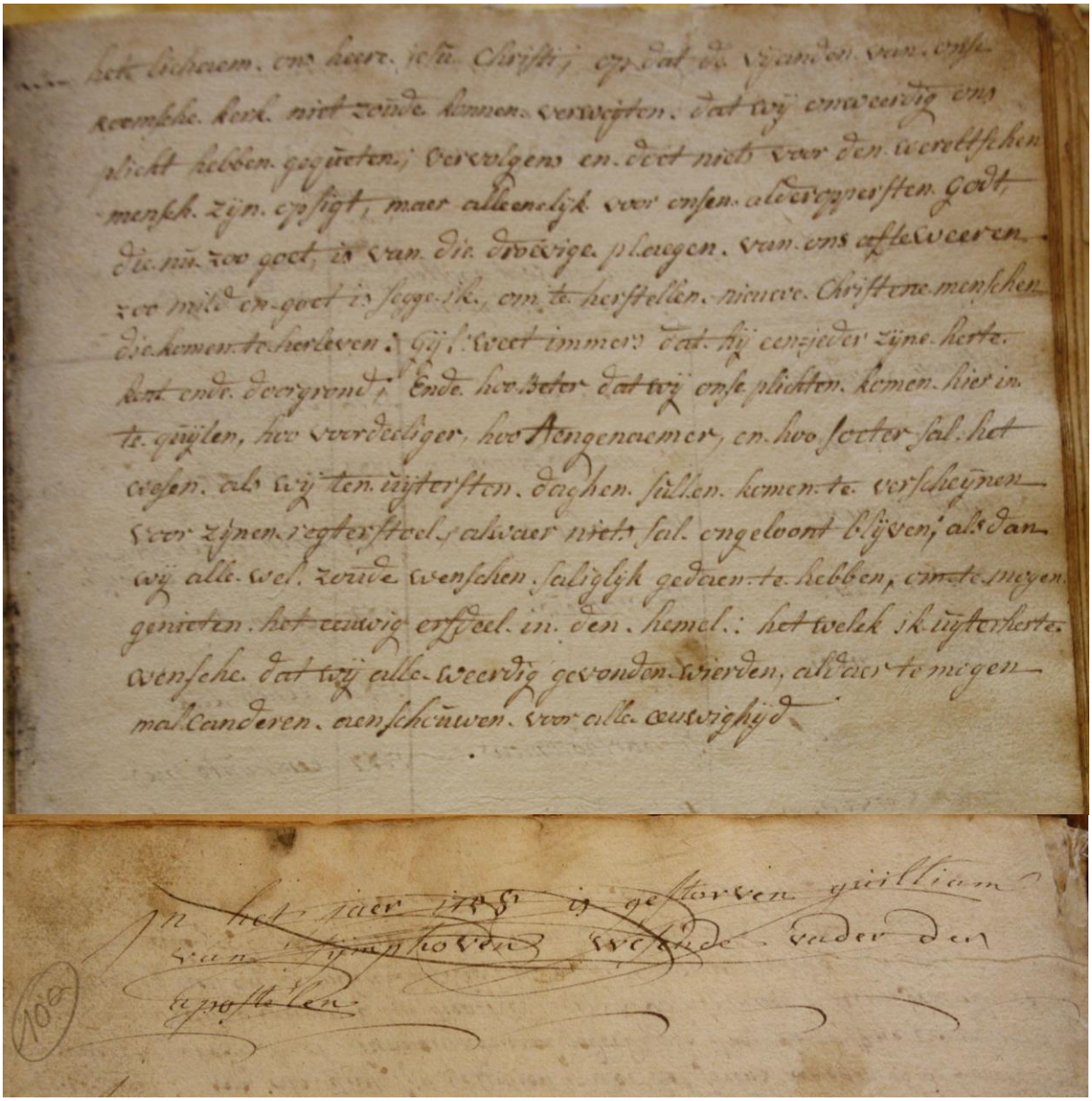

lek lichaem. ons heer. jesu. Christi; op dat de vijanden van onse
roomsche kerk. niet zouden konnen verwegen. dat wij onwaerdig ons
slicht hebben gegeven; vervolgens en. doet niets voor den. wereltschen
mensch. zijn. oogsigt; maer alleenelijk voor onsen. alvergoetsten. Godt;
die. nu. zoo goet is van. die. voorige. plaegen. van ons afte keeren.
zoo mild en goet is segge ik, om te herstellen. nieuwe. Christene menschen
die komen te herleven: Gij weet immers dat hij eenjeder zijne. hertte.
kent ende. deegronde; Ende hoe beter dat wij onse plichten. komen. hier in.
te. gijlen, hoe verdedeliger, hoe Aengenaemer, en. hoo socter sal. het
voesen. als wij ten. uijtersten. daghen. sullen. komen te. verscheynen
voor zijnen regterstoel, alwaer niet sal. engeloont blijven, als dan
wij alle wel. zeruve wenschen. saliglijk gedaen te hebben, om te mogen
genieten. het euwig erfgoed. in. den. hemel.: het welek ik uijt herte.
wensche. dat wij alle weerdig gevonden wierden, alwaer te mogen
malcanderen. aenschouwen. voor alle. euwigheijd

In het jaer 1685 is gestorven guilliam
van Nymhoven weduwe. vader den
Eproffelen.

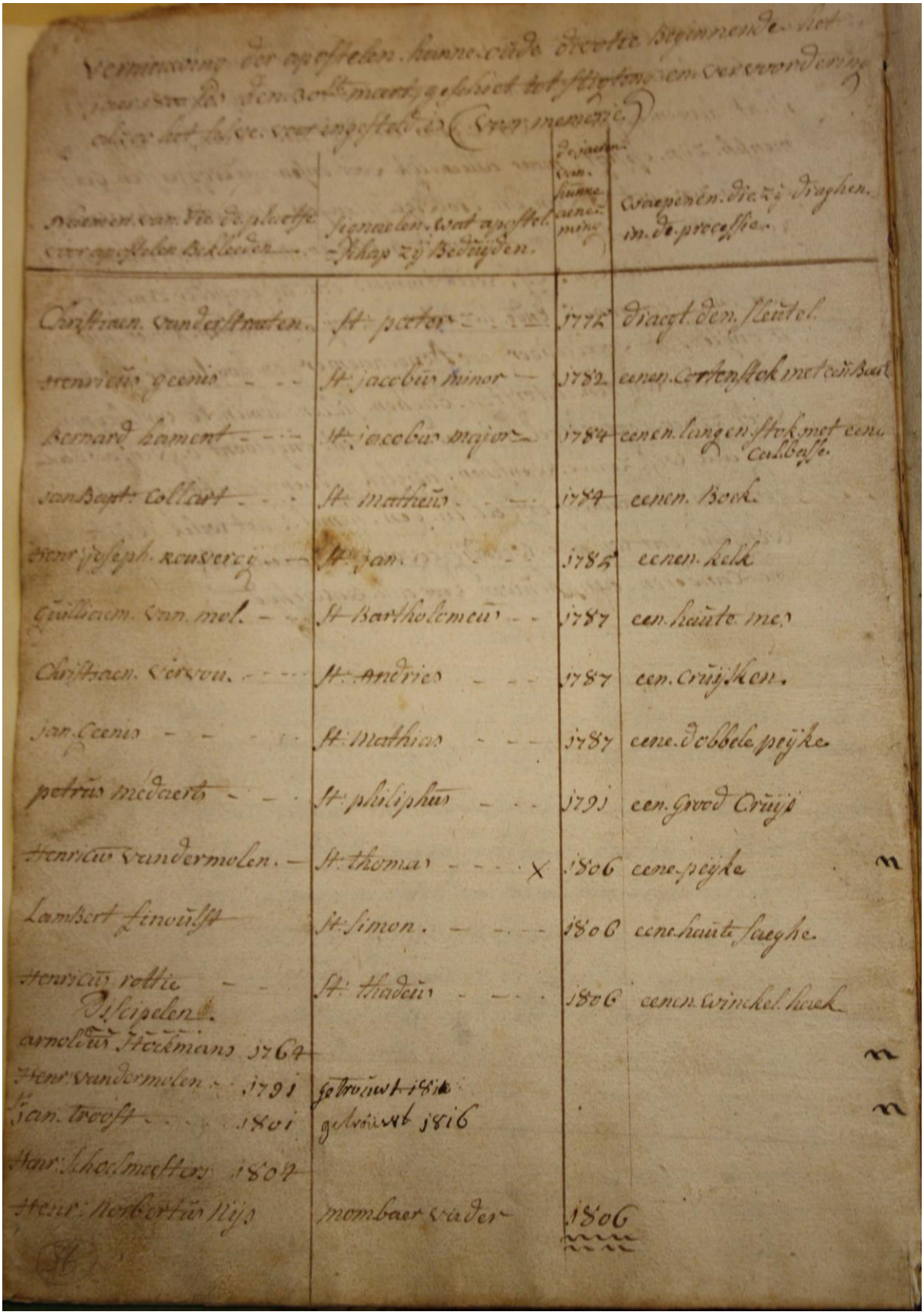

Vermindering der apostelen. Nauwe-eijde Eerste Beginnende het
jaer 1772 tot 1806 gelijck tot stichtinge der eerder
alhier set te lese. zijn ingestelt. (Eerst memorie.)

Naemen van de plaetse ter zijder Eeren Bekleedt	Namen. Wat apostel. Relijx zij Bedijden.	Jaer van Aenneminge	Waapenen. die zij Draghen in de processie.
Christian. vandestraeten.	St. petrus	1772	Draegt den. Sleutel.
Henricus. Geenis	St. jacobus minor	1782	eenen. Lantenstock met een Baert
Bernard. Lament	St. jacobus major	1784	eenen. langen. stock met een Calbasse.
Jan Bapt. Collart	St. matheus	1784	eenen. Boek
Henr. joseph. Rousseeu	St. jan	1785	eenen. Kelk
Guilliaem. van. mol.	St. Bartholemeus	1787	een. haute. mes
Christiaen. Cerson.	St. Andries	1787	een. Cruijsken.
Jan. Geenis	St. Mathias	1787	eene. dobbele peijke.
petrus medaerts	St. philipshus	1791	een. Groot Cruijs
Henricus vandermolen.	St. thomas X	1806	eene. peijke.
Lambert. sinouisse	St. Simon.	1806	eene. hauta. saegke.
Henricus rottie	St. thadeus	1806	eenen. winckel. hoek

Discipelen.

arnoldus Heckmans	1764	
Henr. vandermolen.	1791	gestorven 1816
Jan. troost	1801	gestorven 1816
Henr. Schoolmeesters	1807	
Henr. Norbertus Nijs		nombaer vader 1806

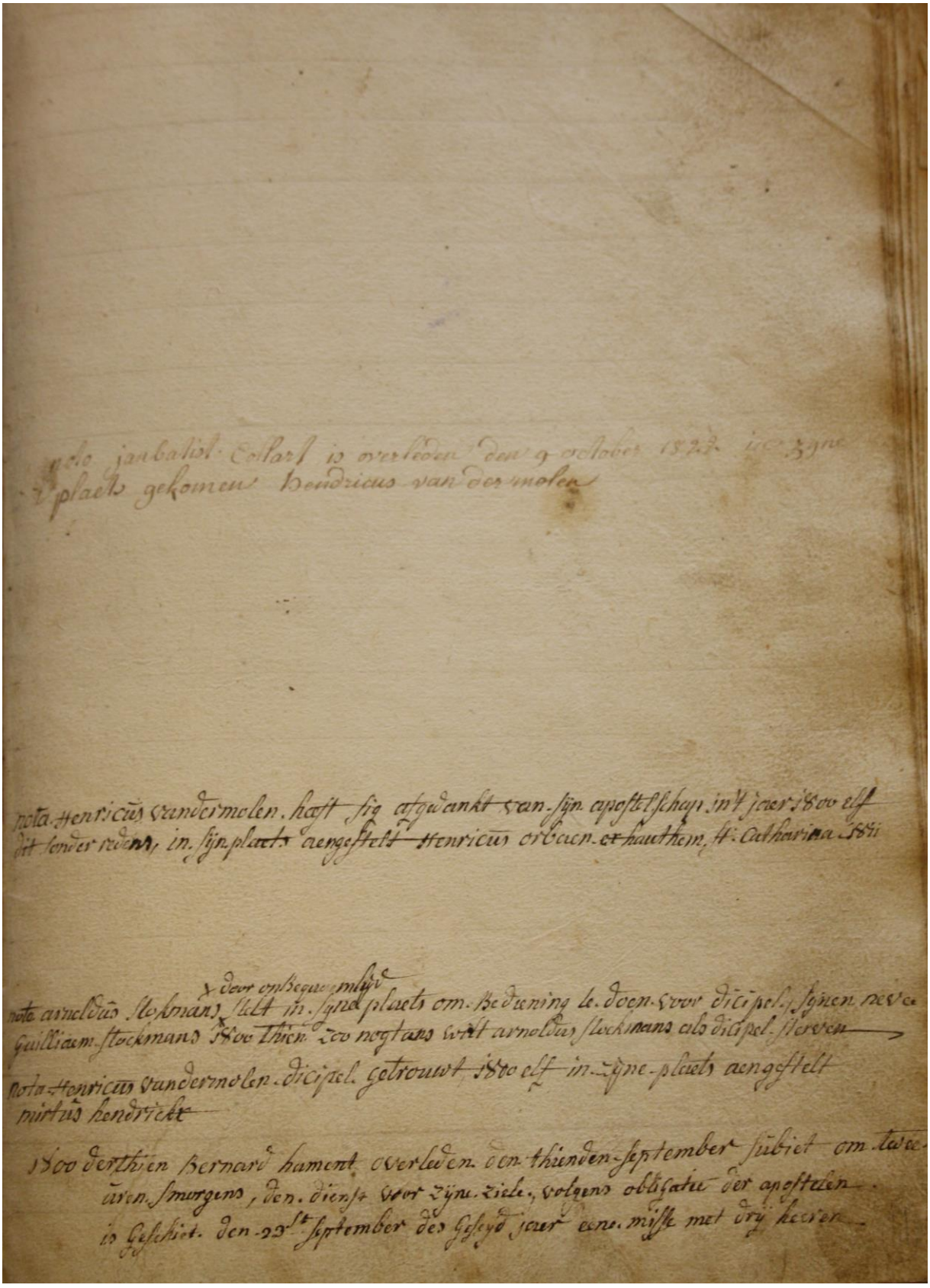

Nota jan baptist Collart is overleden den 9 october 1822 in zijne
plaets gekomen Hendricus van der molen

Nota Henricus vandermolen. heeft sig afgedankt van sijn apostelschap in't jaer 1800 elf
dit tender reden, in sijn plaets aengestelt Henricus ortaen et hauthem, ft. Catharina 1811

Nota arnoldus sleckmans † door ongequaemheyt
stelt in sijne plaets om bedieninge te doen voor discipel sijnen neve
Guilliam sleckmans 1800 thien zoo nogtans wort arnoldus sleckmans als discipel gerekent

Nota Henricus vandermolen discipel getrouwt 1800 elf in zijne plaets aengestelt
martinus hendrickx

1800 derthien Bernard hament overleden den thienden september subiet om twee
uren smorgens, den dienst voor zijne ziele, volgens obligatie der apostelen
is geschiet den 22st september des geseyd jaer eene misse met drij heeren

in het jaer 1788 tusschen den 1 en de
acht uren savonts sijnde den achtentwin
tighsten meij is gestorven guillam van
sijmpleeren geseijde vader der apostelen
ende in het selve jaer is verkosen voor vader der
apostelen servatius rijs. op den dagh van pinkster

Bekeeringhe

in het jaer 1 is gestorven andreas dilleaer
apostel ende is in sijne plaets verkosen nicolaes
rutten het selve jaer

in het jaer is gestorven gonin van roije
Apostel
ende in sijne plaets verkosen nicolaus dolermont
in het selve jaer

in het jaer is gestorven christiaen taverner
apostel
ende in sijne plaets verkosen jan van brusselen
in het selve jaer

in het jaer 1770 is gestorven bernardus eenen apostel
ende in sijne plaets verkosen reijs cathaven in het selve
jaer

in het jaer 1771 is gestorven gonin buckers
ende is in sijne plaets gekosen peeter taverner 1772

in het jaer 1762 is verkosen voor discipel
franciscus haes

in het jaer 1764 is verkosen voor discipel
jacobus beeten

in het jaer 1766 is verkosen voor discipel
arnoldus stockmans

in het jaer 1769 is verkosen voor discipel
joannes taverner

jn het jaer 1774 den 16 september is verkosen voor discipel
gillam troo

jn het jaer 1775 den 1 iannäarius is gestorven marchelis fredrix
apostel
ende in sijn plaes verkosen christiaen van der straeten den 9 april 1775
voor apostel

jn het jaer 1775 den 13 iänius is gestorven nijs canar
apostel
ende in sijn plaes verkosen gilis roos den 31 meert 1776
voor apostel

jn het jaer 1778 den 13 september is verkosen voor discipel
bernadus kabergh

jn het jaer 1778 den 10 december is gestorven jan van brüsselen
apostel
ende in sijn plaes verkosen bernädus rüttens den 20 december 1778
voor apostel ~~heeft sig afgetrocken~~

jn het jaer 1779 is overleden servaes nijs vader der apostelen
op goeden vrydagh smiddagh ten 12 üren weesende den 2 van april

op scheydinge der apostelen in het jaer 1779 weesende den 15 iälius
is verkosen franciscus henricus prüvener voor vader ende mombaer
der apostelen

jn het jaer 1779 den 15 iälius is verkosen voor discipel
henricus tavernäes
jn plaes van jan cüre is verkosen franciskus rüttens den 8 april 1781
voor apostel ~~heeft sig afgetrocken~~

jn het jaer 1781 den 24 october is gestorven peterus tavernies
apostel
ende in sijn plaes verkosen henricus geenis den 24 meert 1782
voor apostel

jn het jaer 1783 den 18 febrüarius is gestorven henricus vander =
= straeten apostel

ende in sijn plaes verkosen franciscus bous den 13 april 1783
voor apostel
in het jaer 1783 den 28 augustus is gestorven gilis roos
apostel
inhet jaer 1783 den 22 september is gestorven jan cure [redacted]
apostel
in het jaer 1783 den 17 ianuarius is gestorven henricus gilis
in het jaer 1784 is verkosen apostel bernadus lameus den 4 april
voor apostel
inhet jaer 1784 is verkosen jan batistae colaer den 4 april
voor apostel
inhet jaer 1785 is verkosen gillam de queijn den 20 meert
voor discipel
in het jaer 1785 is verkosen jan olon den 20 meert
voor apostel
in het jaer 1785 is verkosen henricus ioseph rousrous den 20 meert
voor apostel
in het jaer 1786 is overleden ludovicus herremans smiddagh ten ii uren
den 31 meij apostel
inhet jaer 1787 is overleden lambertus van mol smorgens ten 7 uren
den 23 februarius apostel
in het jaer 1787 is verkosen christianus versoe den 1 april
voor apostel
in het jaer 1787 is verkosen gillan van mol den 1 april
voor apostel
in het jaer 1787 is verkosen jan geenis den 1 april
voor apostel
in het jaer 1791 is verkosen franciskus kempener den 17 april
voor discipel
in het jaer 1791 is verkosen hendrick vander molen den 17
april voor discipel
inhet jaer 1791 is verkosen peeter medaers den 17 april
voor apostel
inhet jaer 1792 is overleden gillan de queijn 16 april
discipel
inhet jaer 1794 is verkosen arnoldus stockmans den jongen
den 13 april voor discipel

in het jaer 1795 is overleden gillam stockmans den 29 septembr
jan olen is overleden het jaer 100 den 30 julius apostel
in het jaer 1801 is jan troost verkoren voor discipel
in het jaer 1802 den 25 novembr franciit preusener overleden
in het jaer 1804 is verkoren hendrick schoolmeesters voor
discipel
in het jaer 1806 is overleden ~~bernardus~~ franciskus boes den 8 februarij

den 30 januari het jaer 1814 is overleden jan gienis apostel
in syn plaets gekosen joannis roetaes voor apostel
den 18 februari het jaer 1814 is overleden norbertus nijs vader
der apostel in syn plaets gekoegen peeter medaers
in het jaer 1814 3 april is gekoosen gerucht gillam goesens
voor apostel
in het jaer 1814 3 april is gekoesen gerucht jan debrock:
:apostel.
in het jaer 1815 is ~~gekoo~~ overleeden arnordus
stoemans den 20 octber discipel en sieberaeris
11 februaris 1816 is overleeden hendrik schoolmeester
als diesipel van een leeringe len een jier sacrants
in syn plaets gekoomen pieter debroeckt
gillam stockmans ~~is gekoo~~ al dissipel heeft den
heilijcke staet aen genoemen 16 octber 1815
in syn plaets gekosen ~~karl~~ bernaer stockmans als
diesipel 20 februari 1816
2 3 meert 1814 is overleeden gillam van mol als:
2 ueren naer middagh apostel:
en in syn gekoesen engelbert schoons 1814
het jaer 1814 is aen genoemen joannes schoos als diesipel
in het jaer 1819 overleeden christianis vervoe
14 meert van een geraeckst apostel
het jaer 1819 in syn verkoesen gillam van osmael:
:apostel te zegen h:dom osmael

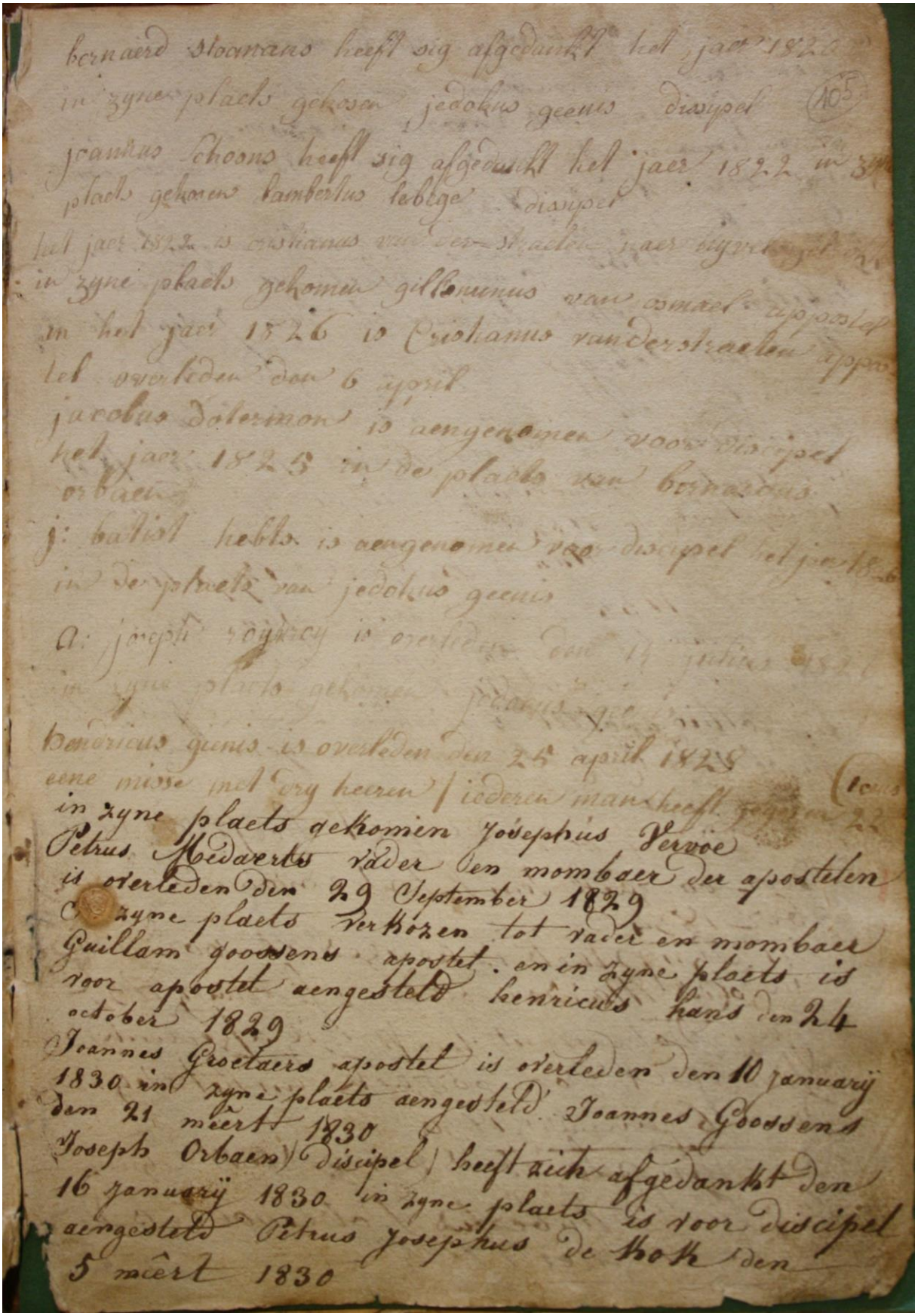

bernaerd Stoomans heeft sig afgedankt het jaer 1822
in zyne plaets gekosen jedokus geenis discipel
joannus Choons heeft sig afgedankt het jaer 1822 in zyne
plaets gekosen lambertus lebège discipel
het jaer 1822 is cristianus van der straeten jaer eigen
in zyne plaets gekomen gillemenus van esmael apostel
in het jaer 1826 is Cristianus vanderstraeten apostel
het overleden den 6 april
jacobus dolermon is aengenamen voor discipel
het jaer 1823 in de plaets van bernardus
orbaen
j: baptist hebbs is aengenamen voor discipel het jaer 1826
in de plaets van jedokus geenis
A: joseph orbaen is overleden den 11 julius 1827
in zyne plaets gekomen joannes
henricus geenis is overleden den 25 april 1828
eene misse met cry heeren / iederen man heeft gesongen
in zyne plaets gekomen josephus Pervoe
Petrus Hedaerts rader en momber der apostelen
is overleden den 29 September 1829
in zyne plaets verkozen tot rader en momber
Guillam goossens apostel en in zyne plaets is
voor apostel aengestelt henricus hans den 24
october 1829
Joannes Groetaers apostel is overleden den 10 januarij
1830 in zyne plaets aengestelt Joannes Goossens
den 21 meert 1830
Joseph Orbaen discipel heeft zich afgedankt den
16 januarij 1830 in zyne plaets is voor discipel
aengestelt Petrus Josephus de Hoth den
5 meert 1830

Jacobus Dotremont discipel is weggegaen in zyne
plaets heeft zynen broeder gecompdreert maer heeft
zig afgedankt den 7 Meert 1830 en in zyne
plaets is aengestelt voor discipel Jan Baptist Buekens
den 21 Meert 1830
Hendrik Van der Molen apostel is overleden den
7 augusti 1830 in zyne plaets is Jan Baptist
Verbelen aengestelt als apostel den 7 september 1830
Hubertus Lebegge heeft zich afgedankt voor
discipel en in zyne plaets voor discipel
aengenomen Jan Dotremont het jaer 1831
Jan Baptiste Buekens discipel is overleden den
6 September 1832 en in zyne plaets voor discipel
aengenomen Jan Baptiste Capspellen
Het jaer 1833 is medegegaen Jan Baptiste
Van Osmael jongman zynde als apostel onder den
titel van St Jan
Matthieu apostel is overleden Den 28 julius 1834
Jacobus de Roek als apostel aengenomen den 28
julius 1834
Jos: De Hoch Discipel heeft zig afgedankt
door oorzaek dat het weg woone den 29
9ber 1834
in Syn plaets is aengestelt voor Discipel
Judocus Maison op den 2 februari 1835
Jan Dotremont heeft zig afgedankt van
Discipel door oorzaek dat het weg woone
den 6 januari 1836
in Syn plaets is aengestelt Synen
broeder Hubertus Dotremont als Dis-
=pel den 16 meert 1836 — — — — —

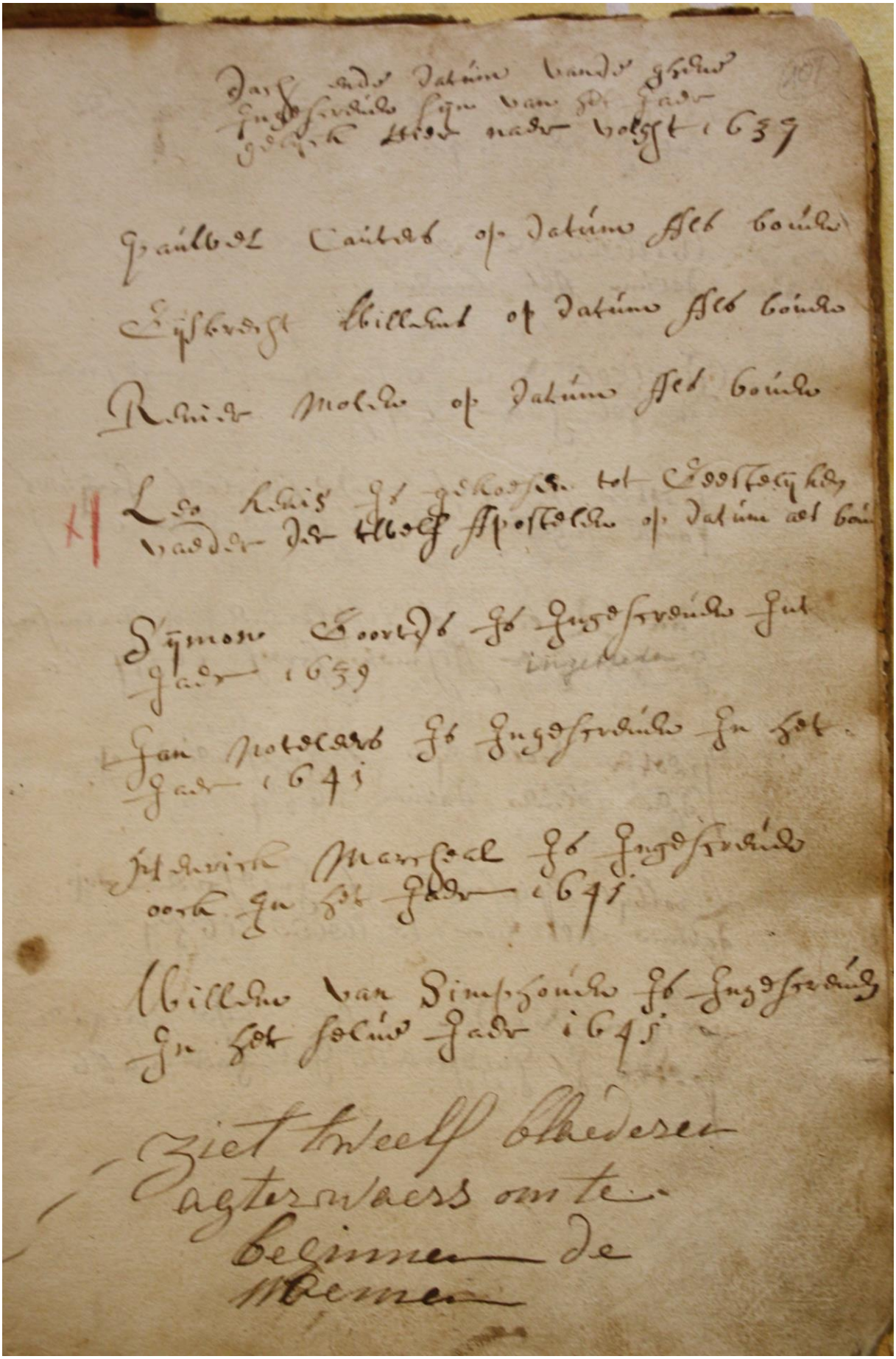

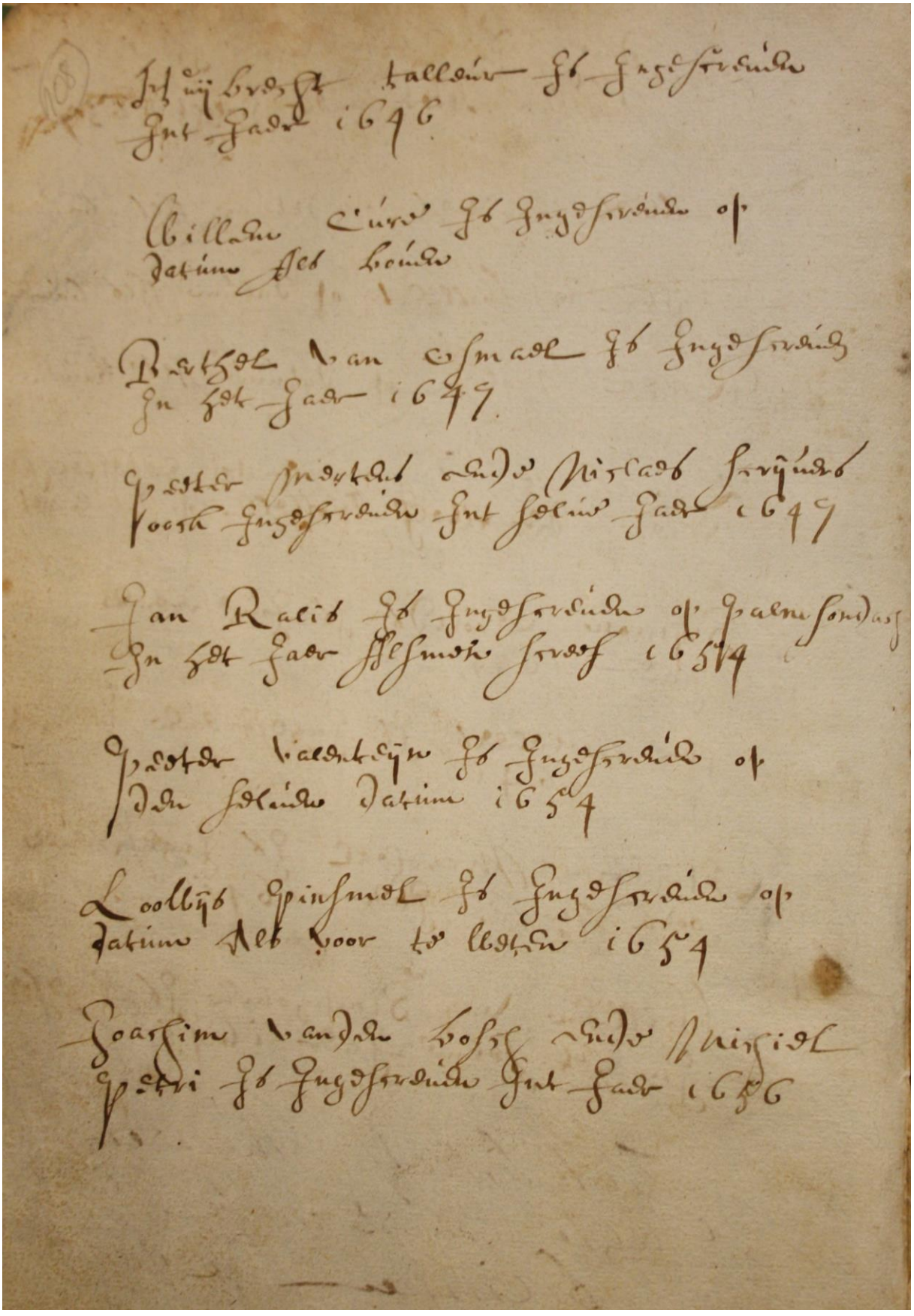

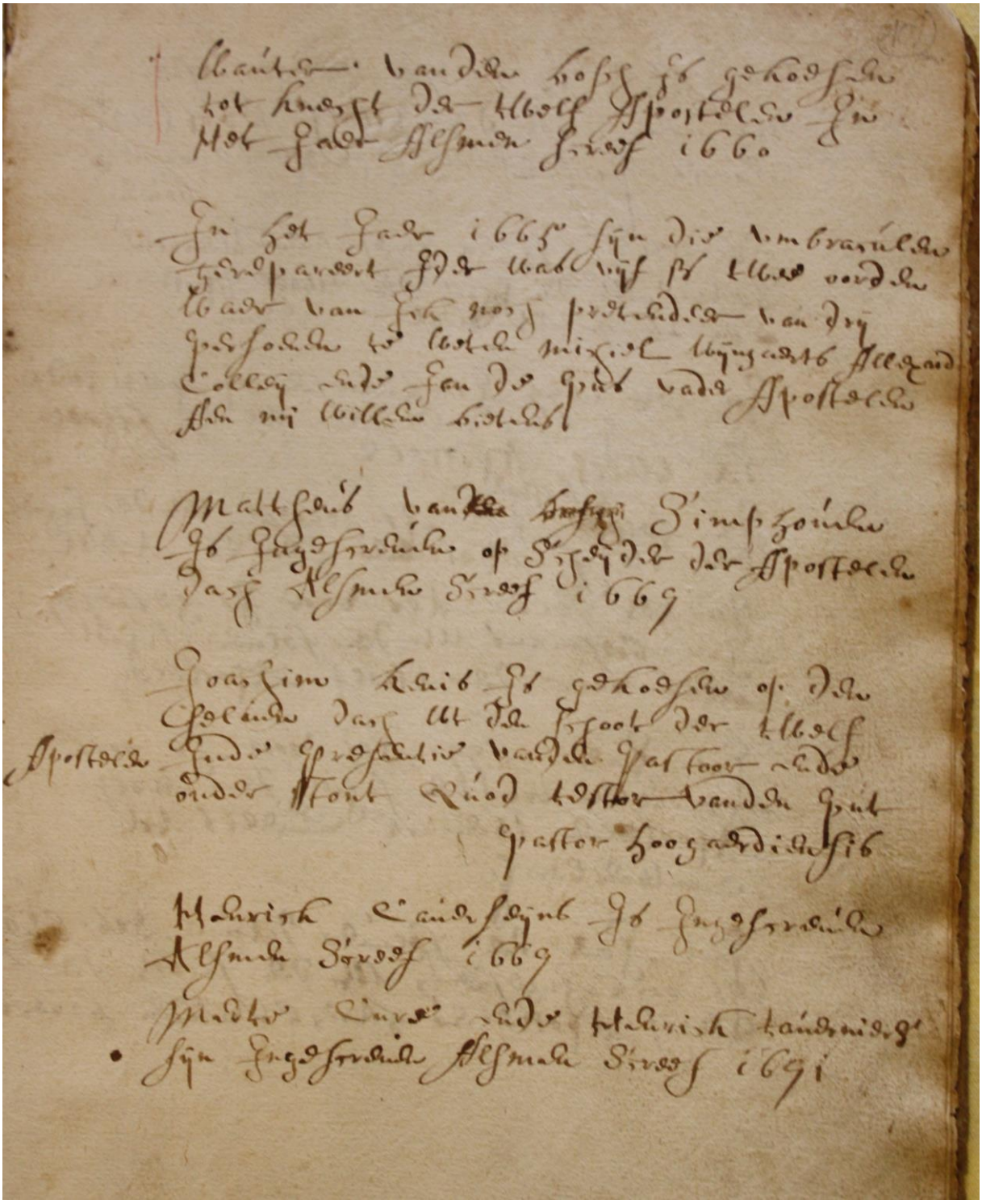

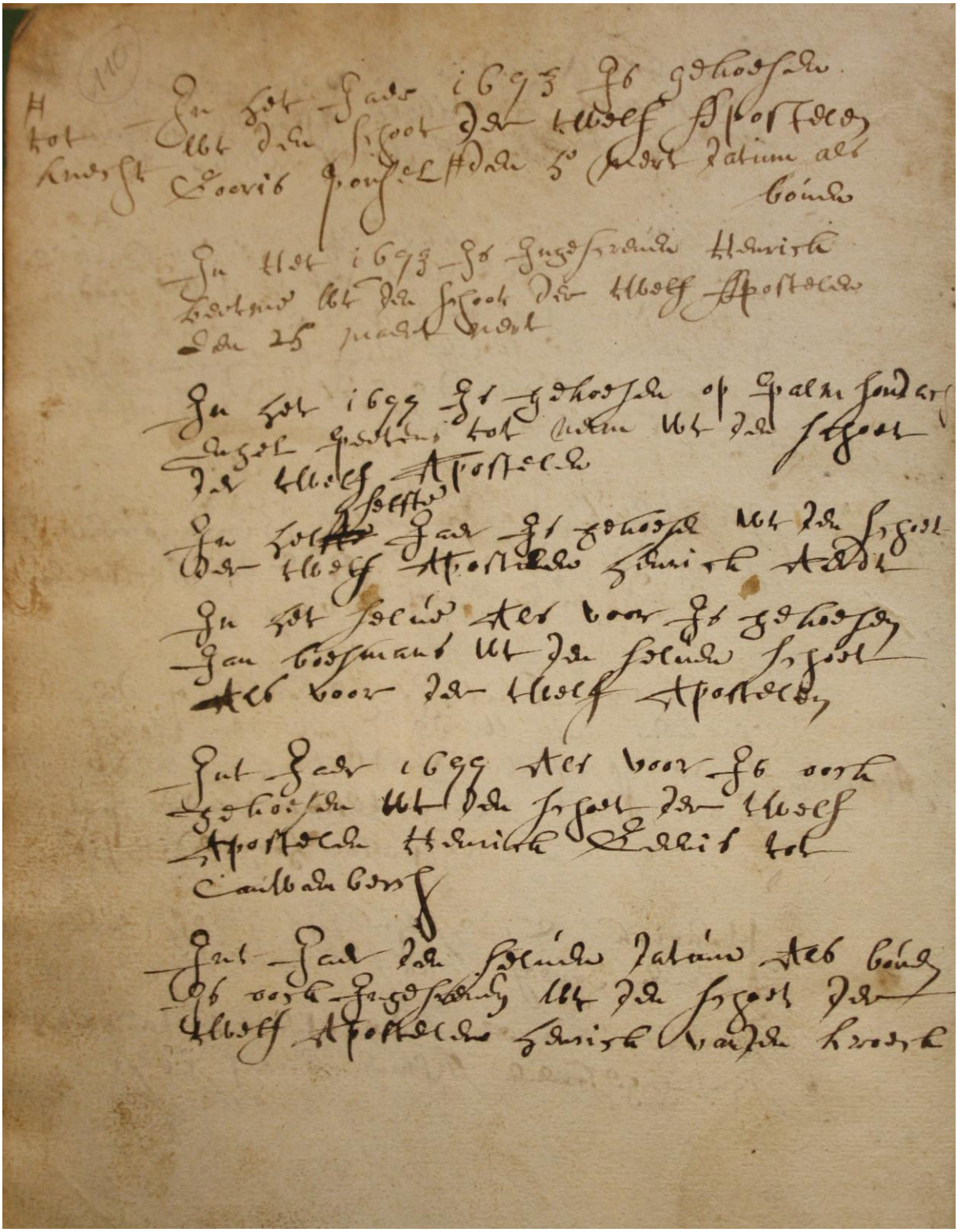

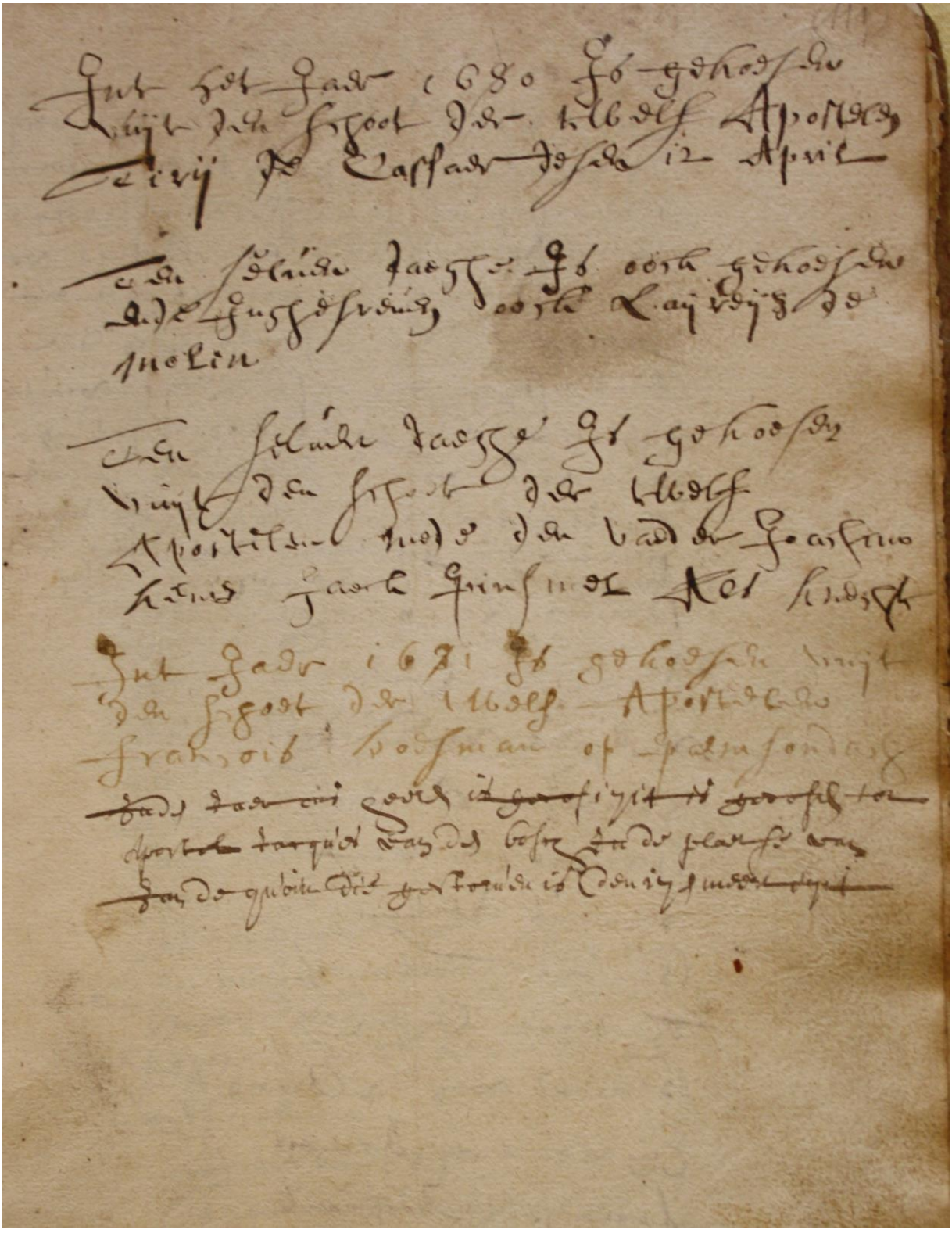

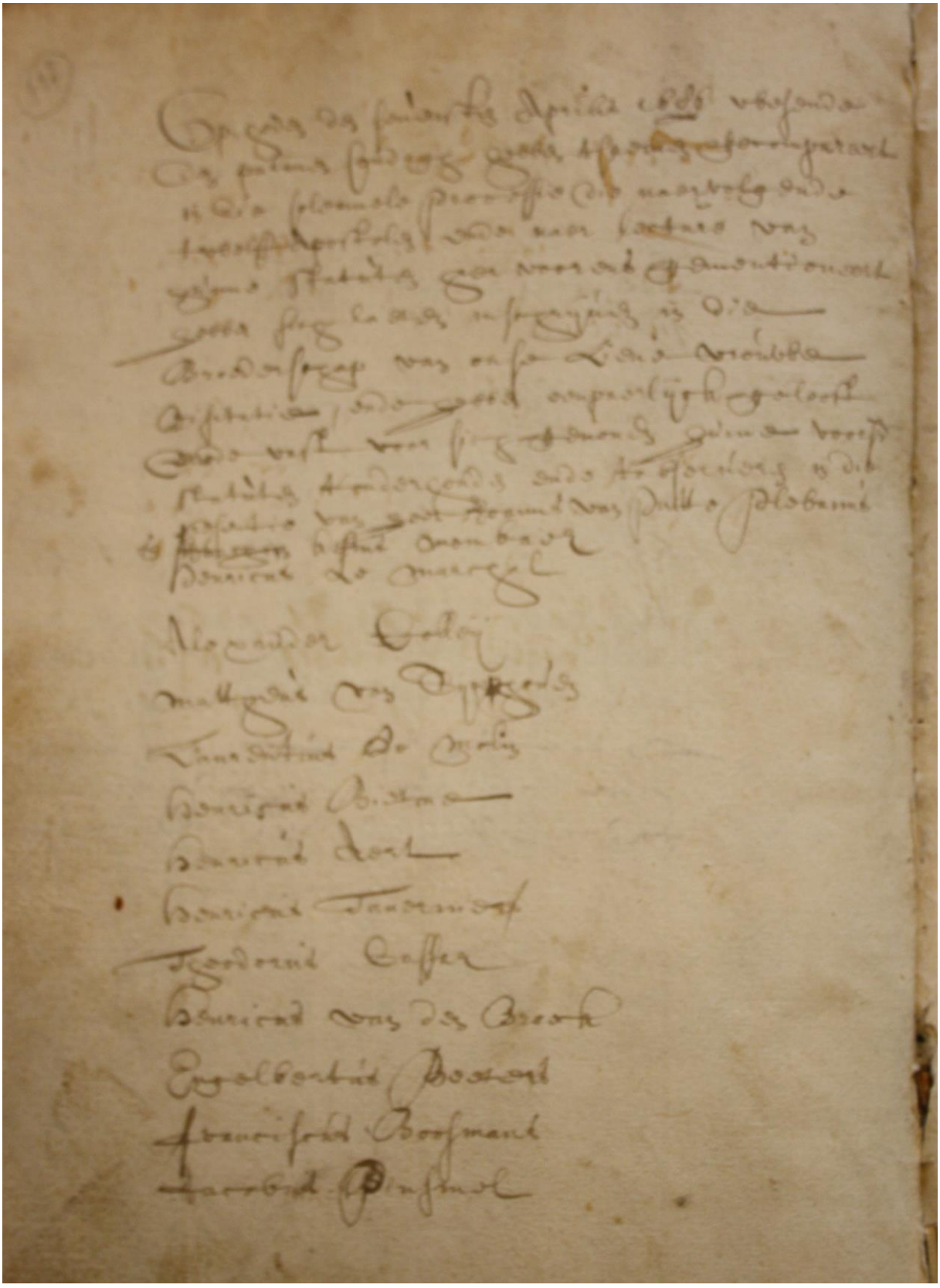

Op den 23ste maert 1596 hebben de
palmenpoldars gehouden hare jaerlicx vergaderinge
ende solemnele processie met haere apostolyke
kruysen ende hebben apostolen naerbest ende naer de
lecture gehouden gehad van haere landen in deselve
vergaderinge gehouden volcht de solue te erfpachte
certain te betalene landts aerv: Item Oeuwes
vandenputte Jorden landts quartier van Zuidzande
Pieter plebaen deser vergaderinge te wesen

Jacob Jacobs
Jendrick vandenbroucke
Jendrick Jacobsoone
Jacob Pruymel
Jendrick Stock
Pieter Cassaert
Francoys Jeroens
Jan degroen
Emiliaen degroen
Jacob Jansdaughter
Christiaen Cure
Jan vandermolen
Die hebben confirmatie gegeven voor haere meede
broeders gehouden deselve Jeroens
Gegeven desen vergaderinge
Met anders
Jeroen Jacobs pieter
Daniel de Jonghe Hoogendijck

Jacobs gehouden van maechte vergaderinge die hare
daeghen van ouds
Pieter van Duynkercke
J: B: Jeroens
Jan Duinsack
Gerard Lebbertz

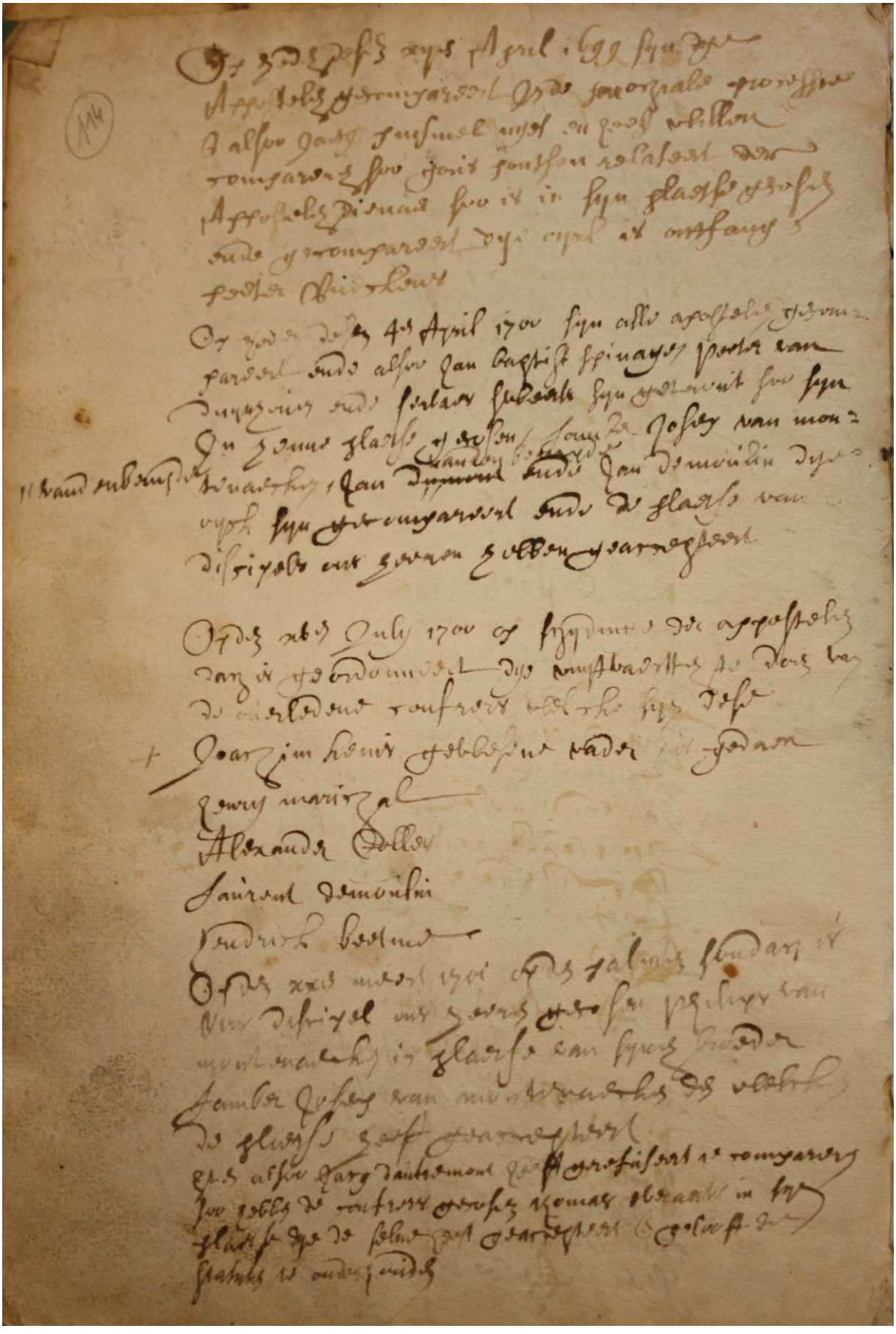

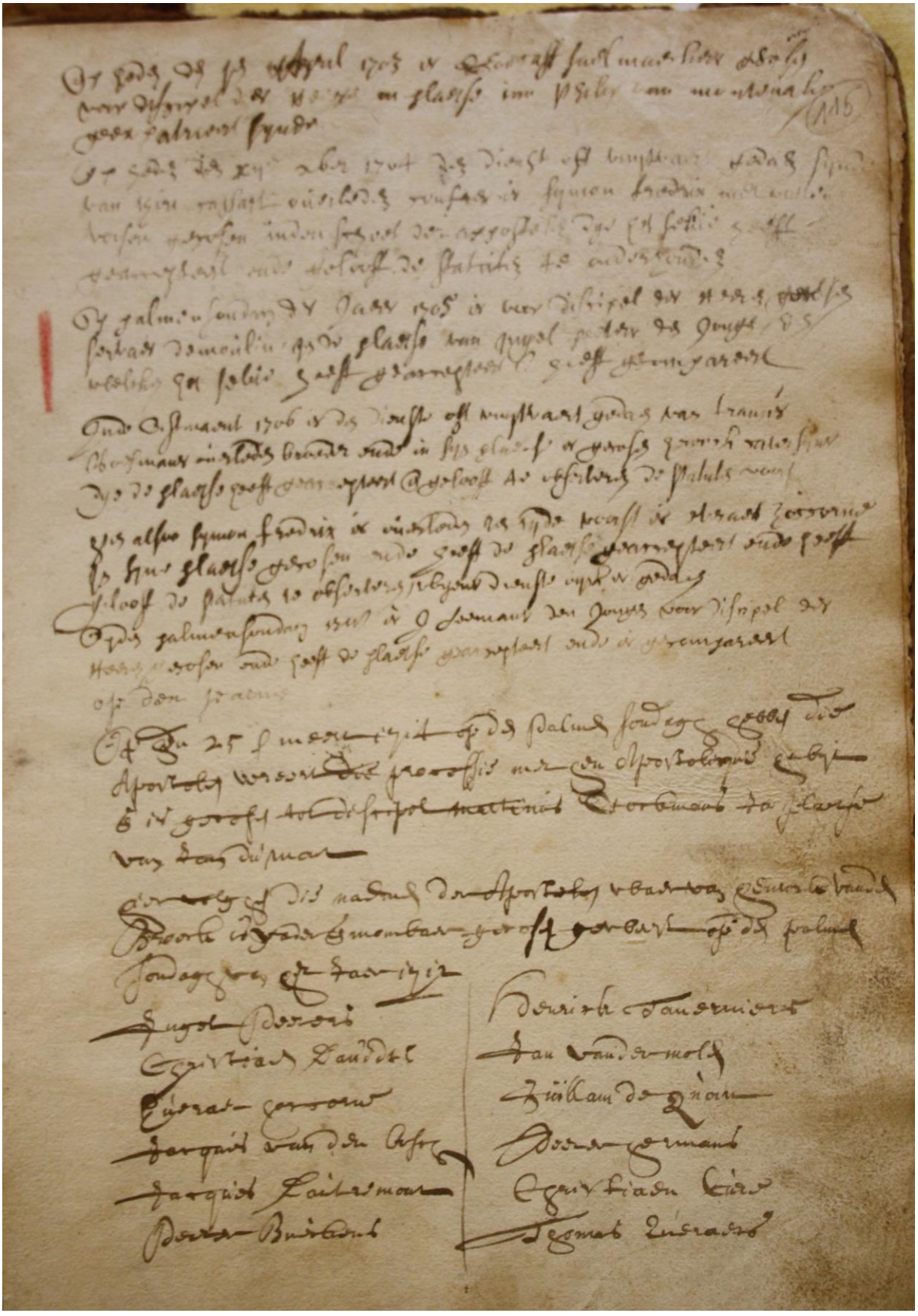

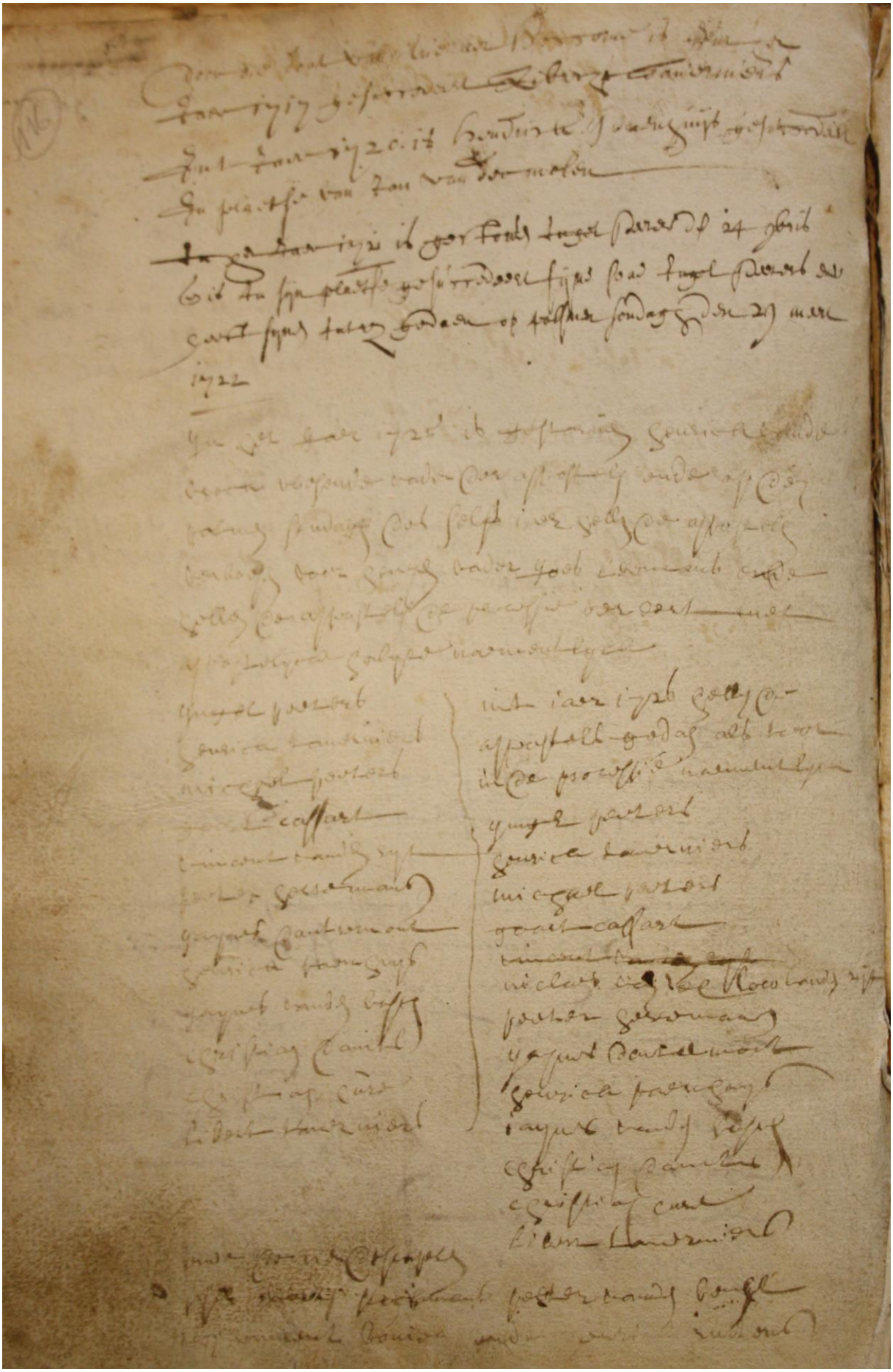

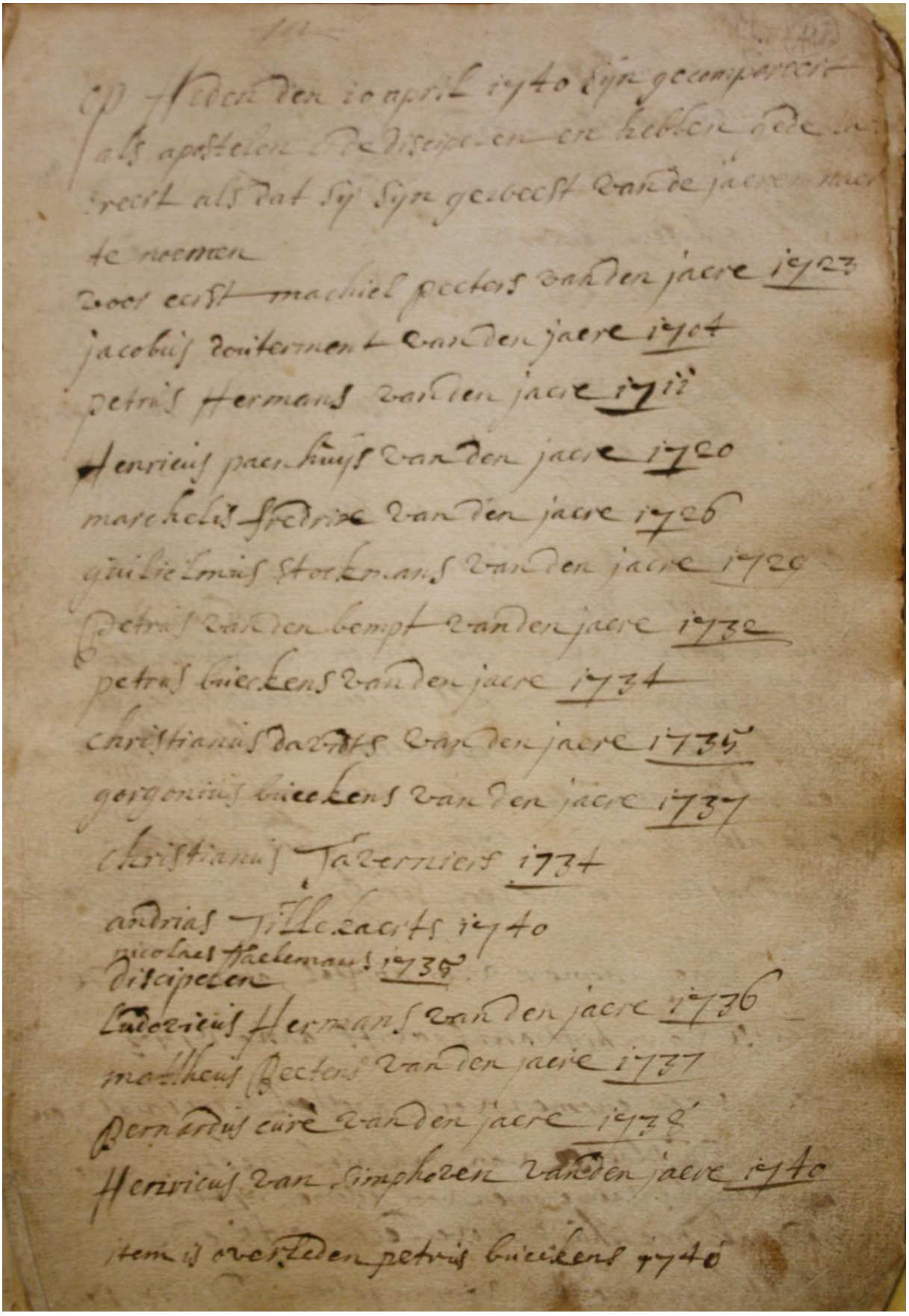

op Vlissingen den 10 april 1740 zijn gecomparesceert
als apostelen de discipelen en hebben gedaen
gereet als dat sij zijn gebeeft van de jaeren met
te noemen
voor eerst machiel pectors van den jaere 1723
jacobus deuitennent van den jaere 1704
petrus Hermans van den jaere 1711
Henricus paenhuys van den jaere 1720
marcelis fredrix van den jaere 1726
guilielmus stockmans van den jaere 1729
petrus van den bempt van den jaere 1732
petrus bieckens van den jaere 1734
christianus jacobs van den jaere 1735
gorgonius bieckens van den jaere 1737
christianus Tavernier 1734
andrias Tillemans 1740
nicolaes Haelemans 1736
discipelen
Ludovicus Hermans van den jaere 1736
matheus pectors van den jaere 1737
Bernardus cuijc van den jaere 1738
Henricus van simphoven van den jaere 1740

item is overleden petrus bieckens 1740

christiaen laurijs is overleden 1761

machiel peeters is overleden 1762

op palmen sondach desen den 7 april 1763

sijn verlosen geheeft voor apostelen jan cuijc ende

gorgonius van Loije op den selven dach is geordi-

neert geheeft in dese consistorie soo wie sigh van

apostelen ende discipelen absent is van den dienst

der schickinge van apostelen dat sij sallen geven

een schellinck voor hunne absentie

op datum als boven hebben de apostelen ende discipelen

geconsenteert dat te contribueren in den dienst

van de afsijdige soo wel in den dienst van eenen

afsijdigen apostel als in den dienst van eenen

afsijdigen discipel op condicie nochtans dat voor

den afsijdigen discipel sal het corpel sal spelen

ende niet voor de apostelen quod attestor

Arnoldus vander molen scriba van de selve consess

item is aengenomen voor apostel jan cuijc in de

plaetse van christianus laurijs anno 1763

item is aengenomen voor apostel gorgonius van

Loij in de plaetse van machiel peeters anno 1763

item jan nijs is aengenomen voor discipel 1764

Hendrick paerhuijs is overleden 1765 ende in sijn

plaetse aengenomen voor apostel Ludovicus stern

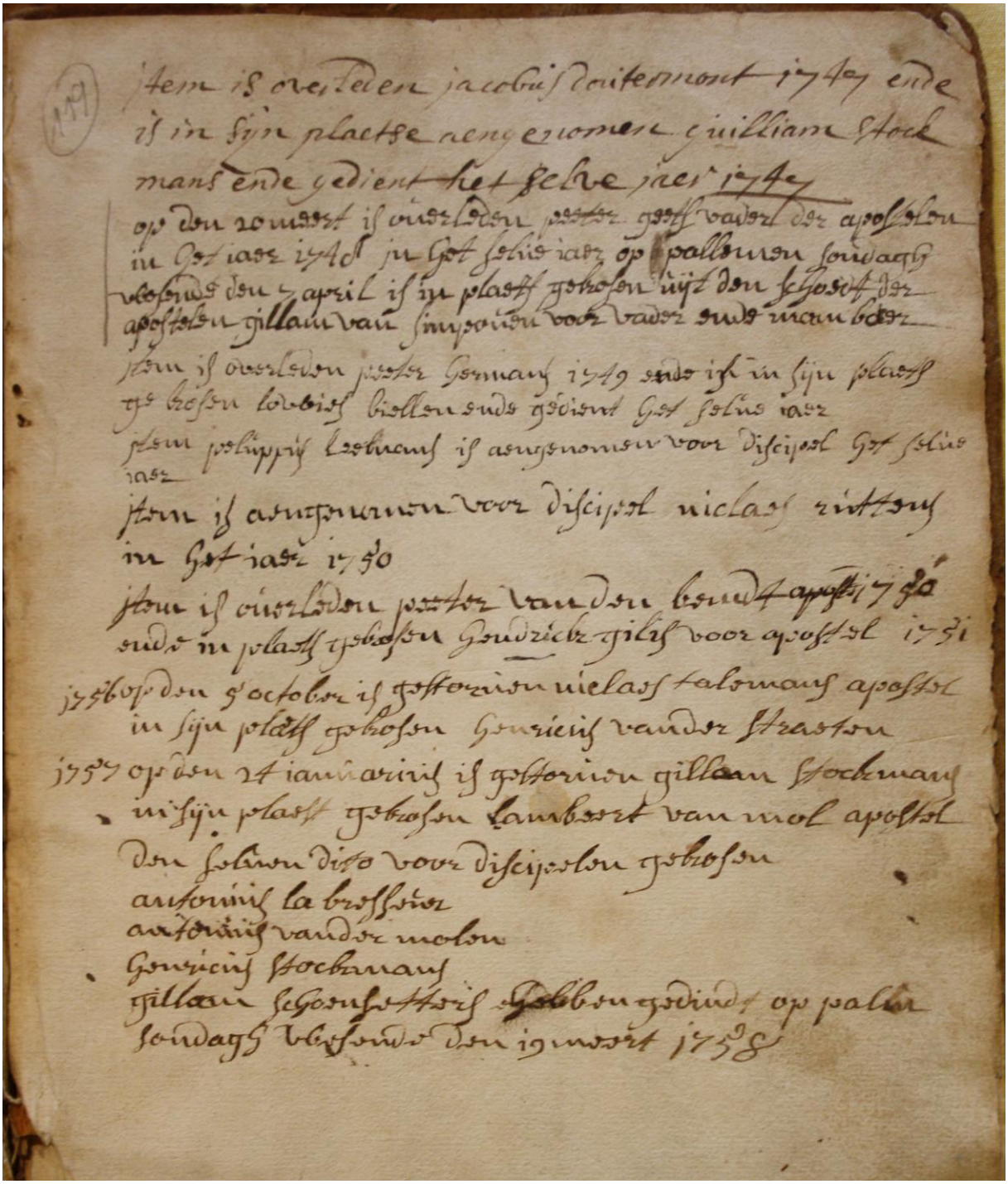

Item is overleden jacobus Doitemont 1744 ende
is in sijn plaetse neygenomen guilliam Stock
mans ende gedient het selve jaer 1744
op den 20 meert is overleden pater geest vader der apostelen
in het jaer 1746 in het selve jaer op palmen sondags
volgende den 7 april is in plaetse gekosen uijt den schoot der
apostelen gillam van Smyroen voor vader ende man beer
Item is overleden pieter Gomarus 1749 ende is in sijn plaetse
ge kosen lodewijck bollen ende gedient het selve jaer
Item polijppus Lobmans is aengenomen voor discipel het selve
jaer
Item is aengenomen voor discipel niclaes rittens
in het jaer 1750
Item is overleden pieter van den berch 7 aprill 1750
ende in plaetse gekosen Gendricx gilis voor apostel 1751
1756 op den 9 october is gestorven niclaes talemans apostel
in sijn plaets gekosen henricus vander straeten
1757 op den 24 januarij is gestorven gillam Stockmans
in sijn plaets gekosen Lambert van mol apostel
den selven dito voor discipelen gekosen
antonius la brossier
antonius vander molen
henricus Stockmans
gillam segonsbottrij gebleven gedient op palm
sondags volgende den 19 meert 1758

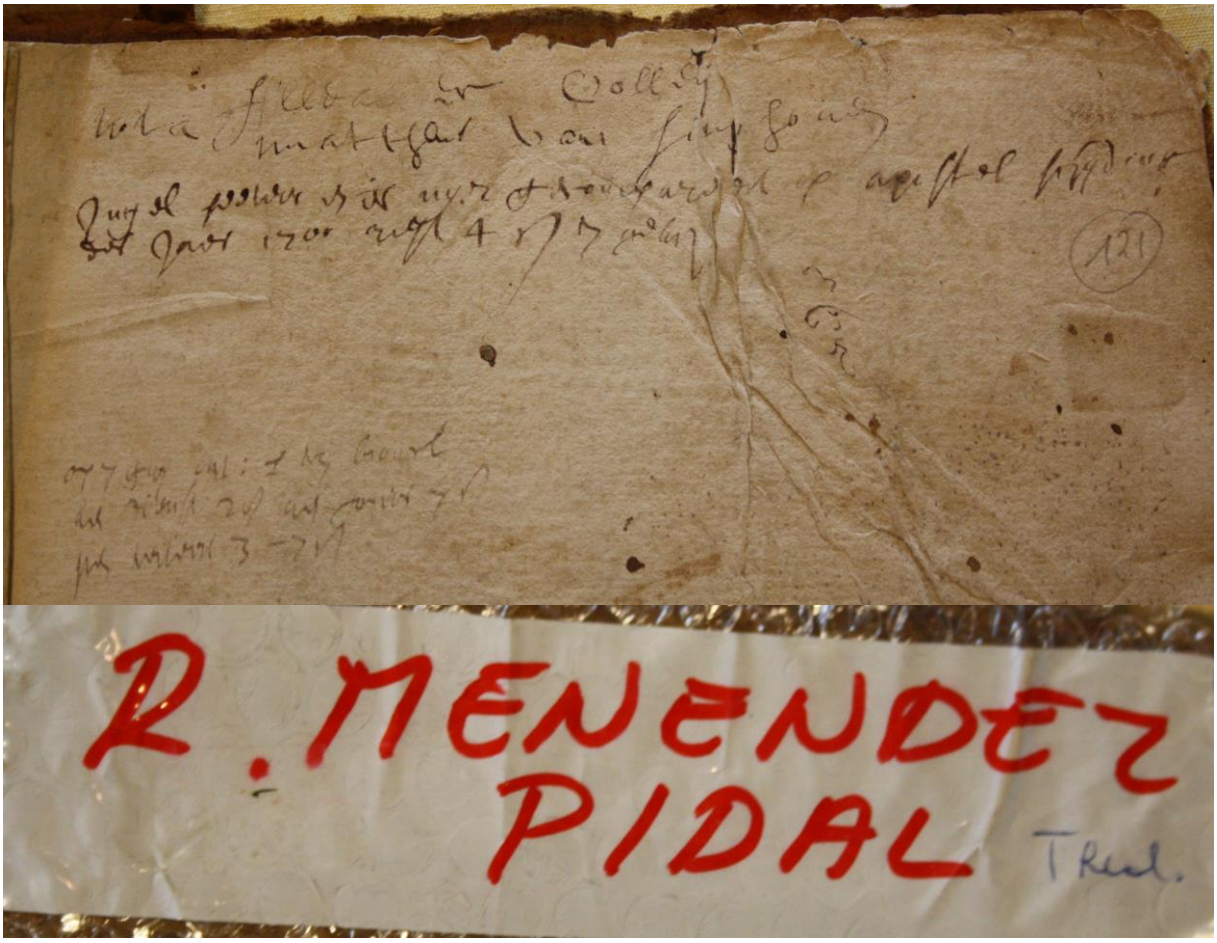
R. MENENDEZ
PIDAL